

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Lenka Bendová

Zámecká knihovna Mladá Vožice

The Castle Library of Mladá Vožice

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za konzultace a rady k mé práci Doc. PhDr. Petrovi Voitovi, CSc., dále konzultantovi PhDr. Petrovi Maškovi a PhDr. Jaroslavě Kašparové, Ph. D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (a) samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 30. července 2014

.....
Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky)

aristokracie, šlechta, Knihovna Národního muzea, zámecká knihovna Mladá Vožice, zámecké knihovny, Kuenburg, provenience

Klíčová slova (anglicky):

aristocracy, nobility, Library of National Museum, The Castle Library of Mladá Vožice, castle libraries, Kuenburg, provenance

Abstrakt (česky)

Předmětem diplomové práce je zpracování knižního fondu zámecké knihovny Mladá Vožice. Cílem je tento fond charakterizovat z hlediska provenience a obsahu.

V úvodu je nastíněn současný stav knihovny. Následující kapitoly pojednávají o historii zámeckého objektu a historii rodů, které se na vzniku sbírky podílely. Důraz je přitom kladen za rod zakladatelů sbírky – Kuenburg. Čtvrtá kapitola popisuje vývoj knihovny na základě provenienčního průzkumu. S tím souvisí identifikace majitelů knih z rodů Kuenburg, Spiegefeld, Schönfeldt. Stejně tak jsou charakterizovány cizí rody a osoby, které nebyly s Kuenburgy rodově spřízněny. Zároveň tato část práce pojímá charakteristiku fondu z hlediska jednotlivých příslušníků a částečně zahrnuje i charakteristiku obsahovou, která je pak samostatně rozvedena prostřednictvím tematických skupin v následující kapitole. Na základě archivních pramenů jsou zmíněny informace o organizaci fondu. Závěr tvoří celkové shrnutí práce, dosažených výsledků a cílů.

Abstract (in English):

The aim of this dissertation is arranging of the library fund of zámecká knihovna Mladá Vožice. The main purpose of this paper is to define this fund with respect to the provenience and its content. Contemporary conditions of the library are outlined in the Introduction. In the following chapters the history of the castle as well as the history of the noble families involved in establishing of this collection is being described. The main emphasis lays on the family of the collections founders –the family of Kuenburg. Fourth chapter describes history of the library on the basis of provenance research. In accordance with this is the identification of the books owners from Kuenberg, Spiegefeld and Schönfeld family. In the same manner different families and persons with no direct lineage to Kuenbergs are characterized. At the same time this part of the work engages the characteristics of the fund in respect to particular members and partially also including the content characteristics, which are being elaborated properly by means of thematic groups in the following chapter. The information about arrangement of the fund are mentioned on the basis of the archive material and sources. Conclusion is made as a summary of the work, including the overview of its aims and achieved results.

Obsah

1	PŘEDMLUVA	8
2	ÚVOD	11
3	HISTORIE OBJEKTU	13
3.1	PODOBA ZÁMKU	15
4	MAJITELÉ A SHROMAŽDOVATELÉ KNIHOVNY	17
4.1	HISTORIE RODU KÜENBURG	17
4.2	SPIEGELFELD	24
4.3	SCHÖNFELDT	25
5	VÝVOJ KNIHOVNY NA ZÁKLADĚ PROVENIENČNÍHO PRŮZKUMU .	26
5.1	1678 – 18. STOLETÍ	27
5.1.1	<i>Küenburg</i>	27
5.2	19.–20. STOLETÍ	49
5.2.1	<i>Spiegelfelder</i>	50
5.2.2	<i>Schönfeldt</i>	52
5.3	OSTATNÍ PROVENIENCE	53
5.3.1	<i>Další členové rodu</i>	53
5.3.2	<i>Cizí supralibros</i>	56
5.3.3	<i>Cizí exlibris</i>	59
5.3.4	<i>Razítka</i>	60
5.3.5	<i>Vpisky cizích rodů</i>	60
5.3.6	<i>Vpisky osobností</i>	63
5.4	NEIDENTIFIKOVATELNÁ PROVENIENCE	65
5.5	SHRNUTÍ PROVENIENCE	66
5.6	VÝVOJ KNIHOVNY PO ROCE 1945	67
5.7	DALŠÍ KÜENBURSKÉ SBÍRKY	67
5.7.1	<i>Zámecká knihovna Střílky</i>	67
5.7.2	<i>Zámecká knihovna Tovačov</i>	69
5.7.3	<i>Zámecká knihovna Ropice</i>	70

6	OBSAHOVÁ CHARAKTERISTIKA FONDU	72
6.1	RUKOPISY MLADOVOŽICKÉ KNIHOVNY – SHRUTÍ	73
6.1.1	<i>Obsahový charakter rukopisů</i>	<i>74</i>
6.2	PRVOTISKY	76
6.3	STARÉ TISKY	78
6.3.1	<i>Historie</i>	<i>78</i>
6.3.2	<i>Náboženství</i>	<i>83</i>
6.3.3	<i>Právo</i>	<i>88</i>
6.3.4	<i>Politologie, dobové polemické traktáty, eseje</i>	<i>90</i>
6.3.5	<i>Časopisy</i>	<i>92</i>
6.3.6	<i>Cestopis</i>	<i>94</i>
6.3.7	<i>Klasičtí autoři, beletrie, zábavná literatura</i>	<i>98</i>
6.3.8	<i>Filozofie</i>	<i>100</i>
6.3.9	<i>Poezie</i>	<i>101</i>
6.3.10	<i>Dramata</i>	<i>101</i>
6.3.11	<i>Příručky, encyklopedie, slovníky</i>	<i>102</i>
6.3.12	<i>Bohemika</i>	<i>109</i>
6.4	19. A 20. STOLETÍ	110
7	ORGANIZACE FONDU NA ZÁKLADĚ ARCHIVNÍCH PRAMENŮ	112
7.1	STAVĚNÍ FONDU DLE PŮVODNÍHO KATALOGU (OKOLO ROKU 1918)	113
7.2	INSTRUKCE KE KATALOGIZACI KNIHOVNY Z ROKU 1918	114
7.3	LÍSTKOVÝ KATALOG	115
7.4	CENÍK	115
8	ZÁVĚR	117
9	POUŽITÁ LITERTURA	120
10	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	130

1 Předmluva

Zámecká knihovna Mladá Vožice byla dosud nejčastěji zmiňována v souvislosti s Marií Josefou Küenburgovou roz. Harrachovou, předně kvůli její sbírce Calderonových dramát. Její přínos je však z hlediska dějin knižní kultury mnohem větší. Tvoří ucelený soubor šlechtické sbírky s typickými rodovými tradicemi zaměřující se na literaturu všech oborů. Zájem o tuto knihovnu proto projeví i zahraniční badatelé.

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat zámeckou knihovnu Mladá Vožice z hlediska provenienční a obsahové charakteristiky. Zmapovat fond a rody, které se na budování knihovny podílely. Podrobné prozkoumání fondu probíhalo v depozitáři Knihovny Národního muzea, kde je knihovna od roku 1997 umístěna.

Mladovožická knihovna není v prostředí zámeckých knihoven zcela neznámá. Neunikla pozornosti řady badatelů, kteří poukazují na její hodnotu srovnatelnou s jinými evropskými sbírkami, oceňují ji jako historickou a svérázně vybudovanou knihovnu. Je proto nezbytné zmínit osoby a prameny, které z tohoto zájmu vzešly.

Jako první se o tuto sbírku zajímal Antonín Dolenský, knihovník Knihovny Národního muzea, historik umění a publicista. Ve své studii *Kuenburská knihovna*¹ stručně nastiňuje majitele a složení fondu. Dále jmenuje největší skvosty z této sbírky, za které považuje pět rukopisů. Ač krátká, ale o to výstižnější studie je dobrý zdrojový start. Dále se o knihovně stručně zmiňují Pravoslav Kneidl² nebo Bohumír Lifka³.

Důležitou pramennou základnou pro informace o této sbírce je *Sborník Národního muzea* vydaný v roce 1961⁴. Tento sborník se plně věnuje mladovožické knihovně. Obsahuje jednotlivě zaměřené studie. Miroslav Boháček se soustředí na rukopisy. Úvodní slovo o knihovně doplňuje provenienční a obsahový rozbor rukopisů s jejich soupisem⁵. Nechybí ani zmínka o slavném Calderónově dramatu, jež přispělo k proslavení této knihovny. Václav Černý zase uvádí pozadí vydávání Calderónových her, identifikaci do té doby nenalezeného Calderónova dramatu a cestu do mladovožické knihovny⁶.

1 Dolenský, Antonín. *Kuenburská knihovna*. Praha 1929, 15 s.

2 Kneidl, Pravoslav. *Knihovna národního muzea*. Praha, 1959, s. 147-148.

3 Lifka, Bohumír. *Zámecké a palácové knihovny v Čechách Přehled historicko-topografický*. In: Český Bibliofil. 1934. s. 45.

4 *Sborník Národního muzea*. Řada C., Sv. VI., č. 1-2. Praha : Národní museum, 1961.

5 Boháček, Miroslav: Rukopisy mladovožické zámecké knihovny. Soupis rukopisů. In: *Sborník Národního muzea*, řada C., svazek VI., č. 1-2. Praha, Národní museum, 1961. s. 1-74.

6 Černý, Václav: Un drame inconnu de Calderón, nouvellement découvert en Bohême. In: *Sborník Národního muzea*, řada C., svazek VI., č. 1-2. Praha : Národní museum, 1961. s. 75-105.

Ve třetí studii se Pravoslav Kneidl stručně zabývá, podobně jako Dolenský, historií knihovny a jejími majiteli. Opět je stručně nastíněn obsah fondu.⁷ Text doplňuje čtvrtá část rovněž od Pravoslava Kneidla a Josefa Johanidesa, kterou tvoří výběrový soupis tisků z mladovožické knihovny, obsahově rozdělený⁸.

Sborníkové studie posloužily jako odrazový můstek pro orientaci ve vývoji a shromažďovateli knihovny. Největší pramennou základnou však byla samotná sbírka. Ačkoliv v mnoha ohledech nevyhovující, jako základní inventární pomůcka posloužil Lokální katalog mladovožické knihovny, který podává neúplné či kusé informace. Pro historii rodu a identifikaci jednotlivých osobností byly využity genealogické příručky. Cenným pramenem byly některé manuskripty, jež jsou součástí samotné sbírky. Jedná se o *ceník, lístkový katalog, instrukce ke katalogizaci z roku 1918* nebo částečnou kopii dnes v Rakousku uloženého Katalogu mladovožické zámecké knihovny (ca 1918).⁹

Práce je rozložena do šesti základních kapitol. Stručné představení tématu obsahuje úvod. Následující kapitoly pojednávají o historii zámeckého objektu a historii rodů, které se na vzniku sbírky podílely. Důraz je přitom kladen na rod zakladatelů sbírky – Kuenburg. Stěžejní část práce spočívá v mapování vývoje knihovny prostřednictvím provenienčního průzkumu. Identifikováni jsou jednak majitelé z rodu Kuenburg, dále sňatkově spřízněné rody Spiegelfed a Schönfeldt. Zohledněna je i provenience příslušníků, kteří v Mladé Vožici nepobývali či cizí provenience bez rodové příbuznosti. Kromě identifikace jsou charakterizovány sbírky jednotlivých příslušníků a zohledněny jsou i jiné knižní celky provázané s rodem Kuenburg na našem území. Další kapitola poskytuje detailní rozbor obsahové charakteristiky, která je samostatně pojata se zřetelem na tematické skupiny. Nad rámec původního zadání diplomové práce je navíc obsažena kapitola o organizaci fondu a jeho péči. Ta vznikla v průběhu shromažďování materiálu a přípravy na základě dochovaných archivních pramenů přítomných v rukopisné sbírce tohoto fondu a díky archivním pramenům vázícím se k rodu Kuenburg a panství Mladé Vožici uložených ve Státním oblastním archivu v Třeboni – oddělení Jindřichův Hradec. Závěr obsahuje shrnutí práce, dosažené výsledky a splněné cíle.

Z bezpečnostních důvodů nejsou uváděny stávající signatury jednotlivých exemplářů.

⁷ Kneidl, Pravoslav. Mladovožická zámecká knihovna. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1-2.* 1961. Praha : Národní muzeum, s. 107-118.

⁸ Johanides, Josef. Výběr tisků z mladovožické knihovny. Kneidl, Pravoslav. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1-2.* 1961. s. 119-195.

⁹ Bližší charakteristika těchto pramenů viz Organizace fondu na základě archivních pramenů.

Výstupní data ze zde provedeného provenienčního průzkumu byla využita pro projekt Provenio a již dnes jsou na tomto portálu k dispozici¹⁰.

Použitá literatura je citována v souladu s normou ISO 690, resp. ISO 690–2. Záznamy jsou řazeny abecedně podle jmenného záhlaví. Z uvedené normy vychází také zvolená citační metoda – citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání (označována též jako „Harvardský systém“). Text práce je doplněn obrazovou přílohou.

¹⁰ V rámci projektu Provenio je tvořena databáze majitelských knižních proveniencí její výstupy. (Provenio, c2012).

2 Úvod

V pobělohorské době Kūenburgové patřili k nově usazené šlechtě na našem území. Svým původem, funkcemi a úřady, které příslušníci z tohoto rodu zastávali, se řadili mezi přední šlechtické rody v tehdejší císařském státu. Jejich hlavní sídlo bylo v Salcburku a do českého prostředí pronikli skrze představitele pražského arcibiskupství Františka Ferdinanda Kūenburga (5. 2. 1649 – 7. 8. 1731), který zde v druhé polovině 17. století zřídil majetkový soubor v podobě fideikomisu, jehož základem bylo panství Mladá Vožice.

Na tomto zámku byla budována rodinná sbírka čítající okolo 6012 svazků, z nichž je tu 92 rukopisů, 16 prvotisků, 78 tisků 16. století, přibližně 1000 svazků 17. století, přes 4000 svazků zabírá produkce 18. století a okolo 800 svazků tvoří mladší literatura z 19. – 20. století. Počtem svazků se neřadí mezi kvantitativně přední sbírky na našem území. Nečítá monumentální množství exemplářů jako knihovny jejich aristokratických soupeřů, například Eggenbergů v Českém Krumlově (42 583 svazků), Kynžvartská sbírka kancléře Metternicha (ca 12 titulů ve 21.387 svazcích), knihovna Thun-Hohensteinů v Klášterci nad Ohří (30 523 svazků), Fürstenbergovská sbírka na Křivoklátě (52 430 svazků) a řada dalších.

Naopak obdobný počet svazků obsahují zámecká knihovna Březnice – Pálffy (6294 svazků), dále Sternbergské fondy v Častolovicích (5834 svazků), a Březině (5893 svazků) (Fabian, 2003). Číselnou shodu vykazuje mladovožický soubor i s jinými fondy, ale takové kvantitativní srovnání tohoto druhu je neobjektivní a nerelevantní. Důležitějším faktorem je obsahový charakter sbírky, jazykové zastoupení a pokrytí provenienční sítě.

Uváží-li se tato hlediska, lze kūenburskou sbírku uvést do poměru například s již zmíněnou kynžvartskou knihovnou, která sice představuje mnohem rozsáhlejší soubor zastoupený všemi vědními obory, nemůže se však pyšnit příznakem postupně se rozrůstající sbírky předávané z generace na generaci. Její vývoj neprobíhal kontinuálně. Během svého vývoje utrpěla řadou nenávratných ztrát, které majitele nutily sbírku znovu a znovu vytvářet a to na základě nových odkazů. Navíc se knihovna v 19. století dočkala nového kabátu v podobě převazeb, čímž utrpěla i historická hodnota knižních vazeb. Takových paralel by se v prostředí zámeckých knihoven dala vystopovat celá řada (Fabian, 2003).

Obecně lze tedy konstatovat, že v případě mladovožické knihovny se jedná o provenienčně bohatou sbírku rostoucí z generace po generaci od 2. poloviny 17. do počátku 20. století, a která dokonce v některých ohledech převyšuje svým významem soubory s větším počtem svazků. S ohledem na samotné exempláře tak dokládá vývoj knižní kultury

od 16. do 20. století s prvotní snahou pojmout veškeré vědění světa, později roztříštěnou do osobních preferencí.

Tato knihovna nebyla jedinou sbírkou tohoto rodu na našem území (Ropice). Nicméně byla největší a z dnešního pohledu také nejvzácnější. Dále je také nutno vést v patrnosti fakt, že hlavní rodové sídlo bylo situované v Salcburku, kde jistě byly shromažďovány opusy nemenských hodnot.

Provenienční rekonstrukce patří k zásadním úkolům knižní kultury, která zohledňuje čtenářskou recepci a proces putování knih. Nejen z hlediska přenášení knižních jednotlivin či celků, ale přeneseně také na poli literárním (Kašparová, 2004, s. 613).

Stejnou snahou této práce bylo zmapovat okruh osob, který sbírku známou i v zahraničním prostředí, vytvářel. Zaměřit se nejen na jejich čtenářské zájmy, ale také doložit, jak moc důležitou roli hrála knihovna, potažmo knihy, v jejich společenském životě.

Küenburgové nejsou tak často skloňovaným rodem jako jiné slavnější v našem prostředí. Přesto se významně podíleli na vývoji knižní kultury českých zemí.

3 Historie objektu

Mladá Vožice je jihočeským městečkem, které se nachází severovýchodně od Tábora. V 10. století patřil kraj k panství Slavníkovců a od konce téhož století připadl českým králům a knížatům. Není známo, za jakého panovníka byl hrad v této lokalitě vystavěn, ale jeho budování je zasazeno do 13. století v souvislosti s převedením chýnovského hradu pod správu pražských biskupů. Ten byl správním střediskem tohoto kraje, a tak bylo důležité učinit náhradu. Rozvoji města pomohla těžba zlata a stříbra v okolí (Tříška, 1986, s. 129–130).

První písemná zmínka o existenci hradu a městečka pochází z roku 1318. Ta dokládá jako správce Viléma z Vožice, který koupil panství od Přibyslava ze Šelmeberka. Po něm přichází na řadu Velislav z Vožice, neznámo jakého příbuzenského vztahu. Nejednalo se však o koupi klasickou s dědičným právem, ale o zástavu, která sloužila jako půjčka králi Janu Lucemburskému. Další panovník, Karel IV. vykoupil Vožici ze zástavy do přímé královské správy od Litolda z Landštejna (Urban, 2006, s. 7–12). V zákoníku *Majestát Karlov* byla Vožice uvedena jako hrad a město, které nesmějí být v budoucnu zcizovány, pronajímány, vyměňovány ani děleny. Byla povolena k zástavě, ale za vlády Karla IV. zůstávala v přímém držení koruny. Sám císař vykonával v letech 1355–1369 na panství vrchnostenská práva a místo poctil i svojí návštěvou (Sedláček, A. 1885, s. 229–233). Roku 1367 byl ale zákoník porušen a držitelem se opětovně stal Litold. V letech 1379–1390 se o správu starají Pánové z Pacova.

V době panování Václava IV. byl zástavním držitelem Purkat Strnad z Janovic, který byl na pozadí politických událostí jako přívrženec krále zavražděn zrádci na Karlštejně. Po něm paradoxně přichází ten, který měl co dočinění s jeho smrtí, Zikmund Huler z Orlíka. O Vožici pečuje v letech 1397–1405, ale sám končí v rukou kata za zpronevěru a padělání kvitance (Urban, 2006, s. 21–24).

Krátce po něm zde působil bratr Ondřej, poté Mikuláš z Prahy a Okoře, následně Anselm z Ronova a jeho synové. Pány z Ronova zastihly ve Vožici husitské bouře. Protože byli přívrženci krále Zikmunda, čekalo je dvojí obléhání. Za loajalitu králi sice obdrželi peněžní odměnu, ale hrad byl do základů zbořen a další vožičtí pánové jej museli znovu vystavit. Mezi následné pány patřil Mikuláš z Čestic, Čeněk z Klinštejna a z Polánky, Oldřich řečený Močihub z Kralovic. Ten svůj majetek vzdává Mikuláši Trčkovi z Lípy.

Trčkové se stali pánové Vožice na sto let, ale jsou stále jen zástavními správci, skuteční majitelé jsou čeští králové. Roku 1548 prodává Jan starší Trčka z Lípy zástavní právo na královský komorní statek Janovi Voračickému z Paběnic (Sedláček, 2003, s. 30–32).

Jeho syn, Václav Paběn Voračický z Paběnic, je pro historii objektu velmi důležitý. Nechal totiž vystavět renesanční zámek. Od té doby se městečku říkalo Mladá Vožice. Císař Rudolf II. nabídl potomkům Václava, že za příplatek může být Vožice jejich rodinným majetkem s dědičným právem. Voračičtí však na tuto nabídku včas nereagovali, a tak se novým majitelem roku 1579 stal Michal Španovský z Lisova, nejvyšší písař Království českého. Od té doby není tedy Vožice ani královská ani voračická (Urban, 2006, s. 37–40). Michal Španovský přikoupil ještě hrad, zámek a panství Šelmberk, Miličín a další vesnice¹¹, byl jmenován jedním z šesti nejvyšších úředníků. Díky této funkci potřeboval reprezentativní sídlo, což si vyžádalo stavební úpravy pro Vožici. Místním obyvatelům zajistil mnoho výsad¹² (Sedláček, 2003, s. 42). Naopak jeho syn Jáchym nutil lid k robotě. Tehdejší obyvatelstvo si neoprávněné nucení k práci nenechalo líbit a podalo stížnost Rudolfovi II. (Sedláček, 2003, s. 36–43). Ten jejich privilegia uznal, ale než tak stihl učinit, prodal Jáchym vožicko-šelmberské panství za 80 000 kop míšeňských Janu Bernardu Fünfkirchenovi (Urban, 2006, s. 41–46). Novému majiteli byl ale roku 1620 všechnen majetek zkonfiskován kvůli aktivní účasti v českém stavovském povstání. V roce 1628 zemřel ve vězení na zámku Zbiroh. Po něm dědičně získal Mladou Vožici, za úhradu válečných výloh, generál císaře Ferdinanda II. a nekompromisní rekatolizátor Don Baltazar de Marradas et Vigne. Ustanovil zde dva regenty, ale za své zacházení s obyvateli si vysloužil přezdívku nejhoršího pána. Kladně je hodnocen pouze za dva činy. Za to, že vymohl u císaře tři výroční trhy a že prodal Vožici Veronice Přehořovské, rozené Částolárové z Dlouhé Vsi (Urban, 2006, s. 53–56). Panství koupila za 65 zlatých rýnských a spolu s manželem Janem Přehořovským z Kvasejovic opravili kostel a obnovili městskou radu. Úkolem jejich syna Jana Kryštofa bylo vystavět kapli k počtě Nanebevzetí Panny Marie. Jan Kryštof však převzal dědictví v krizovém období, v druhé polovině třicetileté války, a tak i přes jeho snahy setrvala Vožice v tristním stavu. Neunikla ani drancování Švédů¹³. Po jejich odchodu válka pro Mladou Vožici skončila, i když její dění po Evropě trvalo ještě tři roky. Jan Kryštof pro Vožici stihl obnovit cechy a práva, ale nakonec roku 1678 Mladou Vožici prodal Františku Ferdinandovi Küenburkovi.

¹¹ Netušeně základ Küenburského fideikomisu.

¹² Dle Paprockého Diadochu se Michal Španovský zbláznil.

¹³ Tři dny zde pobýval švédský vojevůdce Torstenson se svým vojskem, o čemž je zmínka i Theatrum Europeum.

Küenburgové jsou posledním šlechtickým rodem, který ve vožickém zámku setrval a to až do 20. století.¹⁴ Jsou také zakladateli zámecké knihovny, která vznikla jen jejich akvizicí, protože po předchozích majitelích se žádné knihy nedochovaly. František (5. 2. 1649 – 7. 8. 1731) vytvořil po svoji rodinu fideikomis, který po něm zdědil bratr Jan Josef (18. 3. 1652 – 1726). Nechal zbořit starou luteránskou faru a zřídil vystavění nové, vyhovující. Díky lidnatosti upravil rozsah farního vožického okresu (Urban, 2006, s. 67–78). Küenburkové potvrzovali obyvatelům města předešlé výsady. Za Františka Josefa Küenburka (10. 4. 1714 – 5. 6. 1793) probíhaly na zámku dokončovací práce. O panství se staral v době sedmileté války, kdy probíhalo protipruské spojenectví s Francií. Během této doby nechal František zřídít v ještě nedokončeném mladovožickém zámku vojenskou nemocnici, c.k. vojenský polní špitál. Po ukončení války byla nemocnice zrušena a pokračovalo se v budování zámku (Urban, 2006, s. 87–92). Küenburkové pečovali o svůj rodinný fideikomis do 20. století, než je zasáhly politické události. 10. prosince 1918 byl vydán zákon o zrušení všech šlechtických titulů a výsad a následujícího roku vyšel zákon o pozemkové reformě a byly zrušeny fideikomisy. Od této chvíle byl tehdejší majitel, Leopold Küenburg (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921), pouze majitel velkostatku. Posledním majitelem z tohoto rodu byl Jiří Küenburg (27. 4. 1912 – 4. 5. 1961). Dekret vydaný 21. června 1945 definitivně připravil Küenburky o vlastnictví trvající od roku 1678 (Urban, 2006, s. 107–118). Roku 1986 zde měl sídlo podnik Koh-i-noor (Tříška, 1986, s. 129–130).

3.1 Podoba zámku

Původně renesanční zámek popsán jako „*budova do tří stran z kamene vystavěná..., čtvrtá strana zámku se používá jako pivovar a sladovna*“, nechal vystavět Václav Paběn Voračický v 16. století (Urban, 2006, s. 37–40). Do barokní podoby nechali zámek přestavět Küenburkové. Stavební úpravy započal Maxmilián Josef (1684/1685¹⁵– 4. 12. 1729) a pokračovaly i za Karla Josefa (27. 5. 1686 – 10. 12. 1729). Vznikla tak čtyřkřídlá budova s osovým barokním průčelím, vyzdobená jednoduchým portálem s postranními vchody. Nad portálem byl umístěn balkon s kovaným zábradlím. Postranní křídla byla zakončena dvoupatrovými pavilóny. Fasádě dominovala malovaná štuková výzdoba, na východní stranu

¹⁴ Historie tohoto rodu a jednotliví příslušníci jsou blíže uvedeni v kapitole Majitelé a shromažďovatelé v souvislosti s historií knihovny. Zde jsou zmíněny informace v souvislosti s historií objektu.

¹⁵ Neshodný rok narození. Wurzbach 1684/ GHdA 1685

obohacená ještě küenburským znakem¹⁶. Tento popis odpovídá podobě zámku z poloviny 18. století.

Interiér zámku byl vyzdoben freskou vytvořenou v letech 1740–1760. V jihozápadním rohu pravého křídla se nacházel menší sál, jehož klenbu zkrášlovala alegorická freska bohyně lovu Diany. (Tříška, 1986 s. 129–130). Údajnými malíři fresek byli Jan Petr Molitor¹⁷ a Willem Augustin Minderhoub. Jejich autorství však není doposud potvrzené. Výzdoba zámku se protáhla až do druhé poloviny 18. století. V té době existovala na zámku rodová galerie Küenburgů. Nacházely se zde obrazy v nadživotní velikosti¹⁸. Byla také vystavěna zámecká kaple zdobená svatonepomuckou tematikou, nad jejímž vchodem se nacházel arcibiskupský znak (Urban, 2006, s. 79–86). Řada stavebních úprav probíhala za Karla Küenburga (1767/24. 5. 1770 – 1832). Ten nechal pro své příbuzné vybudovat pod starou kaplí rodinnou hrobku (Urban, 2006, s. 97–106). V 19. století probíhaly drobné klasicistní úpravy (Tříška, 1986 s. 129–130). Po vyhnání svých majitelů začal zámek chátrat. Od roku 2006 probíhají průběžné práce na jeho záchraně¹⁹.

¹⁶ Viz obr. č. 6.

¹⁷ Původní jméno Miller.

¹⁸ V 60. letech 20. století byly vystaveny na zámku Jemniště.

¹⁹ Viz obr. č. 1, 2.

4 Majitelé a shromažďovatelé knihovny

4.1 Historie rodu Kuenburg

České země v důsledku bitvy na Bílé hoře a vpádu Švédů utrpěly ztrátou české šlechty. Část aristokratických rodin se rozhodla k emigraci. Po valdštejnských konfiskacích nastala markantní invaze cizí šlechty do českých zemí. Pro srovnání zde před povstáním žilo 1382 šlechtických rodů, z nichž 254 bylo panských a 1128 rytířských. Po ukončení povstání se na našem území udrželo 27 starých panských rodin. Za vlády Leopolda I. se zúžil počet českých šlechtických rodin na 441. Přístup aristokracie, která se rozhodla zůstat, byl individuální. Někteří z nich snadno asimilovali, uzavírali sňatky se svými sousedy, přizpůsobili se jejich jazykům, zvykům, někdy i názorům. V polovině 17. století vymírá v Čechách šlechtická generace, která byla pamětníkem doby bělohorské. Mezi takové osobnosti patřili například Jaroslav Bořita z Martinic, František Oldřich z Kolovrat, Vilém Slavata, Heřman Czernín a další. Ryze česká šlechta se tak rychle ztrácela. Obnova a rozmach šlechtických panství přichází s novou šlechtou, která byla k našemu území vázána úřady (Muk, 1931, s. 48–56).

Stejně tak zakotvil na českém území rod Kuenburgů, v čele s Františkem Ferdinandem Kuenburgem, pretendents pražského arcibiskupství, který roku 1678 zakoupil vožické panství a postupně vytvořil rodinný fideikomis. František Ferdinand pochází ze starého šlechtického korutanského rodu, jehož kořeny spadají do 12. století. Kuenburgové patřili mezi přední šlechtické rody v tehdejší císařské státu. Členové tohoto rodu zastávali vážené funkce v diplomatických a vojenských řadách, ale především sehráli důležitou roli v církevních dějinách. Své pole působnosti, kromě Salzburgu, Štýrska a Korutan, rozšířili také do Čech, na Moravu a do Slezska (Witting, 1983, s. 250–251).

Roku 1142 se objevil první příslušník tohoto rodu, Bero de Khuenburg, jako svědek v nejstarší listině kláštera Viktring am Wördtsee. Z těchto dob známe jména Kuenburgů pouze z listinných dokumentů a pomníků. Známa rodová kontinuita přichází až na počátku 15. století s příslušníkem Fridrichem. Rod užíval jména v několika variantách, Khunberg, Chunburg, Khuenburg a další. Na přelomu 15. a 16. století se rod rozdělil do dvou linií a každá z nich používala osvojenou formu jména. O tuto separaci rodu na dvě hlavní linie se postarali potomci Baltazara (I.), Gandolph té první a Christoph té druhé. (Wurzbach, 1865, s. 318–319). Starší linie Prunsee užívala formu Khunburg. Tato větev v druhé polovině

19. století vymřela po meči Aloisem Josefem a prakticky neměla vztah k českým zemím (Pouzar, 19??-2012).

Mladší hlavní linii Ungersbach byl roku 1613 přiznán stav svobodných pánů a začala užívat jako hlavní formu jména Kuenburg. Podoba jména se několikrát změnila, proto se v literatuře můžeme setkat s různými variantami jako Kuenburg, von Khünegg, Ungersbach und Jasbina, Chyemburch, Chynburg, Chienburch a další (Wurzbach, 1865, s. 318) (Mašek, 2008, s. 512). Dnes se i pro tuto větev užívá formy Kuenburg.²⁰ 1669 se jim ještě dostalo povýšení do říšského hraběcího stavu a 1678 český inkolát. Obě hlavní linie se v průběhu staletí dále větvyly a dělily do vedlejších linií.

Jan Friedrich (zemř. 1669)²¹, příslušník ungersbachské linie, byl roku 1665 povýšen do hraběcího stavu. Spolu s manželkou Johannou Guzmannou (1617 – 3. 1. 1701) měl výše řečeného syna Františka Ferdinanda (5. 2. 1649 – 7. 8. 1731)²². Ten vystudoval v Římě teologii. Po vysvěcení na kněze ho papež Klement XI. jmenoval domácím prelátem. Stal se solnohradským a pasovským kanovníkem, proboštem ve Freisachu. V Čechách chtěl zřídit trvalé sídlo pro mladší větev, proto 7. července 1678 zakoupil mladovožické panství za 180 000 zl. r. a 500 dukátů klíčného (Sedláček, 2003, s. 71). Zde pak 17. července 1679 osobně obnovil městský úřad, který později svěřoval hejtmanům (Sedláček, 2003, s. 72). K Vožici, k níž náležely zámek s městem, přikoupil František Ferdinand roku 1781 zámek Šelmberk, vsi Janov, Pojbulky, Radostonice, Horní a Dolní Kouty, Lhotka, Řemíčov, Buková, Noskov Běleč, Elbančice, Bzová, Staniměřice, Baráčov, Rodná, Křtěnovice, Horní a Dolní Střítež, Zhoř, Oldřichov, Mutice a Nasavrky. Poté přikoupil ještě panství Miličín, Záhoří, Vlčkovice, statek Těmice s tvrzí, Třetužel a Kamberk, tvrz a dvůr Vitanovice, Lomnu a Domamyšl. František Ferdinand nebyl rozhodně jediným šlechticem, který chtěl hromadit majetek a chtěl pro svoji rodinu vytvořit fideikomis²³. Stejně tak činili například Rožmberkové, Valdštejnové,

²⁰ Forma příjmení uvedena dle GGT, ke které se sami přihlásili pozůstalí příslušníci rodu. GGT. Teil A, 111 Jhrg. 1938. s. 309.

²¹ Data narození a úmrtí jednotlivých příslušníků ověřována dle : Pouzar, Vladimír. *Genealogická databáze šlechtických rodů*. KNM. [elektronický zdroj].

Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser : zugleich Adelsmatrikel der deutschen Adelsgenossenschaft. Gotha : Justus Perthes, 1825–1942 .

212 Stammtafeln adeliger Familien denen geistliche Würdenträger (Bischöfe, Domherren, Äbte etc.) des Bistums Passau entsprossen sind. Krick, Ludwig Heinrich. Vilshofen a. Donau : Missionskloster O. S. B. Schweiklberg, 1924. 467 s.

²² Spolu měli ještě další dva syny Jana Josefa (1652–1726) a Jana Sigismunda (zemř. 1713?) (Pouzar, Genealog. dtb., 19??-2012).

²³ Tento institut svěření se na našem území běžně užíval od konce 15. století., v době pobělohorské nastal jeho rozmach. Podstatou rodinného fideikomisu (majorátu či svěření) bylo vynětí určitého vlastnictví, většinou pozemkového majetku a jiných nemovitostí, někdy též peněz jako kapitálu, z běžných majetkoprávních a dědických vztahů. Zaručení jeho nedělitelnosti a nezcitelnosti bylo upraveno jeho svěřením

Colloredové, Eggenbergové a další. Ani jejich počínání nebylo zcela bezdůvodné. V této době vládl Leopold I., který vedl válku s Turky. Šlechta se tak bála o budoucnost majetku, proto skupovala panství dle svých možností. Kūenburgové shromažďovali statky do 28. října 1683. K právnímu naplnění a potvrzení došlo 4. dubna 1720, kdy se naplnila poslední vůle Františka Ferdinanda. Dědictví se měl ujmout jeho mladší bratr a následně řádní dědicové po meči (Urban, 2006, s. 79–86). Tento právní akt byl stvrzen císařem Karlem VI. ve Vídni 18. dubna 1720 za přítomnosti svědků, Josefa hraběte z Vrba, Sigmunda Hřana z Harašova, Václava Hložka ze Žampachu a 12. března 1728 vložen do zemských desek (Sedláček, 2003, s. 74).

Vytvořením rodinného svěřenství ale rozhodně Františkovo úspěšné počínání nekončí. V letech 1701 až 1711 mu byl přidělen post lublaňského biskupa. Založil alumnát²⁴, filosofickou akademii a klášter voršilek. Vykonával také funkci císařského vyslance v Lisabonu, když roku 1708 doprovázel arcivévodkyni Marii Annu k zasnubám. Tato portugalská mise trvala nakonec čtyři roky. 1710 byl Ferdinand jmenován pražským arcibiskupem. Povýšení potvrdil 11. května 1711 papež Klement XI. Čechy ale v té době sužovala morová epidemie, proto funkci přijal až roku 1713 a opožděná intronizace se konala až 14. 4. 1714. Jako arcibiskup měl vliv i u císařského dvora. Dokázal tak ovlivnit postoj církve k vládě, a tím celý náboženský život. Dle římského vzoru sestavil Pražský katechismus vydaný roku 1722. Zasloužil se o kanonizaci Jana Nepomuckého. Za jeho působení vznikla roku 1724 komise pro zakládání far, čímž se přispělo ke katolické obnově. V roce 1727 vyhověl jeho žádosti papež i císař a umožnili mu založit poustevnický Řád svatého Ivana. Ke konci svého úřadu už ale nedokázal ovlivňovat narůstající zásahy státu do církevních pořádků. V této době se začala projevovat laicizace církevní správy. Císař Karel VI. se tak rozhodl vydat reskript, který nařizoval nucené práce pro tajné nekatolíky, případně až vyhnanství.

Během své kariéry si František stanovil dva hlavní úkoly. V prvním, svatořečení Jana Nepomuckého, byl úspěšný. Druhý, náročnější, zrealizovat dostavbu katedrály sv. Víta na Pražském hradě, se mu v důsledku nedostatku financí nezdařil. Bujaré oslavy onoho

do správy jediné osoby zastupující rod či rodinu. Tento držitel pak přebral správu svěřeného majetku vždy podle pravidel nástupnictví. Ty stanovil zakladatel fideikomisu. Taková svěřenství byla převážně zřizována testamentem. Šlechta v českých zemích mohla zřizovat rodinné fideikomisy pouze s výslovným souhlasem panovníka a právo k jejich ustanovení bylo zvláštní výsadou a individuálním privilegiem, které mohl testátor obdržet. Rodinné fideikomisy se rozšířily natolik, že na konci 17. století měla většina šlechtických rodin, usazených v Čechách a na Moravě, svůj majetek či jeho část zaručen tímto novým svěřenstvím. (Bendaříková, 2012, s. 32). V roce 1900 bylo na našem území 82 fideikomisních statků Glassheim, 2012, s. 27).

24 školský institut zakládán zejména pro žáky bez prostředků

svatořečení a přicházející jmenování nové císařovny Marie Terezii si vyžádalo vysoké náklady. Místo dokončení katedrály nechal arcibiskup zhotovit alespoň fresku (Urban, 2006, 67–78). 7. 8. 1731 František Ferdinand zemřel. Jeho tělo bylo pohřbeno v arcibiskupské hrobce v katedrále sv. Víta na Pražském hradě (Kettner, 1993 s. 190–191) (Frind, 1873, s. 235–240).

Ještě v době počínání Františka Ferdinanda se ujal mladovožického fideikomisu jeho mladší bratr Jan Josef (18. 3. 1652–1726)²⁵, c.k. komoří rada, správce Štýrska. Jeho druhou manželkou byla Marie Josefa Harrachová (14. 2. 1663 – 16. 12. 1731), dcera Ferdinanda Bonaventury z Harrachu, císařského vyslance v Madridu, (zemř. 1706) a Juany Terezy Lambergové (zemř. 1716). Marie dovezla do mladovožické knihovny onen známý rukopis Calderonovy hry, který byl objeven a publikován až ve druhé polovině 20. století. S touto ženou měl Jan tři děti, Maxmiliána Josefa (1684/1685²⁶ – 4. 12. 1729), Marii Antonii (1. 6. 1685 – 4. 3. 1755), provdanou za Heřmana Jakoba Czernína a Karla Josefa (27. 5. 1686 – 10. 12. 1729), známého jako biskupa v Chiemsse. Jan Josef zemřel ještě za arcibiskupova života, a tak se novým dědicem stal nejmladší syn Maxmilián Josef (1684–1731), taktéž komoří a tajný rada u dvora. Maxmilián byl dvakrát ženat. První manželkou mu byla Marie Hedvika Colona z Felsu (12. 4. 1682–6. 5. 1729). Druhou pak Marie Ernestina Wartenbergová (nar. 25. 3. 1709), s níž měl syna Františka Josefa (10. 4. 1714 – 5. 6. 1793). Za Maxmiliánovy péče o mladovožické panství došlo k přestavbě zámku a potvrdil městu předešlé výsady (Urban, 2006, s. 79–86). Po Maxmiliánově smrti bylo nástupci Františku Josefovi pouhých patnáct let, proto mu rodinný fideikomis pomáhala spravovat poručnice, jeho teta Marie Antonie provdaná Czernínová. O tři roky později byl František jmenován tajným radou, lovčím a dědičným číšníkem v Solnohradsku a roku 1738 uzavřel sňatek s Marií Terezií Annou Firmianovou (23. 11. 1719 – 23. 11. 1790). Tato hraběnka byla přezdívaná, dle portrétu v rodinné galerii, dámou s růží a je považována za nejkrásnější mladovožickou paní. Údajně měl tento pár problém s počítím potomků, proto František daroval své manželce zámeček Elbančice s lázněmi. Nakonec spolu měli tři syny, Leopolda Josefa (24. 10. 1741 – 1812), Sigismunda Josefa (19. 5. 1754 – 1839) a Ernsta Josefa (13. 10. 1762 – 1838), kteří jsou zároveň zakladateli tří nových větví rodu Kuenburg na našem území. František se s Marií o Vožici starali v době sedmileté války, kdy probíhalo protipruské spojení s Francií.

²⁵ Křestní jména jsou uváděna většinou v počestšlé podobě. Dle dřívějších zvyklostí se překládala jména do příslušných jazyků, proto je zde užito stejného úzu. U příjmení je zachována forma jména, která se vyskytuje v GGT.

²⁶ Neshodný rok narození. Wurzbach 1684/ GHdA 1685

Během této doby nechali na zámku zřídit vojenskou nemocnici. Notně také obohatili zámeckou knihovnu. Roku 1763 zdědil František po Petřvaldských z Petřvaldu, vzdálených příbuzných, nové majetkové přírůstky, moravský Tovačov a Střílky²⁷. Tyto statky rozdělil mezi své syny a položil tak základ novým rodovým větvím.

První větví byla mladovožická, jejímž příslušníkem byl Leopold Josef (1739 – 1812), tedy i následný dědic.

Druhá větev byla slezská v čele se Sigismudem Josefem (19. 5. 1754 – 25. 5. 1839), který měl za manželku Antonii z Wunderberku (11. 7. 1773 – 2. 1. 1840). Linie těchto příslušníků rodu Küenburg pokračovala jejich potomky Ferdinandem (24. 10. 1797–5. 6. 1869) a Amandem Josefem (9. 2. 1809– 24. 5. 1886). Amand studoval práva, věnoval se politice a byl aktivním poslancem českého sněmu. Stejně tak se aktivně politicky angažoval jeho syn Gandolf (12. 5. 1841– 2. 3. 1921), který zastával pozice německých levicových politiků a v letech 1879–1892 obstarával funkci ministra ve vládě. Ferdinand (24. 10. 1797 – 5. 6. 1869) zdědil slezský statek a zámek Brantice u Krnova. Jeho starší syn Zikmund (9. 12. 1837 – 24. 6. 1859) padl v bitvě u Solferina. Tak se stal dědicem mladší syn, Klemens (8. 6. 1844 – 6. 6. 1914). Na počátku 20. století prodal Brantice. Jeho syn Heřman (10. 5. 1868 – 30. 7. 1942) je posledním příslušníkem slezské linie. Roku 1926 přešel do adoptivní péče svého strýce, barona Emanuela Spense z Boodenu. Zdědil statek Ropice na Těšínsku²⁸ a používal jméno Küenburg-Spens (Mašek, 2008, s. 512).

Představitelem třetí, nejmladší, tovačovské větve je Ernst Josef (13. 10. 1762 – 10. 12. 1838). Ten měl v majetku moravské panství Tovačov a Střílky až do osmdesátých let 19. století. Z této větve byl posledním potomkem na našem území František (13. 2. 1844–24. 10. 1900), který nakonec statky prodal. Představitelé této linie žijí dodnes, převážně v Rakousku (Mašek, 2008, s. 512).

S ohledem na knihovnu je podstatnější větev mladovožická. Leopold Josef (24. 10. 1741 – 11. 8. 1812) zastával funkci komořího a nejvyššího podkoního. O politiku se příliš nezajímal, spíše tíhnul k divadlu, které na zámku i vybudoval. Dokud byl živ jeho otec, spravoval mladovožické panství spíše on. Leopold byl dvakrát ženatý, poprvé s Bedříškou

²⁷ Zde se propojují cesty knižních sbírek Küenburgů z těchto panství a mladovožické knihovny. Exlibris Františka Josefa Küenburga (10. 4. 1714– 5. 6. 1793) se vyskytuje přibližně v jedné třetině dnešních tovačovských knih. Dnes obsahuje knihovna 376 svazků, původně čítala přibližně 1513 svazků. Mašek, Petr. Zámecká knihovna Tovačov. In: *Muzejní vlastivědná práce : časopis společnosti přátel starožitnictví*. Roč. 32 (102). 4/94. Praha : Národní muzeum, 1994. s. 241–243. ISSN 0027–5255.

²⁸ Zde měli Küenburgové také knižní sbírku čítající 431 titulů o 782 svazcích. Heřman Küenburg se podílel na tvorbě knihovny. Marková, Veronika. Zámecká knihovna v Ropici – sonda do knižní kultury těšínské šlechty 18.–20. století.

z Waldsteinu–Wartenbergu (14. 1. 1742–27. 1. 1803) a poté s Josefínou Kosořskou z Malovic (14. 11. 1771 – 25. 2. 1856). Z prvního manželství měl dva syny, pokračovatele první větve, Karla (1767/24.5.1770 – 1832)²⁹ a Jana Nepomuka (1774 – 1838) (Urban, 2006, s. 93–96).

Karel (1767/24. 5. 1770 – 1832), jako starší syn, se po otcově smrti ujímá panství. Jeho manželkou byla Marie Anna hraběnka z Kuefsteina (nar. 18. 1. 1783). V této době doléhá na Kūenbury, stejně jako na další šlechtické rody, negativní dopad politické situace. Odehrávala se totiž „válka císařů“, ve které triumfoval Napoleon. Mír uzavřený roku 1809 ve Vídni byl pro Kūenbury vykoupen územními a majetkovými ztrátami. Přišli o solnohradské tituly a část majetku³⁰. V Mladé Vožici však proběhla řada stavebních úprav a byla vybudována rodinná hrobka. Karel s Marianou se potomků nedočkali, proto se po jejich smrti ujímá panství mladší bratr, Jan Nepomuk (9. 1. 1774 – 1. 8. 1838), dvorní rada a c.k. komoří (Urban, 2006, s. 97–106). Roku 1813 se podruhé oženil s Barborou z Ehrenburgu (7. 7. 1785 – 22. 1. 1850), měli syna Karla Josefa (6. 8. 1815 – 6. 12. 1884) a dceru Bedřišku (8. 11. 1813 – 31. 3. 1893), jež se provdala za Bedřicha Dlahoweského z Dlouhévsí (3. 2. 1811 – 22. 10. 1881), známého jako císařského generála.

Dalším pánem se po smrti rodičů stal tedy Karel Josef, jenž se oženil s Klementinou Antonií (22. 9. 1819–14. 9. 1893), hraběnkou Welserovou z Welserheimbu. Karel také zaujímal důležitou pozici jako vyšší státní úředník, a to i v náročnějším roce 1848, kdy byl nucen se spolupodílet na úřednické činnosti. O mladovožické panství pečoval čtyřicet šest let. S Klementinou měl čtyři syny, Vincence, Leopolda, Karla a Viléma. Prvorozený Vincenc (27. 10. 1845 – 1. 2. 1915), c.k. komoří, rytmistr, se stal pánem fideikomisu. Roku 1874 uzavřel sňatek s Karolínou Zawischovou z Ossentitze (20. 4. 1852 – 28. 2. 1935). Spolu měli potomky Marii (31. 3. 1876 – 3. 3. 1940) a Leopolda (8. 3. 1886 – 12. 3. 1953). Hraběnka Karolína byla kmotrou veteránů, a proto během první světové války zřídila na zámku lazaret (Vysloužilová, 2001, s. 8–21). Díky Vincentovi se ale Mladá Vožice dostala do dluhů, 840 tisíc zlatých, v jejichž důsledku proběhla sekvestrace³¹ a novým pánem byl ustaven mladší bratr Leopold (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921). Ten vykonával funkci dvorního rady a byl jmenován rytířem Řádu železné koruny 3. třídy. Během svého života měl tři manželky. První sňatek uzavřel roku 1878 s Gabrielou Vecsey von Hajnácskeö (31. 3. 1857 – 7. 2. 1890) (Pouzar), s níž měl syna Maxmiliána (14. 3. 1886– 29. 9. 1957), který trávil většinu života v Japonsku a působil jako univerzitní profesor v Tokiu a dceru Gabrielu (21. 1. 1890 – 8. 10.

²⁹ Neshodný rok Dtb. Pouzar.

³⁰ Odejmutí Salcburska a části Horních Rakous.

³¹ Zřízení nucené správy.

1975). Druhé, bezdětné manželství prožil s Bertou hraběnkou Rummerskirchovou (4. 4. 1861 – 6. 5. 1899). Poslední manželství uzavřel 16. ledna 1909 ve Vídni s Eleonorou ze Spiegelfeldu³² (13. 7. 1884 – 16. 9. 1976). Zápis v městské kronice z roku 1915 dosvědčuje, že Leopold se svojí rodinou intenzivně pobýval ve Vožici (Zappová, 2001, s. 8). Tento sňatek se odráží i v mladovožické knihovně. Provenience rodu Spiegelfeld tvoří jádro mladší části fondu knihovny a kontinuálně navazuje na küenburské vlastnické značky. Leopold musel čelit problémům, které vyvstaly ze zákona z roku 1918 o zrušení všech šlechtických titulů a výsad a o rok později ještě ze zákona o pozemkové reformě³³. Tyto akty způsobily současnému majiteli řadu starostí a vyjednávání. Leopolda potkala 20. června 1921 fatální událost, když se při výstupu z tramvaje smrtelně zranil. Po něm zde zůstali ještě další tři potomci, Agnes (2. 4. 1910 – 4. 3. 1957), Jiří (27. 4. 1912 – 4. 5. 1961) a Alžběta (12. 9. 1917 – 1937), poslední členové rodu, kteří pobývali na mladovožickém panství.

Otcovým nástupcem měl být Jiří. Tomu ale v té době bylo pouhých devět let, proto byl jeho poručníkem stanoven bývalý baron Nádherný, majitel sousedního velkostatku v Chotovinách. Jeho matka Eleonora jmenovala správcem velkostatku Jana Eisingema, který byl současně jejím milencem. Toto jmenování dopadlo téměř tragicky. Eisingen chtěl majetek pro sebe, rozprodával mobiliář a jeho správcovství vedlo záměrně ke krachu. Tomu zabránila iniciativa několika zaměstnanců, kteří se postarali o jeho sesazení, a dokonce vypovězení z města. Roku 1933 statek převzal Jiří a dvanáct let se snažil o jeho zvelebení. Sestra Agnes se provdala za Raula von Norman (2. 1. 1906 – 23. 4. 1988). Druhá sestra Alžběta zemřela v pouhých dvaceti letech. Ve svatebních šatech převezli její tělo z Vídně do Mladé Vožice, kde byla uložena do rodinné hrobky³⁴.

Jiří během druhé světové války vstoupil do NSDAP. Uchránil se tak před vojenskou povinností a mohl se věnovat hospodářství (Zappová, 2001, s. 10). V této těžké době totiž zajistil pro Vožici markantní konjunkturu. Nechal opravit hospodářské domy, vystavět cihelnu a zejména zaměstnal a snažil se ochraňovat obyvatele během války³⁵. S koncem války předvídal vývoj situace, proto nechal vybrané kousky, rodinné památky a důležité dokumenty z tohoto panství odvézt na nákladních vozech ze svých podniků do Salzburku. V převozu vzácného mobiliáře mu pomáhali i místní obyvatelé, což dokazuje jeho oblíbenost.

³² Sestra manželky jeho bratra Viléma.

³³ Tato reforma pozemkového vlastnictví měla sice oklestit hmotné výsady šlechty. Nicméně nezasahovala do rodinného svěření, které zatím právně fungovalo i nadále, což bránilo dalšímu postupu realizace pozemkové reformy. Proto byl v roce 1924 přijat zákon, který rušil rodinný fideikomis. V praxi však byla idea svěření akceptována i na dále (Bednaříková, 2012, s. 73–79).

³⁴ Viz obr. č. 3.

³⁵ Doloženo pozůstalými příslušníky (Zappová, 2001, s. 59).

V polovině března roku 1945 opustil Jiří Kuenburg na motorce Mladou Vožici. Od hranic pak vlakem dojel do Salzburku. Poté cestoval po Africe. Jiří však trpěl psychickou chorobou, útěchou mu byla horská krajina, kde také, v Alpách, dobrovolně ukončil svůj život 4. 5. 1961 (Zappová, 2001, s. 10).

Po skončení druhé světové války byl opětovně vydán zákon o ukončení šlechtictví, následně pozemková reforma a Benešovy dekrety. Na jejich základě proběhla konfiskace a Kuenburkové definitivně přišli o Vožici a majetek s ní související (Urban, 2006, s. 107–118). Od této ztráty kuenburgští potomci, neteře a synovci Jiřího Kuenbuga, navštívili městečko až roku 2000 (Zappová, 2001, s. 39). V roce 2011 kontaktovala Agnes Rathová, dcera Agnes Normantové, Knihovnu národního muzea a žádala o prohlídku knihovny (KNM4). Z této větve jsou známi ještě tři Jiřího prasynovci, kteří působili jako letci a sloužili v řadách Luftwaffe. Dnes žijí příslušníci rodu převážně ve své domovině, Rakousku (Mašek, 2008, s. 512).

V souvislosti s mladovožickými pány a zároveň budovateli knihovny nelze opomenout další příslušníky jiných rodů sňatkově spjatých s Kuenburgy. V mladší části knihovního fondu z 19. a 20. století se hojně objevují provenienční stopy po rodu Spiegelfeld a Schönfeldt.

4.2 Spiegelfeld

Rod, jehož jméno původně znělo Matz, pochází z Rakouska. V roce 1620 obdrželi jeho členové erbovní dopis, 1623 byli povýšeni do šlechtického stavu. Uherský indigenát a predikát „ze Spiegelfeldu“, díky kterému se rod vzdal původního jména, získal v roce 1689. V roce 1765 se ještě dočkali povýšení do stavu svobodných pánů. Své pole působnosti zaujímali Spiegelfeldové ve Štýrsku a Korutanech. V polovině 18. století se rod rozvětvil do dvou linií. První založil Jan Nepomuk (1730–1812) a posledním příslušníkem byl Heinrich (1856–1925). Tato linie se k českým zemím nevázala. Zakladatelem druhé linie byl Franz Kajetan (1731–1812), který působil jako rada česko-rakouské kanceláře. Dále se o rozdělení linie do dvou větví postarali jeho vnuci František (1802–1885) a Eliáš (1811–1886). Z tohoto rodu získali roku 1917 povýšení do hraběcího stavu Markus (nar. 1858) a Karel (1862–1921) z první větve, Josef (1845–1923) z druhé. Jeho syn Karel Alois (6. 4. 1880 – 1964) pojal za manželku hraběnku Terezii Kinskou (1888–1955) a získal tak statek a zámek Morkovice. (Mašek, 2010, s. 295, S885).

Odtud úzká souvislost s Mladou Vožicí. Karlova sestra Eleonora ze Spiegelfeldu (13. 7. 1884 – 16. 9. 1976) se provdala za Leopolda (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921) Kuenburga.

Eleonořin otec Josef August Spiegelfeld (1845–1923) se podruhé oženil s Marií Skrbenskou z Hříště (1864–1943). Dle provenienčních stop v knihách tamější knihovny je zřejmé, že tato Eleonořina nevlastní matka rovněž pobývala na mladovožickém panství. Po bratrovi Karlovi zde stop není, ale jeho dcera Marie Aglæe ze Spiegelfeldu (nar. 23. 4. 1913) (GGT, 1997, s. 54) svým sňatkem rozšířila provenienční pole působnosti o další významný rod. Jejím manželem byl totiž Alexander Schönfeldt (nar. 28. 2. 1918).

4.3 Schönfeldt

Alexander pocházel se starého míšeňského rodu, který byl roku 1788 povýšen do hraběcího stavu (Mašek, nepubl. studie). Jeho děd, Heinrich Schönfeldt (5. 9. 1860 – 5. 3. 1915), se oženil s Olgou Grimmerovou von Aelsbach (11. 4. 1862). Spolu měli syny Alexandra (1. 9. 1887 – 1918) a Heinricha (nar. 1884). Alexander, tedy jeho otec, měl za manželku Leonii (nar. 19. 1. 1896), která se po jeho smrti znovu provdala a je známá pod jménem Lilegau (Lilgenau). Po první světové válce žila ve Lnářích.

Alexandr Schönfeldt měl s Marií Aglæe dceru Isabelle Marii, po které se v knihovně zachovala tzv. *Kinderbuch*, která uvádí všechny tyto i další rodinné vztahy a dnes může kromě genealogických lexikonů posloužit jako dobrý zdroj informací k rodu Schönfeldt a Spiegelfeld.

5 Vývoj knihovny na základě provenienčního průzkumu

Aristokracie hrála po staletí důležitou roli ve společenském, politickém, kulturním i hospodářském životě. Vedle klášterů byla dominantním sběratelem knih a tvůrcem knižních sbírek (Mašek, 2000, s. 43). Počátky takových knižních celků spadají do renesance v souvislosti s rozšířením knihtisku a vznikem knižního trhu. Humanismus přináší nový pohled na svět. Okolo roku 1600 se také Evropa ocitá v konfesijních sporech. Se všemi těmito aktuálními skutečnostmi chtěla být šlechta obeznána. I to byl důvod pro shromažďovat stovky svazků, z potřeby orientovat se v soudobém náboženském, politickém i společenském dění. Z hlediska dobového myšlení aristokratů představovala knihovna symbol okázalé reprezentace a také sběratelskou vášeň (Kubeš, 2005, s. 246). Dalším rozhodujícím faktorem, který se podílel na charakteru knihoven, byla rodová tradice. Někdy spadala až do středověku.³⁶ Objevují se také kořeny z 15. a počátku 16. století.³⁷ V ideálním případě probíhal jejich vývoj kontinuálně (Bůžek, 2000, s. 91). Rozsah knihoven a jejich tematickou skladbu odrážely individuální zájmy šlechticů, které se utvářely právě pod vlivem rodinné tradice a výchovy. Ovlivněni byli také průběhem vlastní kariéry (Bůžek, 2000, s. 90).

Některé šlechtické renesanční knihovny na našem území byly během třicetileté války rozptýleny³⁸. Z jejich fragmentů vznikaly nové knihovny, nových majitelů, kteří pocházeli většinou z Německa, Itálie, Francie, Španělska. Jiné sbírky vznikaly čistě v rukou nových vlastníků. Vzhledem k nadnárodnímu charakteru nových pánů, jejich příbuzenským vztahům a osobním stykům s cizinou, pronikala do knihoven evropská literatura ze 17. a 18. století. Tento charakter byl posílen ještě studijními tzv. kavalířskými cestami do zahraničí, vykonáváním politických funkcí v zahraničí a diplomatických služeb habsburské dynastie, které využili také k nákupu knih (Mašek, 2000, s. 43).

Po shromáždění četných svazků bylo dalším krokem jejich uložení. Knihovny sloužily také jako reprezentační symbol, proto někteří šlechtici nechali vystavět nové objekty určené přímo pro knihovnu (Bůžek, 2000, s. 91).³⁹

Při budování barokních sbírek bylo dbáno na jejich celistvost. Rodová prestiž zde vystupuje do popředí jak kvantitou, tak estetikou. Před rozpadem byly někdy knihovny chráněny fideikomisním zákonem, který zaručoval jejich nedělitelnost a kontinuální držení

³⁶ Rožmberkové.

³⁷ Pánové z Hradce, Jörgerové z Tolleta, Starhemberkové, Tschernemblové, Zelkinové.

³⁸ Např. Rožmberská, Hodějovská, Žerotínská.

³⁹ Např. Petr Vok z Rožmberka na Třeboni, Georg Erasmus Tschernembl (zámek Schwertberk), Heinrich Wilhelm ze Starhemberku (zámek Riedegg).

v rukách jednoho rodu. To, jak byla pro barokní šlechtu knihovna důležitá, ukazuje i její umístění. Sbírkou se totiž snažili situovat do nejdůležitější rodové rezidence.

5.1 1678 – 18. století

5.1.1 Küenburg

5.1.1.1 František Ferdinand Küenburg (5. 2. 1649 – 7. 8. 1731)

Kořeny küenburské knižní sbírky v Mladé Vožici spadají právě do barokního období. Její vývoj jde ruku v ruce s mladovožickými pány. Zakladatelem byl již několikrát řečený arcibiskup František Ferdinand Küenburg. Knihovna začala vznikat současně s pořízením panství, tedy od roku 1678. Z průběhu Františkovy kariéry je patrné, že mu pracovní povinnosti neumožňovaly trávit mnoho času v mladovožickém zámku. Přesto je zřejmé, že se na vzniku knihovny podílel nejen jejím místním zázemím, ale i řadou svazků, které lze Františkovi díky provenienčním stopám přisoudit.

Dříve než tyto svazky, je třeba zmínit ideu, s jakou byla sbírka stavěna. Duchovní rozpoložení doby, v níž arcibiskup žil, kladlo za cíl vytvořit sbírku encyklopedického charakteru. Postupně chtěl tedy do knihovny prostřednictvím knih z rozmanitých oborů nasbírat veškeré vědění světa. Tento princip akvizice chtěli dodržovat nejen Františkovi současníci, ale i potomci. V průběhu doby od tohoto záměru upustili. Vývoj šlechtických knihoven se pak posouvá jiným směrem. Díky rodové tradici se nadále udržuje jádro rodinné sbírky. To začínají obklopotovat sbírky osobní jednotlivých příslušníků, u kterých vystupují do popředí čtenářské, umělecké i odborné zájmy. Výjimkou rodu, který chtěl knihovnu budovat v univerzalistickém duchu až do 19. století jsou Schwarzenbergové v Českém Krumlově. Mladovožická sbírka v tomto vývoji nepředstavuje žádnou výjimku. Její shromažďovatelé doplňovali fond v souznění s dobou, což je u jednotlivých členů rodu až do počátku 20. století patrné.

Jazyková a tematická skladba fondu prozrazuje, že se arcibiskup obracel spíše na italské a francouzské vzory. Dolenský již ve své studii jmenuje osobnosti, které mu mohly být inspirací. Zmiňuje například kardinála Richelieho a Mazarina. Podnět však mohl najít blíže, a to ve své rodině. Jeho prastrýc Maxmilián Gandolf (1622–1687), z vedlejší linie Ungersbach, byl totiž zakladatelem další významné sbírky, solnohradské dvorní knihovny, která později splynula s tamní univerzitní knihovnou (Kneidl, 1961, s. 107). I archivní

dokumenty dokládají jejich vztah a v mladovožickém fondu se nacházejí svazky s jeho supralibros.⁴⁰

Samotný soubor arcibiskupových titulů tvoří poměrně rozsáhlý základ mladovožické knihovny. Z rukopisné sbírky se k Ferdinandovi váží zprávy o stavu farností v lublaňské diecézi z let 1701–1702, které byly vypracovány v době jeho působení jako tamního biskupa. Dále je arcibiskup určen jako vlastník ve věnování uvnitř politicko-právního kodexu. Obecně se u manuscriptů, jejichž akvizice je připisována Františku Ferdinandovi, profilují historická a politická témata v kombinaci s diplomatikou a církevní problematikou (Boháček, 1961, s. 8–10)⁴¹.

Přiřadit konkrétní svazky Františkovi jako pořizovateli lze také díky jeho vlastnickému označení vtisknutému na deskách. Při sledování těchto supralibros je třeba věnovat velkou pozornost jejich přesné podobě. Na první pohled se totiž v knihovně objevují dvě provedení supralibros s küenburským znakem. Ve skutečnosti se však jedná o čtyři varianty. Dvě z nich jsou bez písemné devízy⁴². Tato označení jsou zmíněna i ve studii a jako pořizovatele uvádějí s největší pravděpodobností Františka Ferdinanda s možností, že rodové supralibros používali i jeho následovníci. Další dvě varianty (třetí a čtvrtá) stejného motivu mají navíc písemné označení, které prozrazuje Františkovo jméno a potvrzuje ho jako pořizovatele. Dosud tento typ zmíněn nebyl. V rukopisné sbírce se skutečně vyskytují jen dvě varianty supralibros bez jakéhokoliv jmenného označení, ale na vazbách starých tisků přibývají ještě následující dvě.

První, bohatší varianta se skládá z küenburského znaku s klenoty umístěného ve věnci, nad nímž se nachází text F.F.G.V.K. [= Franz Ferdinand Graf von Kuenburg]⁴³. Druhý, jednodušší způsob, zobrazuje pouze rodový znak ve věnci s totožným textem⁴⁴. Tyto vlastnické značky se často objevují na kožených a pergamenových vazbách leckdy v dobrém stavu, na některých už jen se stopami po zlacení.

Honosnější supralibros s klenoty nese méně titulů, s tematikou náboženské historie, politického dění, ale také medicíny či přírodních věd. Časové vymezení těchto děl, 1691–1701, také nijak nevyvrací Františka Ferdinanda jako pořizovatele a označovatele. Díla jsou tištěna v latinském a německém jazyce, vydaná u německých tiskařů.

⁴⁰ Viz kapitola Ostatní provenience.

⁴¹ Ve své studii Boháček jmenuje konkrétní rukopisy, které dle něj arcibiskup nabyl. Jde především o svazky s küenburským supralibros bez jmenného označení viz Küenburské supralibros.

⁴² Viz obr. č. 8, 10.

⁴³ Viz obr. č. 7.

⁴⁴ Viz obr. č. 9.

Druhá forma se objevuje na 132 titulech, které tvoří poměrně ucelený soubor tisků vydaných mezi lety 1633–1723 a pokrývají širokou škálu tematických oborů. Jazykové spektrum pokrývá nejvíce francouzština, latina a italština, nejméně pak němčina.

U osobnosti jako byl arcibiskup, se dle očekávání objevuje celá řada náboženských spisů. Nechybí starý zákon vydaný v Paříži či tituly od jezuitských autorů, například Martina Becana. Teologie ale neupozaduje další obory, kterým František věnoval pozornost. Četně se v jeho svazcích objevuje tematika práva. Z tohoto oboru především tituly od autora Hasnera Frickia.

Nepřehlédnutelná je potřeba zmapovat aktuální mezinárodní politickou situaci jednotlivých států. Tato fakta doplňují polemiky, například v podobě politicko-historicko-právního traktátu od Ludovica Hörnigka. V čele stojí i historické svazky vážící se například k Anglii, Francii, Maďarsku, Španělsku. K posledně jmenovanému státu patří mnoho titulů pojednávajících o zdejších dvoře i memoárová literatura. Korespondence kardinála Mazarina, která se nachází v rukopisné části sbírky, je k dispozici v i podobě tištěné. Historická díla se zaměřují také na vládu konkrétních panovníků.

Zálibu v literatuře dokládají díla antická, která zastupuje řada řeckých tragédií, Ciceron, ad. Nezaostávají ani soudobá italská teatrália či opera.

Překvapivě je Františkovým supralibros opatřeno mnoho děl z oblasti medicíny. Využití lékařských knih je patrné dle vpisků, které obsahují. V dílech od Johanna Helfricha Juckena se nacházejí poznámky lékařských diagnóz a různých předpisů. Vedle medicíny se v tomto souboru vyskytují díla z oboru alchymie.

Část titulů obsahuje kromě küenburského supralibros i další provenienční stopy v podobě přípisů, které prozrazují, že knihu využíval či daroval někdo jiný než František Ferdinand. Za zmínku stojí svazek pojednávající o Itálii vydaný roku 1659, ve kterém se kromě supralibros nachází heraldické exlibris Františka Josefa a italské rukopisné věnování pro Josefa Küenburka od Louise de Courcillona, opata v Dangeau. Tento dedikátor žil v letech 1643–1723, byl známým učencem, filologem a v roce 1682 byl zvolen do Francouzské akademie (CERL). Další vpisky v těchto svazcích jsou od Nicolause Candona či jiných rodových příslušníků⁴⁵.

Vedle vpisků a přípisů zdobí některé knihy Františkův honosný portrét. Například jde o disertaci s názvem *Minutum Jurisprudientiae sacrae fragmentu; sive tractatus theologicus canonico-moralis*, Obhájcem této práce byl defendent Franciscus Burian a práci zaštiloval

⁴⁵ Viz Neidentifikovatelná provenience.

praeses Eugenio Vorel, profesor a člen cisterciáckého řádu působící v Oseku (Knihopis). Disertace byla vytištěná v roce 1722 v Praze u Wolfganga Wickharta v pronajaté Arcibiskupské tiskárně. Začátek knihy tvoří frontispis s portrétem Františka Ferdinanda Küenburka⁴⁶. Jeho podobizna je umístěna v oválné kartuši s lasturou a textem VIRTUTE IN VIRTUREM, zobrazena v tradičním arcibiskupském šatu. Pod jeho podobiznou je umístěn küenburský znak. Z jedné strany ho obklopuje spravedlnost a z druhé naděje. Pod celým výjevem umístěným v rámu se nachází kompletní Ferdinandova titulatura. Ve spodní části je vyryto jméno zhotovovatele Jana Františka Fischera (zemř. 1740), který portrét vyryl dle předlohy Johanna Ferdinanda Schorra v Praze (Voit, 2006, s. 266). V titulu se navíc objevuje heraldické exlibris Františka Josefa Küenburga.

Zajímavější titul s arcibiskupovou podobiznou pojednávající o něm samotném má název *Biduum Solennis Celebritatis, Quo Sabbatho ante Dominicam Boni Pastoris Ad Tripolim ipsa vero dominica Ad sacram Metropolitanam Ecclesiam Pragensem ... Ferdinandus e Comitibus de Khünburg* Vyličení oslav a uvedení Ferdinanda na arcibiskupský stolec je popsáno skrze Josefa Františka Helffera. Dílo bylo vytištěno v Praze u Václava Helma a chronogram prozrazuje rok 1714, tedy rok jeho skutečné intronizace.

Ve výše zmíněném titulu je pozadí arcibiskupova portrétu ještě dynamičtější, v duchu barokní exaltovanosti. Jeho vizáž je velmi podobná té první z disertace, postava opět zobrazena v arcibiskupském oděvu. Oválná kartuše je obohacena textem *Chiales Ferdinandi Archi. Episcopi Pragensis superia Denos Noni. Virtiis*. Portrét je obehnán putty, z nichž dva pomyslně nasazují arcibiskupovi klobouk. Nad nimi se vznáší pták s erbem. Puttové obklopují portrét i ze spodu, všichni jsou propleteni banderolou s textem a přidržují insignie. Pod nimi se tyčí lev přidržující küenburský znak. Pod celým výjevem je umístěn text *Dat Tibi nostra Locum tituli Fortuna*. Motiv byl navržen Johannem Hieblem a vyrytý německým umělcem Jodokusem Bickhartem⁴⁷.

Celkový pohled na Františkovu sbírku dokazuje, že byl nejen člověkem oddaným Bohu a svému poslání sloužit mu skrze své funkce, ale byl také schopným příslušníkem mezinárodně orientované šlechty, jehož zájmy se upínaly jak k umění v podobě dramatických her či hudby, tak k oblasti aktuální státoprávní situace. Tematika knih rovněž utvrzuje v názoru, že měly sloužit spíše k vlastní potřebě, než jako sběratelská aspirace.

⁴⁶ Viz obr. č. 34.

⁴⁷ Malíř usazený v Čechách (CERL).

5.1.1.2 Jan Josef Küenburg (1652–1726)

První dědic rodinného fideikomisu Jan Josef (1652–1726), zřejmě mnoha tituly do knihovny nepřispěl. V rukopisné sbírce lze prokazatelně jmenovat totožný právníko-politický titul jako u Františka Ferdinanda, který ve věnování zmiňuje i Jana Josefa. U tištěných titulů nacházíme jeho jméno pouze v jednom svazku, a to v *Office de la semaine*, vydaného v Paříži a opatřené církevním supralibros. Je pravděpodobné, že Jan Josef mohl užívat pro označení svých svazků také supralibros s küenburským znakem. Časově i tematicky takto označené tituly tuto možnost nijak nevylučují.

5.1.1.3 Marie Josefa Küenburgová roz. Harrachová (14. 2. 1663 – 16. 12. 1731)

Více než Jan Josef je z mladovožické knihovny jako sběratelka proslulá jeho manželka Marie Josefa Harrachová, dcera Ferdinanda Bonaventury Harracha (1637–1706). Ten byl oblíbený u vídeňského dvora, kde zastával funkci vyslance v Paříži a Madridu. Měl být nápomocen v otázce vídeňského řešení španělského dědictví v souvislosti s vládou Karla I., posledního Habsburka na španělském trůnu. V Madridu tedy pobýval několik let. V souvislosti s Marií Josefou je důležitý jeho první pobyt v tomto městě. Od roku 1673 zde byla „dovychována a pro španělsky převychována“. Roku 1682 se provdala za Jana Josefa Küenburga. Tato fakta vysvětlují přítomnost španělského souboru tisků a rukopisů v mladovožické knihovně, který si přivezla s sebou. Soubor mohla doplňovat i nadále neboť členové její rodiny působili v tomto státě (Černý, 1961, s. 104).

Zřejmě po vzoru matky (viz Juana Tereza Lambergová) vepisovala svojí formu jména Marie Josefa. Vlastnické označení Juany Terezy mívá téměř vždy shodnou podobu „La condesa de Lamberg“ jako dcera „La condesa Harrach“ umístěné na titulním listu.

Soubor tisků Marie Josefy je specifický jednak svojí jazykovou vytríbeností, kdy až na jednu výjimku, se jedná výhradně o španělský jazyk (tedy alespoň na základě označených titulů). Dále je také vyhraněná jejich tematika. Jde o skupinu náboženské a teatrální literatury, občasně doplněnou romány světové literatury.

Některé rukopisy jsou raritou na našem území a mladovožickou knihovnu tak proslavily. Rukopisná sbírka představuje soubor her autora uzavírající řadu velkých tvůrců španělského „zlatého věku“ Pedra Calderóna de la Barca (1600–1681). Předpokládá se, že během svého života sepsal Calderón přibližně sto dvacet komedií a přibližně osmdesát meziher „autos sacramenales a loas.“ Během jeho života bylo vydáno čtyřsvazkové dílo, v každém po dvanácti hrách (Mikeš, 2012, s. 145–149).

V souboru rukopisů najdeme s podpisem „La condesa Harrach“ šest Calderonových her. Jedná se o *La Dama y Galan Aquiles*, známější pod názvem *El Monstruo de los jardines*⁴⁸. Drama o třech dějstvích, poprvé vydané roku 1672 (Boháček, 1961, s. 27). Dále *El postrer duelo de Espana*, též poprvé vydané roku 1672.

Mezi tyto rukopisy patří unikát, který se stal předmětem zájmu mnoha badatelů, zejména v literární oblasti, a díky kterému začala být mladovožická sbírka často skloňována. Dokonce se díky němu dostala do zorného pole zahraničním vědcům. Drama *El Duque de Gandía*, téměř čtvrt století nezvěstné, objevil roku 1958 prof. dr. Miroslav Boháček v rámci prací Komise pro soupis rukopisů v ČSSR při tehdejší Československé akademii věd. Hra složená k národním a dvorským oslavám kanonizace Francisca de Borja roku 1671 obsahuje prolog *Loa para la comedia de San Francisco de Borja* a dvě mezihry – *El poeta burlado*, *El juicio de los poetas* (Boháček, 1961 s. 27–28)⁴⁹. Titul musel být ve své době známý a kolovat v opisech. Tuto skutečnost za prvé potvrzuje fakt, že autor na sklonku svého života (roku 1680) sepsal seznam svých prací, kde je tato hra pod názvem *San Francisco de Borja* uvedena (Černý, 1961, s. 101). Dalším důkazem je devítisvazkový soubor vydání Calderónových her po jeho smrti, kterých se ujal Vera Tassis y Villaroel. Ten plánoval vydat i desátý soubor, kde se měl objevit tentýž titul. K vydání však nedošlo a od té doby bylo Calderónovo drama nezvěstné.

Nešlo však o jediné nově objevené drama z pera Pedra Calderóna. Další do té doby neznámou hrou byla *Comedia intitulada No hai creer ni en la verdad* spadající též do druhé poloviny 17. století.

Další dva znovuobjevené přírůstky v souboru rukopisů Calderónových her z osobní sbírky Marie Josefy byly navraceny do mladovožické sbírky roku 1999, kdy tamní fara objevila menší část fondu, která náležela původně Küenburgům. Jedná se o hry *Jesus Maria Joseph Primera Jordana de La Gran comedia de Eco y Narcis de Don Pedro Calderon* (mytologická komedie složena jako hra se zpěvy) a *El Gran Príncipe de Fez de Don Balthasar de Loyola Primera Jornada Personas ...* (historické drama o třech dějstvích), které jsou již ve starší literatuře zmíněny jako nezvěstné. Poslední dvě jmenované hry byly šířeny také tiskem jako součást souboru (Kašparová, s. 155–160).

Soubor rukopisů si Marie Josefa pořídila s největší pravděpodobností během svého pobytu v Madridu jako aktuální novinky soudobého divadla. Stejně tak je pravděpodobné, že řadu her viděla adaptovaných v Buen Retiru. Rukopisy jí sloužily jako aktuální novinky, ještě

⁴⁸ Viz obr. č. 13.

⁴⁹ Viz obr. č. 11.

předtím, než dramata vyšla tiskem, přičemž ve dvou případech svého času tiskem nevyšly vůbec (viz výše).

Soubor starých tisků (přibližně 51 titulů) označených Marií Josefou se kromě teatrálií zabývají duchovní tematikou zaměřenou především na životy světců. Převážně tyto tisky pocházejí ze španělských tiskáren, konkrétně z Madridu, Barcelony, Valencie, Zaragozy, Říma, a výjimečně z Vídně. V osobní knihovně této šlechtičny se španělská literatura objevuje v původním jazyce. Nebyl nalezen svazek od španělských autorů, který by byl v překladu a zároveň obsahoval podpis Marie Josefy. Časově tisky pokrývají druhou polovinu 17. století, místy bývají doprovázeny rytými portréty světců.

V náboženské sekci se příznačně se španělským jazykem objevuje mysticismus typický pro toto období. Od slavné představitelky karmelitánského řádu a mysticismu Terezie z Ávily, křestním jménem Teresa de Cepeda y Ahumada (1515–1582) sem patří *Cartas* (Listy) s autobiografickými rysy, vytištěné v Bruselu 1674 (Bělič, 1984, s. 60). Ke stejnému směru se řadí Juan Eusebio Nieremberg (1595–1658), který je zastoupen několika díly, například *Devocionario del santissimo sacramento y de nuestra señora y de otros santos* (Madrid, 1673) (CERL).

Vyskytuje se také dílo o Terezii z Ávily a San Juanovi de la Cruz od Juana de Rojas y Ausa vydané v Madridu 1679.

Mezi významné hispanikum se řadí život karmelitána Franciska del Nino Jesús ve španělštině (*Historia de la vida y virtudes del venerable Hermano Fray Francisco del niño*) od Josého de Jesús María (1562–1629), člena stejného řádu a hagiografa (Kašparová, 2011, s. 115). Titul byl vydán v Segovii 1638.

Tentýž autor sepsal ještě dílo v apologetickém duchu o Juanovi de Yepes y Álvarezovi (1542–1591), kanonizovaný pod jménem, San Juan de la Cruz, v kombinaci s reformami sv. Terezy, vydané v Madridu 1675 (Bělič, 1984, s. 61) (Kašparová, 2011, s. 115).

Další hagiografické spisy pojednávají o světcích jezuitského řádu. Životopis Mariny de Escobar (1554–1633), sestry z řádu Spasitelova, sepsal španělský jezuita Luis de la Puente (1554–1624), jehož portrét je vyobrazen ve spodní části na mědirytovém titulním listu (Kašparová, 2011, s. 115). Druhá část pochází od Andrése Pinta Ramíreze (1595–1654) (CERL). Oba svazky mají svůj původ v Madridu, vydané byly v letech 1665–1673, doplněné jsou rytinami s křesťanskou symbolikou.

Život Markéty Habsburské (1567–1633), dcery císaře Maxmiliána II., která se oddala plně církvi, vstoupila do kláštera klarisek ve Španělsku, kde přijala jméno Margarita de la

Cruz, popisuje španělský teolog Juan de Palma (zemř. 1638) v madridském vydání z roku 1636. Od františkána Antonia Panese (1625–1676) pochází spis o členovi svého řádu Pascualu Bailónovi (1540–1592) (CERL). Vydáno ve Valencii 1655. Další světec Kajetán z Tiene (1480–1547), italský řeholník, a zakladatel řádu theatinů je popsán skrze Emmanuela Calascibetta (Madrid, 1671) (Foltýn, 1997, s. 162–163).

Dílo toledského teologa Alonsa de Villegas Selvago (1534–1615) se vyskytuje jako soubor životopisů svatých *Flos sanctorum* ... v původním znění vydaném v Madridu 1653 (Kašparová, 2011, s. 116).

Další exemplář je titul od španělského teologa a profesora filosofie Josèho Esteva (1550–1603) *Vida y virtudes del Venerable Hermano Fray Juan de la Magdalena* (Sevilla, 1662) (CERL).

O Františku z Assisi (1182–1226) *Epílogo de la vida, muerte y milagros del... patriarca San Francisco* vypráví Juan Sorio Butrón (Cuenca, 1649). Z pera Miguela Gonzaleze Vaquera pochází text o španělské mystičce Maríi Vela (1561–1614) pod názvem *La muger fuerte, ... D. Maria Vela, ...* vydaný v Madridu 1674 (CERL).

K dalším hagiografickým titulům se řadí život a zázraky sv. Mikuláše z Myry (*Vida, y milagros des Nicolas el Magno, Arzobispo de Mira, ...*) v podání jezuitského misionáře Alonsa de Andrade (1590–1672) vytištěné v Madridu 1671 (CERL).

Od františkána Antonia Daza pochází spis o stejnojmenné, ale identitou jiné, španělské jeptišce stejného řádu Juany de la Cruz (1481–1534) (CERL). Titul byl vytištěn v Madridu (1613). Na titulním listu se nachází dřevořez s postavou Juany umístěné v oválné kartuši. Edice tohoto textu z let 1610–1613 byla umístěna na seznamu zakázaných knih (Kašparová, 1999, s. 35).

Marie Josefa měla ve svém souboru knih také titul o zakladateli jezuitského řádu v podání teologa a misionáře Alonsa de Andrade (1590–1672) (CERL). Titul *Veneracion de las santas imagenes, origen y milagros de la de San Ignacio de Munebrega, fundador de la compañia de Iesus* byl vydán v Madridu nákladem Josého Fernández de Buendía (činný 1644–1679) (CERL). Text je doprovázen nesignovaným mědirytovým portrétem Ignáce z Loyoly v podobě frontispisu, pod nímž je umístěn podpis.

Antonio Rojo pojednává o španělském františkánovi Diegovi z Alcalá (1400–1463) (Madrid, 1663) (CERL).

Poetickou sbírku v náboženském duchu s názvem *Poemas de la unica poetisa americana* sestavila mexická řeholnice Juany Inés de la Cruz (1651–1695), nejprve členka bosých karmelitánek, poté hieronymitek (CERL). Básně vyšly v Madridu roku 1691.

Mezi další spisy s podobnou tematikou se řadí texty Pietra Toloneta (Madrid, 1673), Felipa Colomba (1623–1684) (1674), Lucase de Montoya (Madrid, 1619) a dalších (CERL).

Neméně významný je soubor teatrálií nashromážděných Marií Josefou, vše vydané tiskem. Zájem o divadlo a aktuální hry je patrný již díky rukopisům. Logicky tak nechybí ani tisky s tímto zaměřením.

Dramatik zlatého španělského věku, Calderon, je zastoupen například komedií *Fineza contra Fineza*. Jedná se o vídeňské vydání v původním jazyce nákladem Matthäuse Cosmeroviuse (1606–1674).

Divadelní hry jsou často rozděleny do vícesvazkových děl, z nichž každý titul obsahuje vícečetný soubor her několika autorů⁵⁰. Z celkového pohledu tak tyto svazky představují španělské divadlo zlatého věku. Tyto svazky jsou zajímavé, protože obsahují souhrny, které se – podle vědců – tak často ve španělských knihovnách 17. století nevyskytovaly (Archer, 2013).

Jako první příklad lze uvést svazek komedií pod hlavním názvem *Comedia famosa. Las Amazonas*. Obsahuje hry Rodriga de Herrera, Pedra Calderona (např. *El pintor de su deshonor, comedia famosa de Luis Perez el Gallego*) a Lope de Vegy (např. *El gallardo catalan, Comedia famosa. David Perseguido y Montes de Gelboe*). V tisku nejsou uvedeny impresorské údaje, jeho vznik spadá do let 1650–1670.

Nejrozsáhlejší soubor her tvoří 12 svazků, které byly publikovány v Madridu v letech 1652–1676. První začíná názvem *Segvnda parte de comedias, escogidas de las mejores de espana ...*, poslední pak nese název *Parte qvarenta y dos de comedias nvevas nvnca ipressas, ...* Nakladateli těchto tisků byli Impreta real (Madrid), Mateo Fernandez, Melchor Sánchez, Gregorio Rodríguez (činný 1644–1687), José Fernández de Buendía (činný 1644–1679) a Roque Rico de Miranda (CERL). Největší podíl autorství těchto her zaujímá opět Pedro Calderón de la Barca (1600–1681), Luis de Guzman, Lope de Vega (1562–1635), Luis Vélez de Guevara (1579–1644), Moreto, Agustín (1618–1669), Pedro Rosete, Antonio Martínez de Meneses, (1608–1661), Antonio de Solís (1609–1686), Juan Bautista Diamant, Francisco de Quevedo (1580–1645), Francisco de Rojas Zorilla (1603–1648) a řada dalších⁵¹.

⁵⁰ Přesný soupis těchto her je uveden ve sborníkové studii. (Johanides, 1961, s. 119-195).

⁵¹ Viz obr. č. 12.

Od básníka a dramatika Agustína Moreta (1618–1669) se knihovna pyšní dalším souborem her pod názvem *Primero es la honra comedia* vytištěným ve Vídni u Matthäuse Cosmeroviuse (1606–1674) (CERL).

Španělskou poezii zastupuje již zmíněný básník a spisovatel Francisco de Queveda (1580–1645) se svou básnickou sbírkou *El parnaso Espagnol* (Madrid, 1668) či Gonzala de Céspedes y Meneses (1585–1638) s dílem *Poema tragico del Espanol Gerardo* (Cuenca, 1621).

Z klasických děl nechybí Cervantesův *Don Quichote* v bruselském vydání 1671, vyzdobený mědirytovým předtitulním listem. Další výtisk pochází z Amsterodamu 1692.

Tematicky zajímavý je titul o gastronomii s názvem *Arte de Cozina, Pasteleria, Vizcocheria, Y. Conserueria*, který sestavil Francisco Martínez Montiño. Na předsádce tohoto titulu stojí ještě jeden přípis, dosud blíže neidentifikovatelné „condesy orsay“. Publikace vyšla v Madridu roku 1644.

Italskou výjimku, v souboru tisků Marie Josefy, tvoří překlad Vergiliova hrdinského eposu Aeneis. *L'Eneide* doprovází komentáře italského překladatele a básníka Annibala Cara (1507–1566). Jedná se o esteticky výpravný tisk, který uvozuje rytý titulní list s názvem umístěným v oválné kartuši. Samotné zpěvy pak doprovázejí mědirytové ilustrace dosazené do textu a ohraničené rámem z tiskařských ozdůbek. Například výjev zobrazuje hořící Tróju, z které prchá praotec římského národa Aenea s ostatními hrdiny, a chystají se na cestu po moři. Tisk zprostředkoval knihkupec a tiskař Pietro Paolo Tozzi (16./17. stol.) činný v Padově (CERL).

Některé tituly obsahují podpis Marie Josefy i její matky Juany Terezy Lambergové. Oba vpisky se většinou nacházejí na titulním listu v charakteristické formě „La condesa de Lamberg“, „La condesa de Harrach“. Ve dvou případech se jedná o duchovní texty o životech a zázracích světců. Počinání poustevníka a zakladatele řádů Františka z Pauly (1416–1507) popsal člen řádu minoritů Matéo de Pinedo (Zedler, Bd. 9., s. 855), (CERL). Text s názvem *Compendio de la vida, y milagros de glorioso patriarca S. Francisco de Paula* vyšel u Domingo García Morrás (činný 1646–1683) v Madridu 1651. Kromě podpisu těchto šlechticů se ještě objevuje rukopisné ex libris blíže neurčeného „Petri Wanthier sacer (dotus)“.

Asketický život členky karmelitánského řádu Marie Magdaleny de Pazzi (1566–1607) (*Vida de la Maria Magdalena de Pazzi*) sepsal španělský duchovní stejného řádu Juan Bautista de Lezana (1586–1659) v madridském vydání 1647 (CERL).

Poslední stejně označený titul představuje renesanční španělský Cervantesův román *Don Quijote*. Vydání s názvem *Primera y segunda parte del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* vzešlo z Madridu – Imprenta Real, 1647 s věnováním Antoniu de Vargas Zapatovi.

Díky souboru označených svazků Marií Josefou vyplouvá na povrch ucelená skupina španělských titulů. Marie Josefa se neomezovala jen na hloubající náboženskou literaturu, ale měla v oblibě také žánry španělské literatury zlatého věku. Dle množství a zaměření je patrné, že se nejedná o náhodné označení svazků, jako je tomu u některých jiných příslušníků rodu.

Vedle vytříbených témat jsou svazky této šlechtičny opatřeny specifickou knižní vazbou. Z bibliofilského hlediska se jedná o cenný typ románské vazby španělského typu, pro niž je charakteristický světlý, měkký pergamen. V případě některých rukopisů je vazba přizdobena zlacením v podobě linek komponovaných do rámce a středovým florálním motivem vějířkovitého charakteru (vzor *évantail*)⁵². Tento motiv je částečně využit i na výzdobu vnitřních rohů. Ořízka bývá rovněž zlacená. Na některých vazbách jsou zachovány tkanice či jsou patrné stopy po nich.

Z recepčního hlediska obsahují zejména rukopisy marginální poznámky, respektive komentáře k jednotlivým pasážím. V některých svazcích se objevují vpisky neznámých osob, které dokládají pořizování tisků „z druhé ruky“ (Archer, 2013).

5.1.1.4 Juana Tereza de Lamber (zemř. 1716)

Část titulů obsahuje vpisek Juany Terezy de Lamberg (zemř. 1716), matky Marie Josefy Küenburgové. Juana Tereza pocházela ze starého rakouského, korutansko-kraňského rodu známého od počátku 13. století. V průběhu staletí se rod rozvětvil do několika linií. V českých zemích žili příslušníci linie Amerang. Jméno rodu se časem ustálilo na „hrabě z Lambergu“ (Mašek, 2008. s. 525, L 29).

Své knihy označila na titulní list vpiskem „Juana Teresa condesa de Lamberg“ či „la condesa de lamberg“. Knihy Marie Josefa po matce jistě zdědila.

Mezi označené tituly patří cestopis s informacemi ze všech koutů světa od španělského kněze, misionáře a cestovatele Pedra Cubera Sebastiána (1645–1697) (CERL). Titul *Descripcion general del mvndo y notables svcessos qve han svcedido en le ...* se zaměřuje například na území Etiopie, Ameriky, Evropy a dalších. Další část obsahuje poznámky k rituálům, obřadům a zvykům jednotlivých národů. Tisk vyšel ve Valencii 1697. Španělský

⁵² Viz obr. č. 14.

mysticismus zastupuje opět jezuita Juan Eusebio Nieremberg (1595–1658) s dílem *Dictamenes* vydané v Madridu 1647.

Z jazykového hlediska tvoří výjimku německy publikovaný titul *Vortrefflich-Hoch-Adeliches Controfeé* od Josepha Mayera. Text o slávě šlechty byl vytištěný ve Vídni 1709 doplněný alegorickým frontispisem. Desky titulu jsou potaženy sametem v barvě zlata. Dále patřily Juaně Tereze Lamberg tituly zmíněné již u její dcery. V nich byl vepsán podpis obou těchto šlechticů, například dílo Matea Pineda, Don Quichot a další.

Marie Josefa se svojí sbírkou představuje jistou výjimečnost, která není obvyklá pro většinu šlechtických knihoven. V historii knižní kultury je možno nalézt několik paralel - žen čtenářek z aristokratických kruhů, které četly španělskou literaturu (původní i v překladech) v době, kdy se Španělsko těšilo výlučného postavení a hrálo důležitou roli na poli mocenském i kulturním.

5.1.1.5 Marie Ernestina z Eggenbergu (1649-1719)

Šlechtična s podobně ušlechtilými zájmy žijící o něco dříve Marie Ernestina z Eggenbergu, rozená ze Schwarzenbergu (1649-1719), byla provdána za Jana Christinana Eggenberga (1641-1710). Ten za své služby obdržel konfiskovaná panství, mimo jiné Český Krumlov, kde s Marií Ernestinou pobývali. V rodové sbírce, kterou zde budovali, tvoří literatura této šlechtičny důležitý soubor.

Tak jako Marie Josefa dbala Marie Ernestina o vazbu svých knih, kterým vtiskovala zlatené iniciálové supralibros ME pod knížecí korunkou, uprostřed věnce s motivem vavřínového listu (Radimská, 2007, s. 18)⁵³.

Jeden svazek s tímto supralibros se nachází také v mladovožickém fondu. Dílo *Corps de toute le philosophie* od teologa Théophrasta Bouja (Paris, 1614). Výtisk nemá žádné jiné provenienční označení, což je u knih Marie Ernestiny méně časté. Většinou se totiž jedná o její dary jezuitské koleji v Českém Krumlově, která byla v roce 1773 zrušena a knihovna rozptýlena. V těchto svazcích se často objevoval vpisek jezuitů (Radimská, 2007, s. 17).

O Marii Ernestině je známo, že četla francouzskou literaturu antickou, španělskou i francouzskou. Německy psanou literaturu četla v originále (Radimská, 2007, s. 84). Společný zájem měly obě šlechtičny v dramatu. Ovšem s tím rozdílem, že Marie Ernestina vyrůstala ve francouzském prostředí, tedy i její zájmy se upínaly směrem k francouzskému dramatu 17. století. Ve fondu Marie Ernestiny můžeme najít několik autorů i titulů, které se objevují i u

⁵³ Viz obr. č. 32

Marie Josefy. Krumlovská šlechtična si však tyto svazky opatřovala většinou ve francouzském jazyce. Jde například o díla Francisca de Queveda, Miguela de Cervantese (Don Quichot, 1681), Juana Antonia Nieremberga. Některé spisy španělské literatury s duchovní tematikou si pořizovala také v latinských překladech, jako například životopis Mariny de Escobar od Ludovica de Puente, dále Flos sanctorum od Pedra de Ribadeneyra a řadu dalších.

Další významnou sbírku hispanik představuje soubor Marie Manrique de Lary y Mendoza (1538-1608), která pocházela z významného šlechtického rodu Hurtado de Mendoza. Maria Manrique byla provdána za Vratislava z Pernštejna (1530-1582). Proslavila se svým pernštejnským salonem, který hrál významnou politickou a kulturní úlohu (Ryantová, 2002, s. 67-103). Její španělské tisky pokrývající období od druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století obsahují náboženskou tematiku v duchovní rovině, dále pak překlady antické literatury, ale také zeměpis, cestopisy či náboženskopolitickou literaturu.

Podobnost je patrná také u vazeb. Stejně jako u Marie Josefy i její svazky jsou opatřeny vazbou románského, španělského typu. Světlé pergamenové vazby jsou navíc opatřeny emblematickým oválným supralibros zobrazující věž na mořském útesu s obličejí a latinskou devízou „In concussamanet“. Svazky této šlechtičny přešly k její dceři Polyxeně z Lobkovic (1566-1642), nejprve do pernštejnské a poté lobkowiczské knihovny (Kašparová, 1995, s. 3-4). Část fondu během svého života věnovala jezuitské koleji v pražském Klementinu. Dnes je její sbírka rozstřížena po více institucionálních knihovnách.

Stejně jako otec Marie Josefy, také František Eusebius Pötting působil jako velvyslanec v Madridu. Knižní sbírka tohoto politika a diplomata, jež je rozptýlena po Evropě, obsahuje řadu hispanik, z nichž některá se objevují ve fondech i na našem území (např. Křivoklát). Kromě politických, historických, teologických a právnických spisů, je patrný zájem také o španělské drama. Stejně jako Marie Josefa, i František Eusebius vyhledával dramata od Lopeho de Vegy, Pedra Calderóna, renesanční Cervantesův román – Dona Quichota a další. Je velmi zajímavé sledovat prostřednictvím provenienčních znaků čtenáře Calderónových dramát, příslušníky stejného dvora a ve stejném společenském prostředí.

Další španělské kolekce tisků je možné najít v dietrichsteinské knihovně na zámku v Mikulově, Majorátní Nostické knihovně a dalších sbírkách.

5.1.1.6 Maxmilián Josef Küenburg (1684/1685–1729)

Řadou vpisků si své knihy poznačil Maxmilián Josef (1684/1685–1729), dědic po bezdětném bratrovi Karlovi Josefovi (1686–1735), biskupovi z Chiemsee. Jedná se o náboženskou literaturu související s historií konkláve a o kardinálech ve francouzštině.

Z provenienčního hlediska je zajímavý svazek s tematikou francouzské historie od Henriho Philippa de Limierse. Do hnědé kožené vazby je vtisknuto zlacené heraldické supralibros s textem „I.A.E.V.D.H.F.Z A.H. Z.A.?.O. 1718“ shodné na přední i zadní desce⁵⁴. Na předeštlí je vepsáno latinské věnování Maxmiliánu Josefovi od Josefa Antonia Eusebnia von der Halden, který pocházel z rodu, jež v roce 1630 získal šlechtický stav. Sám autor věnování byl roku 1686 povýšen do stavu svobodných pánů s predikátem „von und zu Authenried, Oxenbrunn“ (Weittenhiller, 1883, s. 23). Věnování je přesně datováno na 20. října roku 1725 v Salcburku. Navíc je pod ním umístěno barokní heraldické exlibris, které do knihy velmi pravděpodobně nechal vlepit jeho syn František Josef (1714/61–1793). Titul zdobí barokní frontispis a viněta obojí navržené a zhotovené slavným umělcem Bernardem Picartem. Tato vstupní ilustrace představuje v barokním duchu slavnostní síň – chrám paměti, ve které se v arkádách tyčí sochy francouzských panovníků. V přední části alegorického portrétu sedí historie, již vede ruku pravda, a sepisuje anály. Dále jí pomáhá chronologie a genealogie. V horní části je umístěn portrét Ludvíka XV., jehož korunuje sláva a prozřetelnost.

V rukopisné sbírce není k nalezení kodex, který by dokládal Maxmiliána Josefa jako pořizovatele. Nicméně i u něj je časově možná varianta, že mohl tituly označovat supralibros s küenburským rodovým znakem.

5.1.1.7 František Josef Küenburg (10. 4. 1714 – 5. 6. 1793)

Z provenienčního hlediska se v küenburských svazcích setkáme nejčastěji s odkazem Františka Josefa (10. 4. 1714 – 5. 6. 1793), který nechal pro své knihy vytvořit barokní mědirytové heraldické exlibris. Rytina představuje rodový znak v kartuši, kterou zdobí věnce, listy a květina splývající girlandou. Pod znakem je umístěná legenda na třech řádcích s textem *Ex Bibliotheca Francisci Iosephi Comitis de Kuenburg* (Lifka, 1980, s. 126)⁵⁵.

Hledisko, dle kterého se František rozhodl označit své knihy, je zřejmé. O rodovou sbírku měl velký zájem, také se značně podílel na jejím rozšíření, avšak dle dat a zaměření některých titulů je patrné, že nechal označit svazky nabyté nejen jím, ale také ty, které byly

⁵⁴ Viz obr. č. 31.

⁵⁵ Řada exlibris má ještě na totožném štítku ruční přípisek Woschitz. Viz obr. č. 15.

v knihovně přítomné po jeho předchůdcích. Cílem tedy bylo označit co nejvíce svazků, které většinou postrádaly rodovou provenienci.

Dva důvody brání obligátnímu vyjádření „všech svazků, kterým rodová proveniencie chyběla“. Za prvé, v dosavadní studii o mladovožické knihovně se uvádí, že *František Josef opatřil všechny své knihy a knihy svých předchůdců, které neměly žádné vlastnické označení, heraldickým exlibris* (Kneidl, 1961, s. 168). Po detailním prozkoumání fondu však existuje několik svazků, které obsahují nejen obecné küenburské supralibros v kombinaci s exlibris, jak uvádí studie, ale objevuje se navíc supralibros Františka Ferdinada Küenburga či vpisky jiných příslušníků. Například některé svazky Maxmiliána Josefa Küenburga (1684/1685–1729), které obsahují jeho rukopisné exlibris, obsahují taktéž vlepené Františkovo exlibris⁵⁶. Druhým důvodem proč nepoužít výše uvedený obrat, je fakt, že ne všechny knihy, kterými František obohatil fond, musel nutně označit tímto exlibris.

Přestože je takový bibliofilský zákrok z hlediska rodové tradice velmi záslužný, pro identifikaci nabytí knih a jejich pravých pořizovatelů je to nemalá komplikace. Proto jsou některé svazky signatur označených tímto exlibris neprávem připsány Františku jako pořizovateli. Na druhou stranu toto označení prokazuje, které knihy se v té které době ve fondu vyskytovaly a nastiňuje relativní velikost a skladbu knihovny.

Konkrétnější představu o množství označených svazků podávají následující čísla. Františkovo exlibris je vlepeno do 29 rukopisů. Z celkového počtu 94, je to poměrně velká část⁵⁷. U starých tisků se s exlibris setkáme u přibližně 805 titulů, ca 1656 svazků. Z těchto statistických údajů vyplývá, že exlibris obsahuje téměř třetina fondu.⁵⁸

Z rukopisů lze Františku Josefovi přisoudit kodexy týkající se jeho studií. Tyto tituly sloužily jako studijní pomůcky a obsahují zeměpisné výklady v latině či dějepisné ve francouzštině. Převážná řada kodexů se vztahuje k jeho právníckému zaměření. Jedná se o právníké přednášky v latině, konaných licenciátem pražské fakulty a o přednášky konzistorního advokáta Michaela Fisingera (Boháček, 1961, s. 6–7).

Staré tisky s tímto provenienčním znakem pokrývají období v letech 1551–1787. Časově tak korespondují s jeho pořizovatelem. Nejstarší rok okomentován výše a nejnižší datum naznačuje, že barokní mědirytové exlibris mohl skutečně užívat výhradně František

⁵⁶ Další skupinou jsou ještě přípisky osob nepříbuzných s rodem Küenburg či věnování jednotlivým členům. Ty ale nijak nevyvracejí ani neovlivňují předchozí tvrzení.

⁵⁷ Podrobnější charakteristika viz Boháčkova studie.

⁵⁸ Celkový počet svazků 6012.

Josef během svého života. Většina svazků z této skupiny fondu byla vydána ve druhé polovině 17. a první polovině 18. století.

Jazykově jsou zastoupeny tisky v italštině, francouzštině, latině. V německém jazyce se objevují spíše mladší svazky z druhé poloviny 18. století. Nelze opomenout ani francouzské překlady z angličtiny vydané v Anglii.

Impresum tisků prozrazuje jako nejčastější místa vydání Německo, Francii, Nizozemí, Itálii, Švýcarsko již zmíněnou Anglii, ale také Prahu, vystupují ale i méně častá místa – například Lucemburk.

Pokud by se měla tato skupina svazků označených Františkovo Josefovým exlibris detailně popsat a uspořádat, pokryla by v obecné rovině i obsahový charakter knihovny. Zahrnuje kompletně všechny obory zastoupené ve sbírce. V antické literatuře nechybí známí autoři jako Ovidius, Vergilius, Sapfo, Seneca. U titulů posledně zmíněného autora se objevují rukopisné poznámky v textu. Filozofickou část fondu představují francouzské překlady Aristotela či Platóna.

V náboženské sekci stojí za vyzdvižení biblické obrazové cykly honosící se bohatým a zdařilým ilustračním aparátem, vydané například v Paříži či Augšpurku. Patří sem též díla, která dokládají zájem o náboženskou problematiku s cílem informovat se a utvořit si svůj názor. Příkladem takového opusu může být pokednání o Janu Wiklefovi, Janu Husovi a Jeronýmu Pražském vydané v Lyonu v roce 1682. Pozornost je věnována také církevní historii skrze jednotlivé papeže a nepotismu, za který byli kritizováni. Četnou tematiku také tvoří kardinálové, z nichž nejčastěji je zastoupen Mazarin a Richelieu. Ignác z Loyoly je zde prezentován v italském jazyce. Juan Eusebio Nieremberg, člen jezuitského řádu, je zastoupen v několika svazcích. Znalost jednotlivých řádů pomáhá utřídít několikasvazkové dílo *Ordinium religiosorum*, zde zmíněné díky skvostným rytinám znázorňující šat mnichů a jeptišek.

S církevní problematikou úzce souvisí četná soudobá politologická díla, která mapovala aktuální dění v jednotlivých státech, například Portugalsko, Lucemburk a další, či nad touto situací polemizovala v podobě korespondencí a traktátů.

Odtud se téma posouvá k historii, která z hlediska kvantity ve fondu zaujímá prvenství. Foliové svazky pokrývají historii zemí jako Francie, Anglie, Portugalska a mnoha dalších. Řada knih se také opakovaně vrací k osobnostem jako Ludvíku IVX., Jindřichu IV., Oliveru Cromwellovi. Souborné dílo informující o událostech v Evropě, *Theatrum Europaeum*, se ve fondu vyskytuje v kompletních 21 svazcích.

V souvislosti s popisem konkrétních území jsou velmi významné cestopisy. Ty jsou výjimečné zejména díky skvostnému ilustračnímu aparátu doprovázející text pro lepší představu o exotických místech, v té době málo probádaných. Poutavou deníkovou formou jsou vylíčena místa z Ameriky, Asie a Evropy (viz cestopisy).

Z jiných praktických oborů nechybí právo s četným zastoupením děl Huga Grotia. Jeden svazek se věnuje i kriminalistice.

Ve Františkově souboru se vyskytují díla věnovaná přírodovědeckým studiím, zemědělství, hornictví, zahradnictví. Medicínská díla jsou doplněna o praktické farmaceutické texty.

Vícesvazkové opusy tvoří několik ekonomických slovníků. Nešetřilo se ani na pomocných příručkách v oblasti gramatiky a různých jazykových slovnících (německo-francouzský, italsko-latinský a další).

Z Františkových označených svazků vyplouvá na povrch zájem o jeho rod a šlechtu všeobecně. To dokazuje mimo jiné francouzský překlad zabývající se vzděláváním šlechty z roku 1743. Nechybí ani řada genealogických příruček v němčině či francouzštině. Historii a kořeny jeho rodu pokrývá historie Salcburku z roku 1692.

S přihlédnutím na výše popsanou charakteristiku fondu je patrné, že František Josef měl bibliofilské zájmy, které vkládal do budování rodové knihovny. Všechny zmíněné obory, které se snažil prostřednictvím knih shromažďovat, dokazují, že podle vzorů prvních pořizovatelů, budoval sbírku v duchu univerzálního baroka. Mladší svazky dokládají zájem o aktuální dění, pro šlechtu typický. I v tomto případě platí pro knihovnu spíše utilitární než reprezentativní postoj. Tento soubor literatury je hojně obohacen ilustrační složkou, která knihu značně zdražovala a zvyšovala tak náklady. Evidentně však toto úskalí nebylo pro F. J. překážkou.

5.1.1.8 Leopold Josef Küenburg (1739–1812)

Představitelem další, již čtvrté generace, která se starala o mladovožické panství a budovala knihovnu, byl Leopold Josef (1739–1812). Jeho přírůstky jsou cenné. Na první pohled jde o skvostné vazby. Kvalitní barokní, kožená vazba je bohatě zdobena ornamentálním zlacením s heraldickým supralibros salcburského arcibiskupství s textem S.D.G.A.S.S.A.L.G.P. a vrocením 1753⁵⁹. Konkrétně jde o supralibros Andrease hraběte Dietrichsteina (1689–1753), který od roku 1727 působil jako solnohradský arcibiskup. Tento

⁵⁹ Viz obr. č. 16, 17, 18.

soubor shodných vazeb představuje tzv. premie, které dostávali studenti na svých studiích, vždy bohatě zdobené a opatřené na předsádkách písemnou adjustací prefektů. Leopold tyto premie získal během svého studia v Salcburku. Šlo tedy zřejmě o připravené dárky s vazbou.

Všechny tyto tituly obsahují vlepený lístek na první straně předsádky s rukopisným věnováním pro Leopolda Küenburga. Premie obsahují tituly náboženské, filologické a příručkové povahy či disertace, nejčastěji v latinském a francouzském jazyce. Některým titulům nechybí ani honosná barokní ilustrace zhotovená např. rytci J. S. Klauberem, F. Lutz a dalšími.

Po vzoru svého otce označil také Leopold Josef Küenburg své knihy mědirytovým exlibris. Jde o empírově prosté zobrazení küenburského znaku v oválné elipse s legendou *Ex libris Leopoldi Comitis de Küenburg*. Objevuje se jen v několika málo svazcích vlepené na předešlé, například několiksvazkovém pařížském vydání bible z roku 1702.

Kromě grafického exlibris uvedl Leopold do svých knih také jeho rukopisnou formu s vřechem, například do gramatiky od Jiřího Konstance. Dále ve svazku od francouzského teologa Michela Boutaulda se nachází rukopisné věnování (od Kucharického) datované roku 1766 v Salcburku.

Jiný pak obsahuje tištěné věnování Leopoldovi Josefovi s titulaturou. Jde o pedagogický titul, který obsahuje připomínky ke vzdělání. Jeho autorem je profesor teologie, později vládní a vrchní školský rada Johan Baptist Gaser, který se věnoval hluchoněmým a kladl důraz, aby se i jim dostalo obecného vzdělání. Autor v předmluvě děkuje Leopoldovi s obvyklou pompézností za zkušenosti a rady, kterými ho obdaroval (Ottova encyklopedie s. 433 sv. X.).

5.1.1.9 Bedřiška Küenburgová roz. Waldstein–Wartenberg (14. 1. 1742–27. 1. 1803)

Také po první manželce Leopolda Josefa se nachází v knihovně stopy, a to v pětisvazkovém díle aktuálních německých divadelních her vydaných v letech 1796–1800. Bedřiška Küenburgová zde zapsala i rodné příjmení Waldstein-Wartemberg.

5.1.1.10 Jan Nepomuk Gandolf Küenburg (1774–1838)

Po bezdětném bratrovi zdědil panství Jan Nepomuk Gandolf (1774–1838). Jemu lze v knihovně přisoudit dětský částečně přeškrtný vpisek z roku 1784. Navíc je jeho jméno zapsáno pravděpodobně v otcově (Leopoldově Josefově 1739–1812) svazku. Jedná se

o totožnou prémiovou zlacenou vazbu se supralibros salcburského arcibiskupství s vročením 1753.

5.1.1.11 Barbora Inigo Küenburg roz. Ehrenburgová (1785–1850)

Stopu v knihovně zanechala i druhá manželka Jana Nepomuka (9. 1. 1774 – 1. 8. 1838) Barbora z Ehrenburgu (7. 7. 1785 – 22. 1. 1850). Svůj podpis už jako hraběnka Küenburgová vepsala na předešlé knihy s náboženskou tematikou, život Ježíše a svatých z roku 1836. Ve svazku se dochovala pohlednice „Národní Jednoty katolické“ na Smíchově upoutávající na inscenaci Pašijových her. Lístek pochází z počátku 20. století a konkrétně zobrazuje Krista s trnovou korunou. Evidentně tak byl svazek Barbory Küenburgové využíván i dalšími, neznámo jakými čtenáři.

5.1.1.12 Karel Küenburg (1767/24.5.1770 – 1832)

V duchu klasicistní uměřenosti a jednoduchosti si nechal zhotovit své exlibris Karel Küenburg (1767/24.5.1770 – 1832) a to ve dvou variantách. Obě mají podobu knižního štítku komponovaného do obdélníkového rámu⁶⁰. V první variantě se jedná o jednoduchou dvojlinku vyplněnou opakujícím se ornamentálním motivem připomínající písmeno s. Střed obdélníku upomíná na majitele textem v antikvové formě *Karl Gr. Kuenburg*. Druhá varianta představuje taktéž jednoduchý rám složený ze tří linek. Okraje jsou mírně dovnitř zaobleny a ve středu rámu je tištěn text novogotickým písmem *Karl Graf Küenburg*. Nelze vyloučit, že by se mohlo jednat i o synovce Karla Josefa (6. 8. 1815 – 6. 12. 1884). I když žádný titul datem vydání nespadá do životních dat Karla Josefa, nelze s určitostí tvrdit, že nemohl pořizovat tematicky podobnou literaturu a použít exlibris svého strýce⁶¹. Nebylo by výjimkou, že více rodinných příslušníků užívá po svých předcích totožné exlibris. Podobný příklad najdeme i v této knihovně u Schönfeldů. Pokud se však přidržíme nejsnazší a nejpravděpodobnější hypotézy, zůstanou tyto tituly prisouzeny Karlovi staršímu.

Tematicky zaujímá jasnou nadvládu poezie a to většinou ve vícesvazkových souborech (Friedrich von Hagedorn, Johann Gottlieb Willamov atd.). Dále se vyskytují filozofické a náboženské eseje soudobých autorů. Jazykově se jedná až na jeden svazek ve francouzštině o díla německá vytištěná v Německu, Rakousku a také v Praze. Vazby těchto titulů nejsou nijak honosné. Většinou se jedná o lepenkové brožury obohacené maximálně

⁶⁰ Viz obr. č. 19.

⁶¹ Časové vymezení jeho tisků: 1779–1814.

o (tragantový) papír. Jednu knihu označil Karel i svým vpiskem s datací 1785. Jedná se o běžnou rétorickou příručku v latině (*Bibliotheca Rhetorum* ...).

5.1.1.13 Karel Küenburg (1815–1884)

Mladšímu Karlu Josefovi (1815–1884) je v knihovně určeno tištěné věnování v teoreticko-obchodní příručce pro úředníky vytištěné v Praze roku 1843, které si zasloužil jako mecenáš. V titulatuře se objevuje funkce komořího, kterou v té době vykonával.

5.1.1.14 Leopold Küenburg (1848–1921)

U Leopolda rovněž figurují knihy z různých oborů. Z jeho studií pochází prémie s rukopisným věnováním *Praemium II. Cursus Leopoldus Comes Küenburg*. Jde o cestopis věnovaný mládeži od Jeana-Baptiste-Josepha Champagnaca s egyptskou dobrodružnou tematikou. Titul v řadě mladší literatury z mladovožické knihovny na sebe upoutá pozornost svojí vazbou. Jde o nakladatelskou papírovou vazbu z první poloviny 19. století, jež zdobí zlacení florálních motivů, ve středu je barevně vyobrazena lovecká scéna z Afriky. Tematická ilustrace nechybí ani uvnitř titulu.

Vpisek z roku 1876 prozrazuje zájem o beletristickou literaturu například od Eugéna Sue, neboť zmiňuje, že kniha byla zakoupena v Paříži. Jde o typickou levnou paperbackovou vazbu.

Později projevuje Leopold zájem o závažnější témata a to o soudobé politické dění. Ve své době bestsellerové dílo Friedricha Naummana *Mitteleuropa*, pořídil Leopold hned po roce jeho prvního vydání, tedy roku 1916. Dílo, zaměřující se na konkrétní politické problémy s identitami jednotlivých zemí, bylo pořízeno v Salzburku.

5.1.1.15 Ernest Josef Küenburg (1762–1838)

Nejen členové mladovožické větve, ale i příslušníci tovačovské větve označovali ve fondu své svazky. Ernst Josef Küenburg (1762–1838) má ve fondu označeno rukopisným exlibris dva tituly učebnicového zeměpisného charakteru. Jde o dvousvazkový geografický slovník a kosmografii.

5.1.1.16 Johannes Maxmilian Küenburg

Zcela neobjasněn zůstává vpisek *Joannes Maximilianus L. Baro a Khüenburg* Jednak není jasné, o kterého příslušníka z tohoto rodu se jedná, a navíc identifikaci ztěžuje i absence titulního listu. Je známo, že jde o osmý svazek elegií *Sexta Aurelia Propertia*, ale

datace není jistá. Z příslušníků přichází v úvahu Jan Maxmilián (20. 8. 1658 – 19. 9. 1711) z linie Prunsee, manžela Marie Terezie, která byla dcerou Jana Friedricha (+ 1669) a Johanny Guzmanové⁶². Nebo pak v úvahu připadá ještě Johann Max (nar. 1736), taktéž z linie Prunsee (Wurzbach, 1865, Th. 31., s. 318–324). Protínají se tu tak obě hlavní linie Kuenburgů.

5.1.1.17 Kuenburské Supralibros

Heraldické supralibros s kuenburským znakem bez jmenného označení je vtisknuto do 107 vazeb, tedy přibližně ve 142 svazcích. Což opět tvoří poměrně velký soubor s konkrétní tematickou charakteristikou. Dle dat vydání spadají tyto tisky do rozmezí let 1560–1695. Několik titulů představuje tvorbu 16. století, ale převážně tisky spadají do 17. století. Tak jako u všech svazků s kuenburským supralibros bez ohledu na konkrétní variantu, i zde v jazykovém vymezení dominuje latina s francouzštinou, po ní přichází italština a méně němčina.

Ani obsahová náplň se nijak neliší od kompletního souboru označeného heraldickým supralibros. Svým četným zastoupením stojí v popředí literatura historicko-politická. Opět se objevují opusy o konkrétních územích jako Turecko, Flandry, Portugalsko, několikrát Francie a další. Též se projevuje zájem o aktuální politické záležitosti, kupříkladu mezi Francií a Rakouskem, či proudy soudobé moderní politiky.

Podobně si stojí právnická díla. Politologie s jurisdikou se hojně objevují v podobě disertací, traktátů i přehledových děl. Například od osobnosti vykonávající podobné funkce jako František Ferdinand, polského právníka, teologa, politika, diplomata, biskupa v Chlumnu a následně arcibiskupa v Hnězdně, Andrého Olszowskiho, zde najdeme ve francouzském překladu politickou rozpravu, týkající se cenzury v Polsku (CERL).

Poměrně velká část svazků přináší historický obraz formou memoárů zajímavých osobností. Oproti jiným provenienčním skupinám zde vynikají mužské osoby, které se podílely na vojenské ochraně francouzského státu, například admirál a maršál Gaspar de Colligny, polní maršál Blasie de Montluc či ve třech svazcích vzpomínky taktéž maršála Françoise Bassompierre (CERL) (Ottův slovník naučný, Bd. 3. s. 446–447). Tyto memoáry jsou prezentovány i skrze jiného prostředníka jako byl francouzský spisovatel baron Pierre de Bourdeille de Brantone líčící zážitky dobrodruhů na zemi i na moři, v několika svazcích (CERL).

⁶² Tedy sestra arcibiskupa Františka Ferdinanda.

Ani náboženské texty neztrácí na důležitosti. Nechybí klasická díla jako Církevní právo od Augustina doplněné alegorickou rytinou, která symbolizuje právo platící pro všechny Turky i Indiány, dále pojednání o tridentském koncilu a papežích, tisky jezuitských spisovatelů (Giovanni Stefano Menochio) a další polemické traktáty. Ve dvou svazcích je obsažen přehled náboženství po celém světě s upozorněním na „kacířství“ v Asii, Africe, Americe i Evropě.

Ze souboru těchto svazků vyčnívá hermetický titul s názvem *Comte De Gabalis*. Ve své době šlo o anonymně publikovaný text. Jde o kabalou skládající se z pěti diskurzů. V tomto případě se podílel na úpravě textu Abbé N. de Montfaucon. Jedná se o pařížské vydání z roku 1670 (CERL). Překvapí okrajový zájem o egyptskou medicínu.

Patří sem heraldická příručka o blasonování, v té době pro šlechtu příznačná, s názornými ilustračními ukázkami od slavného jezuita, heraldika Claudeho-Françoise Ménestriera (CERL).

Z rukopisů se jedná o tituly právnícké povahy, korespondenci. Opomíjena není ani církevní historie zaměřující se na papežství či konkláve. Z dalších titulů možno doplnit díla od Aristotela a Platona. Tyto rukopisy jsou napsány v italském a latinském jazyce.

Souhrnně se charakteristika těchto svazků po jazykové i obsahové stránce velmi podobá skupině titulů označené Františkovo Ferdinandovým supralibros. Jako celek se vyznačuje spíše politologickou literaturou spojovanou s historií, v podobné míře doplněnou náboženskými tituly. Dále, dle téměř dokonalé vizuální shody vše nasvědčuje tomu, že arcibiskup nechal zhotovit všechny varianty těchto provenienčních označení. Lze se domnívat, že nejprve nechal vytvořit supralibros bez jmenných iniciál a v dalších variantách je nechal doplnit. I když jsou supralibros bez jmenného označení opatřeny starší tituly, nelze tuto teorii ničím potvrdit. Pravděpodobnější je ta hypotéza, že bezejmenného supralibros užívali i Ferdinandovi následovníci, minimálně do vystoupení Františka Josefa se svým exlibris.

Bohatším heraldickým supralibros s klenoty je označeno méně svazků, tak jako v jeho variantě se jmenným označením. Celkem 29 titulů, z nichž 11 tvoří rukopisné kodexy.

Ty svojí tematikou a aktuálností dokládají, že i po příchodu knihtisku byla taková forma dokumentu stále žádaná. Ve středu zájmu opět stojí tři témata, politika, diplomacie úzce související s církevním děním. Konkrétně se jedná o politicko-geografické výklady o Francii, Itálii, Portugalsku, Flandrech a Lotrinsku z konce 17. století. Relace od konkrétních vyslanců o Anglii, poměru v Benátkách, Savojsku, Francii či od imaginárního

zprostředkovatele o Mantově. S politikou a diplomacií souvisí také kritické a satirické komentáře k Tacitovi od Traiana Boccaliniho. Vděčné téma papežství se zaměřuje na jeho historii v 17. století. Z pera Paoli Sarpio pochází spis o sporu Benátek s Pavlem V. Dále se vyskytují instrukce pro papežské diplomaty. Vše tištěno v latinském a italském jazyce. Ve studii o rukopisné části se autor přiklání k názoru, že tyto rukopisy pro knihovnu pořídil přímo František Ferdinand. Toto tvrzení podporuje i tematické zaměření titulů. Zvláště u rukopisu, v němž vystupuje do popředí zájem o Portugalsko a jeho dvůr, také politika P. Neitharda za Marie Rakouské, korespondující s arcibiskupovou rolí velvyslance na tomto místě (Boháček, 1961, s. 1–74).

Nejstarší pětisvazkové dílo pochází z let 1607–1624 a nejmladší svazek nepřekračuje hranici roku 1697. Zastoupena jsou opět politická, právní a historická díla, již několikrát zmíněná. Latinské svazky jednoznačně převažují nad italskými a německými. Místy jsou zařazeny texty o Germánii, Římské říši a Polsku. Další skupinu tvoří akta v německém jazyce. Církevní tematiku prezentuje tridentský koncil, tentokrát v podání kardinála Pietra Sforzy Pallavicina, právní literaturu pak autor Hugo Grotio. O svých souputnících se informovali prostřednictvím divadla evropské šlechty a nechybí ani příručková literatura v podobě slovníků. Některé z těchto svazků dokládají svou recepci díky četným vpiskům.

Do svazků je často vepsané jen rodové příjmení v různých podobách (Küenburq), u kterých nelze blíže určit konkrétního vlastníka. Svým označením prozrazují jen to, že byly zařazeny do rodinné bibliotéky.

5.2 19.–20. století

Mladší část fondu se sice z bibliofilského hlediska nejeví tak vzácnou, nicméně z provenienčního hlediska kontinuálně dokresluje majitele a budovatele knihovny až do první poloviny 20. století.

V této době byla knihovna v rámci rodových tradic uchovávána v celistvosti s vyhraněnou místností a odbornou péčí. Při ní však v duchu dobové knižní kultury každý člen vlastnil svoji osobní sbírku, která korespondovala s jeho zájmy. To dokládají i archivní materiály, v nichž sice o knihovně není mnoho informací, ale objevuje se seznam vybavení konkrétních místností na hlavičkovém papíře architekta Anton Gabriela sídlícího toho času v Praze. Například je zmíněn zřejmě nově pořízený mobiliář, uvádí se i vybavení knihovny (jeden větší stůl, jeden psací stůl dvě až tři křesla, šest židlí). Další zmínka se týká osobní knihovny ve smyslu nábytku, který byl umístěn v pokoji Jiřího Küenburga a Raula von Normann (VS Mladá Vožice, balík č. 32/b).

Archivní prameny zahrnují mimo jiné také účty. Bohužel o akvizici knih mnoho nevyprávějí. Na dokladu z roku 1943 s totožnou hlavičkou architekta Gabriela Antonína je vystaveno zboží, kterým si Küenburgové doplňovali vybavení svého zámku. Kromě látek, lamp, svícňů, talířů, lustrů a dalších je dvakrát zmíněna kniha. Jedná se ale o nejasné označení „ein Buch“ bez konkrétních údajů pouze s cenou 63 korun a na dalším účtu se stejným označením a cenou 40 korun (VS Mladá Vožice, balík č. 32/b).

Podobně neurčité údaje jsou uvedeny i v další složce, kde se v nákladech na studia Jiřího Küenburga objevují položky učebnice v hodnotách okolo 20 korun (RA Küenburg K. č. 7).

Přestože Jiří Küenburg nemá ve fondu prokazatelně poznamenaný žádný svazek, je dle výše popsaných pramenů patrné, že o knihovnu pečoval a vyřizoval zejména organizační záležitosti.

Sňatkem Eleonory Küenburgové roz. Spiegelfeldové byla knihovna obohacena o provenienci několika členů z její rodiny.

5.2.1 Spiegelfelder

5.2.1.1 Marie Eleonora Küenburgová roz. Spiegelfeld (1884–1976)

Sama Marie Eleonora (1884–1976) vepsala své jméno do dvou svazků soudobých německých románů. V knize od Erika von Kuehnelta-Ledyhna je vepsáno i datum 16. 1. 1937. Eleonora je v ní podepsána již jako Küenburg.

5.2.1.2 Josef Spiegelfeld (1845–1923)

Otec Josef Spiegelfeld (1845–1923) nechal do svých knih vtisknout výrazné slepotiskové razítko s textem BARON SPIEGELFELD⁶³. Ve fondu se s tímto charakteristickým označením vyskytuje pět svazků. Jde o tituly výhradně italské provenience (Florence, Milán) a pouze v italském jazyce. Dva tituly pocházejí z pera italského spisovatele, malíře, hudebníka Massima d'Azeglia. Autor obě díla – Ettore fieramosca o la Disfida di Barletta (1833, Flor. 1885) a Nicoló de'Lapi (1841, Flor., 1885) – promítl i do svých obrazů, které se vyznačují láskou k vlasti a nenávisť k Rakousku (Ottův slovník naučný. Bd. 2. s. 1130–1131). Titul od italského básníka Silvia di Pelliconiho je zajímavý nejen svou tematikou – popisem pobytu ve špilberské pevnosti u Brna (Le mie prigioni. V češtině Z mých žalářův přeložil M. Netval. Vyd. v Praze 1882) (Ottův slovník. Bd. 19.

⁶³ Viz obr. č. 20.

s. 430–431.), ale zároveň je v něm řada zajímavých vlastnických stop. V souvislosti s Mladou Vožicí je označen razítkem Barona Spiegelfelda a podpisem Marie Spiegelfeld (viz níže). Další razítka pak prozrazují nabytí tohoto titulu. Na titulní straně pod impresem je vlepený štítek *Deposito per la libreria staniera F.A. Brockhaus, Leipzig–Berlin–Wien*. Hned vedle (napravo, nalevo?) je vtisknuto razítko zřejmě předchozího majitele *Karol Raschka Księgarnia w Tarnowie* a na další straně se nachází třetí razítko z vídeňského antikvariátu *Bermann and Altmann* (David Bermann) a to dokládá způsob nabytí knihy. Další dva tituly spadají opět do klasické literatury.

5.2.1.3 Marie Spiegelfeldt (1864–1943)

Více svazků má ve fondu označeno nevlastní matka Marie Eleonory, Marie Spiegelfeldt (1864–1943). Jde o 11 svazků, z nichž většinu tvoří německé romány od klasiků J. W. Goetha, Stefana Zweiga a Theodora Körnera. Své knihy označovala podpisem často doprovázeným datem nebo obdržela knihu jako dar s dedikací. Takovým příkladem je vánoční věnování, v němž je Marie označena za nejlepší tetu z roku 1924, vepsáno do francouzského svazku o Marii Antoinette. V dalším svazku s vánočním věnováním zůstala založena i pohlednice adresovaná Marii do Mladé Vožice z roku 1934 a je tak důkazem jejího pobytu na zámku. Z označených svazků vyplývá Mariin zájem o klasické a historické romány. Jazykové spektrum zabírá nejvíce němčina, dále francouzština a jeden svazek v italštině, který si současně slepotiskovým razítkem označil Baron Spiegelfeld (viz výše).

Menší soubor knih ve fondu je označen vpiskem psaným pouze obyčejnou tužkou, znění *Spiegelfeld*. Nelze tedy určit konkrétního majitele. Pro tyto exempláře platí ve všech hlediskách podobná charakteristika jako u svazků jednotlivých příslušníků. Jde o tituly vydané na konci 19. a počátku 20. století. Italský jazyk zastupují dvě díla italského básníka a romanopisce Antonia Fogazzara. Německé tituly představují romány či díla historická. Kromě těchto žánrů přibývaly také příručky v podobě německo-italských a francouzsko-německých slovníků. Patří sem genealogická příručka od českého rodáka zakotveného duchem i místem v Německu, plodného autora historických studií Otokara Lorenza (Ottův slovník naučný, Bd. 16, s. 343).

5.2.2 Schönfeldt

5.2.2.1 Alexander Schönfeld (28. 2. 1918)

Nové provenienční stopy přicházejí do knihovny díky sňatku Aglaë Spiegelfeldt (23. 4. 1913) s Alexanderem Schönfeldem (28. 2. 1918). V několika svazcích novější části fondu je vlepeno heraldické exlibris s devízou *Ex libris Alexandris Comitiss Schoenfeldt*⁶⁴. Prosté exlibris komponované do čtvercového rámce, jehož střed vyplňuje rodový znak, je užito ve dvou variantách. První, častější, nebarevná a druhá, která je obohacena o zlatohnědé zbarvení rodového znaku. Toto exlibris není však pro Mladou Vožici ojedinělé a zřejmě ani pro svého majitele. Dle jeho výskytu a pořízení je patrné, že stejného exlibris užíval Alexandrův otec, taktéž Alexander (1887–1918). Tedy syn si ho od otce „vypůjčil“ a užíval pro svou potřebu. Tento fakt dokládá povídkový soubor *Tagenbuchblätter* od plodného autora F. W. Hackländera, který kromě zmíněného exlibris obsahuje zároveň exlibris v razítkové podobě děčínské knihovny, která byla rozprodávána až za první republiky (Ottův slovník naučný. Bd. X., s. 703–704). Dále se schönfeldské exlibris vyskytuje ve svazcích zámeckých knihoven z Doksan a Peruce (Mašek, nepublikovaná studie).

Kromě jednoho svazku v latině a jednoho v maďarštině představuje tento soubor označených knih německou literaturu zahrnující básně, legendy, aforismy, soudobé beletristické romány, filosofická a naučná díla o literatuře a historii nejčastěji německé a rakouské provenience. Místem vydání tvoří výjimku mnohokrát vydaný středověký traktát *Der Ackermann aus Böhmen* vytištěný v Praze v říšském nakladatelství během druhé světové války.

Jde o nejmladší část fondu zasahující do první poloviny 20. století. Některé svazky s exlibris doplňují vlastnické vpisky či vánoční věnování.

5.2.2.2 Heinrich Schönfeld (nar. 1884)

Knihovně náleží i jeden svazek s odkazem na Alexandrova bratra (1887–1918) Heinricha Schönfelda (nar. 1884), tedy strýce Alexandra (1918) Schönfelda sezdaného s Aglaë Spiegelfeldt (23. 4. 1913). Heinrich vlastnil zámek Giselberg bei Scheibbs v Dolním Rakousku, jak dokládá i červené razítko s legendou *Heinrich Graf Schönfeld Ginselberg*, které je vtisknuto v knize s tematikou napoleonských anekdot.

⁶⁴ Viz obr. č. 21.

5.3 Ostatní provenience

Do ostatní provenience jsou zahrnuti další členové rodu Kuenburg, kteří ale nepobývali v Mladé Vožici. Zmíněny jsou stopy po jiných rodech či konkrétních osobnostech.

5.3.1 Další členové rodu

5.3.1.1 Maxmilián Gandolf Kuenburg (1622–1687)

Významná osobnost, jejíž provenienční znaky provázejí mladovožickou sbírku, náleží opět k rodu Kuenburg. Jedná se o Maxmiliána Gandolfa Kuenburga (30. 10. 1622 – 3. 5. 1687), který zastával významné funkce ve službách církve. Nejprve mu byl udělen post solnohradského biskupa, v letech 1668–1687 arcibiskupa a v roce 1686 se stal kardinálem (WurzbachXIII., 1865 s. 322–323) (Weitlauff, 1990, s. 515)

Max Gandolf byl prastrýcem zakladatele knihovny Františka Ferdinanda. Jeho kontakt s ním dokládá i pět svazků v knihovně. Zda šlo o dárky nebo výpůjčky není jasné. Knihy neobsahují žádná rukopisná věnování (či vpisky), ale jejich vazby zdobí heraldické supralibros Maxe Gandolfa zobrazující kuenburský znak s kardinálským kloboukem nad ním s iniciály M. G. A. S. prozrazující jeho nositele. Pod kuenburským znakem se nachází ještě vročení 1668. Celý výjev je umístěn do věnce jako ostatní kuenburská supralibros⁶⁵.

Všechny svazky se supralibros jsou vydány v latinském jazyce během let 1659–1676. Jedinou výjimku tvoří jak po jazykové, tak formální stránce italský rukopis s tematikou politiky a militarie.

Politika a právo co do obsahu jednoznačně převládají u zbývajících tištěných svazků. Vzhledem k funkcím obou prelátů by byla případná přítomnost církevních spisů, ale v tomto případě tomu tak není, nebo nejsou tyto svazky označeny. Pro příklad lze uvést autory Colliho von Hippolyta, švýcarského právníka a diplomata nebo právníka a filozofa Christiana Liebenthala či Martina Rümelina, taktéž právníka (CERL).

5.3.1.2 Michael Kuenburg (1514 – 17. 11. 1560)

Řadu kuenburských supralibros doplňuje Michael Kuenburg (1514 – 17. 11. 1560). Skrze tohoto příslušníka se propojují obě hlavní linie rodu. Michael pocházel z hlavní větve Prunsee. Během svého života se proslavil ve službách církve. Jde o dalšího člena, který zastával funkci arcibiskupa. V této pozici setrval od roku 1554 v Solnohradsku. Snažil se o purifikaci církve a vehementně vystupoval proti protestantismu. Jeho předčasná smrt mu

⁶⁵ Viz obr. č. 22.

však nedovolila pokračovat v jeho ideologických aktivitách (Wurzbach, 1865, Bd. 31X13., s. 323–234, Tf.?).

Arcibiskupův odkaz v mladovožické sbírce je zachován na hnědé kožené vazbě zdobené luxusním dobře zachovaným zlaceným slepotiskem. Na přední desce se nachází zlacené supralibros s textem "MICHAEL ARCHIEPVS SALTZBVRGEN APOS. SED. LEGATVS"⁶⁶. Pod tímto nápisem je umístěn erb solnohradského arcibiskupství a Kuenburgů. Všechny prvky jsou vsazeny do dvojitého rámu tvořeného z drobných zlacených ornamentálních motivů. Zadní deska má totožné rámování. Středovou kompozici vyplňuje geometrický obrazec v podobě kosočtverce, do něhož je zakomponován ornamentální motiv. Na vazbě jsou ještě stopy po čtyřech stužkách či řemínkách a její estetický vzhled doplňuje cizelovaná ořízka. Vevázaný titul se zabývá církevním právem od Alfonsa Guerreira (zemř. 1577) vydaný v Benátkách roku 1559. Další provenienční stopou v tomto svazku je heraldické exlibris Františka Josefa Kuenburka. Dvě vlastnické značky se tak objevují zároveň v jedné knize a podporují tím tvrzení o nerespektování provenienčního označení předchozích vlastníků z tohoto rodu.

Dále se stopa po Michaelovi Kuenburgovi nachází v konvolutu s taktéž právním zaměřením. Jedná se o vlastnický vpisek "*Sum Michaelis a Kienburg*" vepsaný na titulní list díla *Institutiones* od Andream Pernedera (1500–1543). Text se týká juristické problematiky Svaté říše římské vytištěný v Inglostadtu 1545.

5.3.1.3 Leopold Anton Firmian (1737–1838)

Přes manželku Františka Josefa Kuenburg, Marii Terezii Firmianovu, do knihovny proniká nové „sňatkově spřízněné“ exlibris dalšího rodu. Poměrně velké množství svazků nese exlibris Leopolda Antona Firmiana (1737–1828)⁶⁷. Baron pocházel ze šlechtické rodiny známé již ve 12. století. Firmianové získali v roce 1526 říšský a rakouský stav svobodných pánů, v roce 1728 říšský a 1749 rakouský hraběcí stav (Mašek, 2008, s. 23, L111). Leopold Anton Firmian zastával funkci kanovníka v Pasově. Roku 1757 ale rezignoval, oženil se a vstoupil do služeb pasovského biskupa (Krick, 1924, Tf. 40).

Na první pohled se jeví všechna Leopoldova exlibris vpleaná do mladovožických svazků jako shodná. Rodový erb s textovou devízou Leopold Anton Herr und Graff Von Firmian Würckl. Kaiserl. Königl. Kam(m)er Herr und Hof Marschall in passau, umístěné v pásce. Při detailním prohlédnutí se ale v určitých drobnostech liší. Například jde o rozdílnou

⁶⁶ Viz obr. č. 23.

⁶⁷ Viz obr. č. 24.

banderolu, odlišnosti v textové legendě (písmeno navíc) či užší forma erbu. V textu ani v rodovém znaku se nic výrazně nemění. Celkově nedochází k žádným zásadním změnám.

Na řadu přichází otázka, jak se tyto svazky dostaly do fondu knihovny. Nabízejí se dvě vysvětlení. Jednak mohla tituly získat Marie Terezie jako dárek od svého synovce nebo mohl Leopold na zámku nějakou dobu pobývat.

Pokud se zaměříme na charakteristiku těchto svazků, zjistíme, že se jedná o mladší díla vydaná od roku 1715 a zasahují až do počátku 19. století (1806). S časovým posunem data vydání přichází převaha německých svazků. Zastoupena je ale i francouzština, latina a pouze jedním svazkem italština.

Jakou měrou přispěl Anton Leopold k rozšíření mladovožické sbírky, prozrazují konkrétní čísla. Jeho mědirytové exlibris zdobí 13 titulů rozložených přibližně do 135 svazků. Neúměrná čísla vznikla vinou vícesvazkových děl. Vícesvazky však mají právě zde svůj význam a to především díky formě, neboť do té doby u žádné osobnosti v rámci mladovožické knihovny, nejsou v takovém množství označeny vlastnickou značkou. Jedná se totiž o soudobé časopisy mapující aktuální dění. Kompletní dvanáctisvazkové vydání představuje periodikum *Bibliothek Der schönen Wissenschaftne und der freyen Kunste*. Časopis vycházel v letech 1757–1765 pod vedením Friedricha Nicolaie a Mosese Mendelssohna u lipského nakladatele a knihkupce Johanna Gottfrieda Dycka (CERL) (KVK). Místy byl text obohacen o portréty autorů. Od roku 1765 se název tohoto časopisu změnil na *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste*. Vycházel pod stejným redaktorem (F. Nicolaiem) až do roku 1805 v 72 svazcích. Z toho se mladovožická knihovna pyšní téměř kompletní řadou 67 svazky.⁶⁸ Ve své době šlo o jeden z nejvýznamnějších německy psaných časopisů druhé poloviny 18. století, který podával informace o současném vývoji v umění, literatuře, estetice a filozofii z celé Evropy. V duchu osvícenském a evropském "République des lettres" přispívala do periodika řada významných učenců. Časopis přinášel informace o aktuálních výstavách v Drážďanech, Lipsku, Londýně a Paříži (Forschungszentrum Europäische Aufklärung Potsdam). Místy jsou zařazeny portréty umělců a spisovatelů. Leopold Anton kladl důraz i na vizuální podobu těchto svazků. Celá řada je opatřena hnědou koženou vazbou francouzského typu se zlaceným hřbetem, na něm je umístěn štítek s názvem. (Je zřejmé, že vazba byla provedena na zakázku). Výčet časopisů tím ale nekončí. Objevují se periodika z jiných tematických oblastí, například nejnovější vynálezy, či vzdělání a náboženství zastoupené už menším počtem svazků.

⁶⁸ Počet těchto svazků je aktuální. Je tedy možné, že ve své době byla řada zcela kompletní.

Další vícesvazkové řady tvoří opusy pojednávající o historii jednotlivých území (hojně je zastoupena Francie, dále Španělsko, Anglie či dějiny starověku zaměřené na Egypt), nebo o světové historii vydané v Německu. Neschází ani latinská poezie vydaná v Londýně nebo sebrané spisy Georga Buchanana doplněné jeho portrétem ve formě frontispisu. Menší počet svazků mapuje aktuální revoluční dění. Jedná se o propagandistický spis od Dominiqua Darimajoua, jehož vazba je zdobena barevným papírem vlepeným na předsádce či text s tureckou tematikou. Ve fondu se také nachází svazek s podpisem *Leopold Baron de Firmian* na přídeští. Baron si takto poznačil dvousvazkové cestopisné dílo obohacené o mytologii.

5.3.1.4 František Karel Firmian (1741–1776)

Do fondu také patří jeden svazek s podpisem na předtitulním listu od Leopoldova Antonova bratra hraběte Františka Karla (1741–1776) (Krick, 1924, Tf. 40).

Přínos Leopolda Antona Firmiana mladovožické knihovně tkví zcela jistě v akvizici periodik. Navíc pro žádnou jinou osobu není tak explicitně zastoupeno jedno téma či žánr. Historie je čteně zastoupena i u jiných přispěvatelů. Až na výjimky se všechny baronovy tituly objevují ve vícesvazkových publikacích. Svazek jeho bratra Františka Karla (1741–1776) do mladovožické sbírky zabloudil zřejmě náhodou.

5.3.2 Cizí supralibros

Kromě küenburských supralibros se na svazcích objevují vtisknutá označení majitelů z jiných rodů. Některá již byla zmíněna v souvislosti s příslušníky rodu Küenburg (viz Josef Anton Eusebius Von Der Halden). Nyní jsou představeny ještě další svazky s novým supralibros bez küenburské proveniencí, tedy nedokládají vztah s konkrétními osobami.

V cizí provenienci se jedná sice o jednotliviny, ovšem významně obohacují provenienční spektrum šlechtických rodů přítomných svým odkazem v knihovně. Nejedná se pouze o sňatkově spřízněné rody, ale možná je i vazba na osoby podobných funkcí.

5.3.2.1 Paris Lodron (1586–1653)

Na pergamenové vazbě svazku od Mathiase Fabria z roku 1646 je vtisknuto heraldické supralibros Parise Lodrona (1586–1653). Titul navíc zdobí rytý titulní list, na němž je zobrazen svatopetrský chrám v obležení papežů vyrytý od německého mědirytcce Wolfganga Kiliana (CERL). Supralibros je umístěno v oválném věnci. Lodronský znak je doplněn kloboukem s šesti střapci⁶⁹. Paris pocházel ze staré šlechtické rodiny známé od 12. století,

⁶⁹ Viz obr. č. 25.

kteřá se v 16. století se rozdělila do dvou linií. Paris zastupoval od roku 1617 funkci solnohradského arcibiskupa. V roce 1654 získal český inkolát. V 18. století v českých zemích téměř nesídlil (Mašek, 2008, s. 575, L403) (Wurzbach, 1866, Bd. 15, s. 378–380). Do knihovny tak patří kniha osobnosti zastávající obdobnou funkci jako arcibiskup František Ferdinand, i když o století dříve.

5.3.2.2 Martinicové

Rod Martiniců se do mladovožické knihovny dostal prostřednictvím Ferdinanda Leopolda Benna (1611–1691). Ten náležel k šlechtické rodině známé od počátku 15. století, jejíž členové se proslavili významnými funkcemi zejména ve službách panovníků. Ferdinandovým otcem byl známý Jaroslav Bořita z Martinitz (1582–1649), který přežil pád z oken na Hradčanech při stavovské revoluci a po bitvě na Bílé hoře byl povýšen do hraběcího stavu. Ferdinand byl jedním z jeho čtrnácti synů. Rozhodl se pro církevní kariéru a působil jako kanovník v Halberstadtu, Pasově, Řezně, Brixenu, Praze a Olomouci (Mašek, 2008, s. 608, M 167). Do spojitosti s Kuenburky se Martinic dostal, když Horní Cerekev, která byla v jeho majetku, odkázal Františku Ferdinandovi Kuenburgovi. Touto cestou doputovaly do knihovny i tři svazky, které svého předchozího majitele neutají díky rukopisným vpiskům a supralibros na vazbách.

Původním vlastníkem prvního rukopisného konvolutu, jehož hlavní dílo obsahuje politicko-filosofický traktát, byl Jaroslav Bořita z Martinic. Důkazem je supralibros vtačené do pergamenové vazby. Konkrétně se jedná o druhou formu supralibros, kterou si nechal zhotovit v roce 1621, neboť v témže roce byl povýšen do hraběcího stavu. Na přední desce jsou zobrazena propletená písmena tvořící obrazec s letopočtem 1621, umístěna do oválné kartuše složené z ornamentálních motivů a výjevů čtyř evangelistů v medailonech. Litery lze identifikovat několika způsoby, výsledkem může být varianta I[aroslav] B[ořita] c[omes] Martinitz. Propletenec doplňuje symbol srdce s křížem. Na zadní desce je vyobrazen rodový erb lekna se šternberskou hvězdou, který je nesen dvěma gryfy. Erb je umístěný pod korunou a pod ním se nachází ještě erbovní štít s iniciálami (Mašek, 2013, s. 59–61). Výjev je orámován shodnou kartuší jako na přední desce. Kniha sice prozrazuje již původního vlastníka, ale na předním přideštní svazku se nachází stopa ještě po dalším recipientovi v podobě rukopisného exlibris Ferdinanda Leopolda Benna Martinitze.

Druhý svazek, s náboženskou tematikou vytištěný v Benátkách v roce 1608, je opatřený totožnou pergamenovou vazbou. Ta však nese jiný typ supralibros. Ve stejných ozdobných kartuších, jako u výše popsané varianty se na přední desce objevuje obohacený

martinitzský znak. V horní části desky jsou umístěny iniciály I.B.B.A.M. [= Jaroslav Bořita Baro a Martinic] ve spodní části pak datace „1607“. Na zadní desce je vyobrazen erb jeho manželky Marie Eusebie ze Sternergu. Nad erbem v oválné kartuši vynikají iniciály jejího jména M.E.B.A.S.S [= Maria Eusebia Baronissa a Sternberg]⁷⁰. Vespod je totožná datace (Mašek, 2013, s. 60) (Lifka, 1980, s. 93).

Tyto dva případy ukazují, že Jaroslav Bořita si nechal svoji vlastnickou značku zhotovit ve více podobách.

Poslední hagiografický svazek vytištěný v Praze roku 1647 obsahuje jen podpis kanovníka na titulní straně, který je doplněn manýristickou výzdobou s rolverkem.

5.3.2.3 Vít Eusebius hrabě z Trautsohnu (1688–1760)

Další supralibros patří starému tyrolskému rodu Thautsohnů, známého od 12. století. Rod byl roku 1541 povýšený do stavu svobodných pánů v rakouských zemích. Roku 1579 získali Thautsohnové říšský stav a v roce 1598 bylo jejich panství Falkenstein povýšeno na říšské hrabství. V 16. století se rod rozdělil do dvou linií (Mašek, 2010, s. 372, T196).

Vícesvazkové dílo od Françoise Gayota de Pitavala s právní tematikou vydané v Paříži roku 1735 má na barokní kožené zlacené vazbě vtisknuté heraldické supralibros s opatskými insigniemi, mitrou a berlou Víta Eusebia hraběte z Trautsohnu (1688–1760)⁷¹. Charakteristický je pro něj kohout a podkova uprostřed rodového erbu (Lifka, 1980, s. 139). Vít Eusebius působil jako infulovaný probošt od sv. Jana Křtitele v Szambecku v Uhrách. Byl ustaven dědicem rodinného fideikomisu a následně rezignoval na církevní úřady (Mašek, 2010, s. 372, T196). Kromě jeho vlastnické stopy na vazbě mladovožického svazku se nachází toto supralibros ve více zámeckých knihovnách, například v Náměšti nad Oslavou, Kladrubech u Stříbra, Horšovském Týně, Kopidlně či Kynžvartu.

5.3.2.4 Anton Spindler (zemř. 1648)

Vlastnickou značku Antona Spindlera nese kožená vazba s rámcovou kompozicí, jejíž střed vyplňuje heraldické supralibros s klášterními atributy, iniciálami „A.S.A.G.“ [= Antonius Spindler Abbas Gerstensis] a rokem 1627⁷². Toto písemné označení prozrazuje jako majitele dalšího církevního hodnostáře. Jedná se o Antona Spindlera (zemř. 1648), syna Veita

⁷⁰ Viz obr. č. 26, 27.

⁷¹ Viz obr. č. 28.

⁷² Viz obr. č. 29.

Spindlera,⁷³ který vstoupil do benediktinského řádu a v roce 1615 se stal opatem ve štýrském klášteře Garsten (Pritz, 1841, s. 61–68) (Witting, 1918, s. 183) (Starkenfels, 1885–1904, s. 377–379, Tf. 97–98). Text v tomto svazku od Benedikta z Nursie byl vydán r. 1626.

5.3.3 Cizí exlibris

Z provenienční části rodu Kuenburgů bylo již jmenováno několik exlibris, které patří přímo příslušníkům nebo sňatkově spřízněným osobám. Ve fondu však figuruje i exlibris cizí provenience.

5.3.3.1 Bavorská vévodská knihovna v Mnichově

Jde pouze o jeden exemplář, v němž je na předním přideštit k nalezení mědirytové heraldické exlibris s řádem Zlatého rouna a s textem "EX ELECTORALI BIBLIOTHECA SERENISS. VTRIVSQ; BAVARIAE DVCVM". To prozrazuje jako dřívějšího majitele, Bavorskou vévodskou knihovnu v Mnichově⁷⁴. Titul pochází z pera italského spisovatele Girolama Muzia, vytištěný v Benátkách roku 1551 (CERL). Na přední předsádce nechybí heraldické exlibris Františka Josefa Kuenburg. Je proto možné, že svazek do knihovny pořídil on a nechal jej označit. Další indicie, která by prozrazovala více o akvizici knihy, není známa, ale jistě stojí za zmínku, že totožné exlibris se vyskytuje v mikulovské Dietrichsteinské knihovně (Provenio).

5.3.3.2 Georg Ruprecht

Záhadnější cestou bylo identifikováno exlibris Georga Ruprechta (?1685–?1728) augšpurského učitele a faráře, které bylo vlepeno na předsádkách dvou svazků s náboženským a mystickým námětem od Pierra Poireta (1646–1719) a o náboženství Řeků v podobě památek od Jeana Aymona (1661–1720) (CERL). Toto exlibris bylo totiž částečně přelepeno heraldickým exlibris Františka Josefa Kuenburga. V jednom případě došlo tedy k sejmutí, které odkrylo provenienční stopu původního majitele. Mědirytové exlibris o velikosti 143 x 83 mm pochází přibližně z roku 1770 (Leiningen–Westerburg, 1901, s. 57) (Mecklenburg, 1871, s. 24). V horní části je umístěn text *MIGRAnDVM Hebr. XIII. 14. Non habemus hic Civitatem permanentem, sed futuram inquirimus*. Pod ním se nachází znak Georga Ruprechta. Ústředním motivem je postava muže v turbanu přidržujícího náradí podobné kladivu. Pod ním je umístěn stejný výjev v erbu. Scéna je obklopena symbolickými předměty v podobě lebky,

⁷³ Veit Spindler byl v roce 1596 povýšen do dolnorakouského rytířského stavu s predikátem „von und zu Hofegg auf Waldbach“. Viz – najít přesnou citaci

⁷⁴ Později Bavorská královská knihovna, dnes Bavorská státní knihovna v Mnichově.

dýmu z nádob, přesýpacích hodin. Dále je celý motiv přizdoben ornamentální a květinovou ornamentikou. Ve spodní části se nachází text *De Supellectile M(agister) Georgii Ruprechtii, Aug. Divini Verbi Ministri.*

5.3.4 Razítka

Kromě grafických vlastnických označení, jako exlibris a supralibros, se v mladovožických titulech objevují razítka.

Jako např. v populárním spisu o učení církve bratrské je pod názvem *Idea Fidei fratrum oder kurzer Begriff der Christlichen Lehre ...* vtištěno heraldické razítko s církevními atributy. Autorem díla je August Gottlieb Spangenberg, biskup evangelické církve bratrské (Ottův slovník naučný, Bd. XIII., s. 768). Uvnitř razítka jsou zobrazeny svatopetrské klíče, Agnus Dei s textem „*SIT NOM. DNI BENEDICT.*“ Bohužel není jasný konkrétní majitel. Pravděpodobně se jednalo o faráře.

5.3.5 Vpisky cizích rodů

5.3.5.1 Wagner z Wagenhofenu

Není zcela jasné, zda příručka s návodem k výcviku koní opatřil vpiskem některý člen z rodu Wagnerů z Wagenhofenu. Nicméně se na předsádce tohoto svazku vyskytuje vpisek „Wagenhoffen“, který svádí přisoudit provenienci tomuto rodu pocházejícího ze Slezska. Wagnerové byli v roce 1719 povýšeni do českého rytířského stavu a začali užívat predikát "z Wagenhofenu" (Mašek, 2010, s. 414, W27).

5.3.5.2 Hodický z Hodic

Stejně jako vpisek rodu Wagnerů z Waggenhoffenu neprozrazuje konkrétního vlastníka, ani u rodu Hodický z Hodic není možná bližší identifikace. Na titulní straně německého tisku z 16. století se mezi xylografickým nápisem pokračujícím v název titulu a dřevořezovým vyobrazením trevírského erbu přizdobeného rolverkem nachází vpisek „... *Comes de Hoditz*“. Jedná se tedy o některého člena staré moravské rodiny, která byla v roce 1604 povýšena do panského stavu a roku 1641 do hraběcího stavu. Hodicové na Moravě vlastnili několik statků a zastupovali důležité funkce. V roce 1917 vymřel rod po meči (Mašek, 2008, s. 466, H 482). V případě tohoto rodu se nabízí i možnost vysvětlení, jak se tento svazek octl v mladovožické sbírce. Hodicové se totiž podíleli na vytváření tovačovské

sbírký a titul tak mohl splynout s knihovnou jako ostatní.⁷⁵ Nicméně zůstává k zamyšlení, proč zůstala tato kniha bez označení Františkovo Josefovým exlibris, které se u takto včleněných přírůstků vyskytovalo.

5.3.5.3 Pötting

Svazek od francouzského badatele a cestovatele orientující se zejména na botaniku Andrého Theveta pojednávající o soudobých nejučenějších mužích, prozrazuje další spojitost významného rodu s mladovožickou knihovnou. Na titulní straně se totiž objevuje vpisek „*fr. Ig.C. de Pötting*“, dokládající jako předchozího vlastníka člena z rodu z Pöttingu a Persingu. Jedná se o dolnorakouský šlechtický rod známý od 13. století, jehož příslušníci obdrželi v roce 1570 rytířský stav, 1605 stav svobodných pánů, 1637 říšský hraběcí stav a v roce 1649 hraběcí stav, který jim byl opětovně potvrzen roku 1662 (Mašek, 2010, s. 97, P 442). Pöttingové se do kontaktu s Künemburgy dostávají v souvislosti s obchodními záležitostmi, když od nich odkoupili Miličín⁷⁶.

Odtud pak plyne souvislosti knihy s mladovožickým fondem. Je pravděpodobné, že se sem dostala touto cestou. S relevancí lze určit i autora podpisu. Mohlo by se jednat o jednoho z pěti synů Jana Šebestiána (zemř. 1687), Josefa Ignaze (zemř. 1691), který padl v bitvě u Salankamen.

5.3.5.4 Amond Amond Petřvalský

Jak již bylo uvedeno, rod Petřvaldských z Petřvaldu souvisí s vývojem knihovny. Jejich panství Střílky získal František Josef Künenburg (10. 4. 1714– 5. 6. 1793), který přesunul knihovnu na Tovačov. Odtud byly některé svazky převezeny do mladovožické knihovny. Z toho vyplývá, že dnes v jihočeské sbírce mohou být přítomny jak knihy původně ze Střílek, tak z Tovačova. K odhalení takových titulů může pomoci zachovaný rukopisný katalog tovačovské knihovny, dnes umístěný v Mladé Vožici. Pro identifikaci pak poslouží provenienční stopy. Ne však v případě mědirytového exlibris Františka Josefa, protože totožný znak vlepil do tovačovských i mladovožických knih. Některé původní střílské svazky spolehlivě odhalují vpisky Amanta Antonína Petřvaldského (zemř. 1762). Například

⁷⁵ Viz Zámecká knihovna Tovačov.

⁷⁶ (Pozn.: Wurzbach uvádí, že tento statek odkoupil František Ferdinand od Františka Eusebnia z Pöttingu (viz *hispanika*) (Wurzbach, 1865, Bd. 31, s. 318). V Ottově slovníku naučném a Šlechtických rodech od Dr. Maška je uvedeno, že panství Miličín prodal v roce 1681 Jan Šebestián z Pöttingu (zemř. 1687), syn Františka Eusebnia Eusebius (1627–1678), místokancléře a vyslance ve Španělsku. Jan Šebestián působil jako rada dvorské komory. (Mašek, 2010, s. 97, P 442), (Ottův slovník naučný, Bd. 20, s. 344). Také Sommer uvádí jako rok koupě 1681 (Sommer, Bd. 10, 1842, s. 99)

dvousvazkové dílo ve foliovém vydání od slavného italského lékaře a anatoma Gabriela Fallopi *Opera omnia* s chirurgickými pracemi obsahují na předsádkách poměrně rozsáhlé latinské poznámky. Kromě jména Antonína Amada Petřvaldského je zde uveden název a autor díla. Jako distributor je u obou uveden baron Christoph Henri Zapata (?) a nechybí zde ani místní označení, Střílky, s konkrétní datací 1750. Oba díly byly vytištěny ve Frankfurtu nad Mohanem u dědiců Andrea Wechelia ve spolupráci s Claudem de Marne a Johannem Aubrym v roce 1600. Na titulních stranách jsou zobrazeny tiskařské signety, znázorňující okřídleného pegase nad rohy hojnosti, doplněné písmenem W. Velmi podobný přípis se nachází i v titulu s úvahami o římské historii z roku 1735 vydaném v Benátkách. Informace v přípisu je konkrétní a uvádí, že knihu získal Amado Antonio jako dárek od již zmíněného Christofera Henrica Zapaty v roce 1751. Všechny tyto tři tituly (kromě jednoho) s vpiskem a heraldickým exlibris jsou zmíněné i v tovačovském rukopisném katalogu (*Catalogus Bibliotheca Excellentissimis Comitum Francisci de Kuenburg in Tobitschau*).

5.3.5.5 Otto von Schwerin, svobodný pán

Na titulním listu svazku pojednávajícím o historii a politice Rakouska se nachází vpisek *Otho I. B. a Schwerin*. Jedná se zřejmě o svobodného pána Ottu von Schwerina (1616–1679?) (*Deutsche-biographie*) (Mašek, 2010, s. 273, S685). Ten náležel ke starému meklenburskému a pomoránskému rodu, který se rozdělil do třech linií. Jedná se pravděpodobně o Ottu, který založil meklenburskou-braniborskou linii a v roce 1648 byl povýšen do stavu svobodných pánů (Kneschke, Bd. 8, 1868, s. 411–412) (Zedlitz-Neukirch, Bd. 4., 1837, s. 204–206). Jeho kariéra byla orientována politicky, což příznačně potvrzuje tematika svazku vydaného v roce 1663.

5.3.5.6 Philipp Wirich Daun

Dva svazky s rukopisným exlibris Philippa Wiricha Dauna (1720–1763) zastupují rod Daunů. Jedná se o starou rýnskou rodinu, jejíž kořeny spadají do 15. století. Tehdy podoba jména u prvního příslušníka zněla Dietrich Dune zvaný Dunegin. V roce 1655, kdy získaly hraběcí stav, se již objevuje forma Daun. Český inkolát obdrželi Daunové v roce 1684. Rod se rozdělil do tří linií. Příslušníci tohoto rodu vynikali jako válečníci (Mašek, 2008, s. 170–171, D38). Philipp Wirich působil od roku 1738 jako pasovský kanovník, následně jako solnohradský a řezenský. Od roku 1756 zastával funkci světícího pasovského biskupa (Pasov, Tf. 30).

Jeho vpisek s konkrétní datací se nachází ve dvou německých svazcích. První titul souvisí s pragmatickou sankcí pozadím jejího vydání. Zde je Philipův vpisek na předsádce doplněný místem a rokem „*Salisburgi 1762*“. V dalším svazku o náboženství od kazatele a archeologa Johanna Heinricha Schumachera exlibris doplňuje rok, zřejmě nabytí, 1759 (CERL). V obou svazcích jsou pod vepsaným exlibris stopy po vytrženém štítku neznámo, jaký text obsahoval.

5.3.5.7 Chotek z Chotkova a Wognina

Blíže určit nelze příslušníka rodu Chotků z Chotkova a Wognina, který byl roku 1723 povýšen do hraběcího stavu a známý je svým vystavěným zámekem Kačina (Mašek, 2008, s. 403, CH 35). Na předním přideštitulu od francouzského kněze a obránce jansenismu Reného Cerveauho (1700–1780) se značí pouze vpisek *Graf Chotek* (CERL).

5.3.5.8 Stubeneberg či Stubenberg-Nimptsch

Konkrétního zástupce rodu Stubeneberg či Stubenberg-Nimptsch se v mladovožické knihovně podařilo určit dle vpisku na přední předsádce „*Felice conte de Stubenberg Jurium auditor Anno 1769*“. Jedná se o Felixe hraběte Stubeneberga (1748–1824/1833), z větve Kapfenberg, který působil jako kanovník a světící biskup v Eichstädtu. Kořeny rodu spadají do 11. století. Ve 13. století již Stubenbergové získali hraběcí titul a v 15. století se rozdělili do dvou linií Kapfenberg a Wurmberger (Mašek, 2010, s. 328, S1139), (Wurzbach, 1879, Bd. 40, s. 125–126). Titul, který obsahuje tento vpisek, zdobí rytý předtitulní list s názvem *Hvomo di lettere difesoet emendato*.

5.3.6 Vpisky osobností

5.3.6.1 Tycho de Brahe 1546–1601

Velmi vzácný vpisek se nachází v díle italského hvězdáře a lékaře Geronima Fracastora (1483–1553) *Hieronymi Fracastorii Veronensis Opera omnia* (Ottův slovník naučný, 1997, Díl IX., s. 443) Na titulním listě je vepsán podpis legendárního astronoma, působícího také na našem území při dvoru Rudolfa II., Tycha de Brahe (1546–1601) jak prozrazuje přesné znění „Tychonij P.“ (Jáchim, 1998, s. 3)⁷⁷. Jeho odkaz v mladovožické sbírce se jeví spíše jako náhodný bez nalezení bližších souvislostí. Těžko určit, zda se jednalo o dar, nákup, výpůjčku či jinou formu akvizice. Nicméně je tento svazek současně opatřen

⁷⁷ Viz obr. č. 33.

exlibris Františka Josefa Künburga. Tisk se vyznačuje uměřenou renesanční typografií italských tiskáren. Tento titul pochází z Benátek od Bernarda Giunta (ca 1540–1627), člena dynastické rodiny impresorů (CERL). V textu se nachází portrét autora a drobné dřevořezové ilustrace s astronomickými a geometrickými nákresey.

5.3.6.2 Václav Petruzzi (1700–1752)

Kromě vpisků od příslušníků aristokracie a církevních hodnostářů, zanechal po sobě stopu architekt. Do titulu o nadmořské výšce řadící se k inženýrské architektuře vepsal hned třikrát své jméno Václav Petruzzi (1700–1752), který pracoval jako architekt ve službách Kaunitzů ve Slavkově. Ve dvaceti letech ho nechal na své náklady hrabě Maxmilián Oldřich z Kounic vyučit stavitelskému umění. Po jeho smrti pracoval pro syna Václava Antonína Kounického, známého jako kancléře Marie Terezie. Dvacet let vedl stavbu slavkovského zámku a podílel se na řadě úprav (Peduzzi, 1993, s. 58–59).

První Petruzziův podpis je umístěn na horní okraj frontispisu zobrazujícího symbolickou ilustraci vodstva. Výjev navrhl Guilielmus de Grof (1676–1742) a vyryl F. J. Spätt (CERL). Druhý podpis umístil do dedikace, kde prozrazuje svoji profesi Wenceslaus.A. Petruzi. Architectus a své iniciály s rokem 1732 umístil na titulní stranu pod impresum. Kniha se do fondu dostala zřejmě nákupem.

5.3.6.3 Michael Türpe

Pokud můžeme onačit jako vazbu na nakladatele ve formě vpisku v jím vydané knize, vyskytuje se takový aspekt v díle od právníka a novináře Johanna Gottfrieda Meierna (CERL). Titul byl vydán u německého knihkupce a nakladatele v Lipsku roku 1738 a kromě údajů uvedených v impresu, přibývá jeho vlastní podpis „*Revidiert Michael Türpe*“ (CERL). Vedle podpisu je umístěná pečeť s včelou.

5.3.6.4 Josef Krause de Taubenstahl

Na titulní straně souboru kázání od francouzského jezuitu Luise Bourdaloueho se nachází rukopisné exlibris od Josefa Krause de Taubenstahl. Na rubu titulního listu je toto exlibris rozepsáno obšírněji. Prozrazuje, že majitel knihy působil jako kaplan v Chlumíně u Mělníka (*Capell. Klominensis, ...*) a že dárce této knihy je Petr Schwarzenbacher, vikář metropolitního chrámu sv. Štěpána ve Vídni (*comparavi a V. D. Petro Schwarzenbacher Vicarista ...*). Text doplňuje i přesná datace *15. června 1780*. Další podrobnosti o původu rodu se zatím nepodařilo zjistit.

5.4 Neidentifikovatelná provenience

U řady vpisků se nepodařilo identifikovat konkrétního majitele. K odhalení nepomohly ani archivní materiály.⁷⁸ V některých případech se objevil problém s nečitelností. Tuto nezjištěnou provenienci lze však zařadit do určitých skupin.

Jedná se o vpisky typu rodového obecného označení, kdy nelze určit konkrétního vlastníka například v podobě *Kuenburg*, *Comtesie Kuenburg* atd.

Další skupinou jsou dárci knih. Ve většině případů se podařilo identifikovat dedikanta, ale donátor i přes celé znění jména zůstává utajen (např. ... Gio. Batissta Rossi milanese ...).

Ve fondu jsou obsaženy také cizí provenience bez přítomnosti küenburských či jinak rodově spřízněných stop (např. *Ex libris Joannis Michaëlis Pirker, Elisabeth Brandis, ... Montabano ...*, *la condesa de orsay, Coudam, Anton Fabricius, Sebastian Metzger, Goderfidus Bekh*, atd.). Někdy se také objevují vpisky cizích příslušníků v kombinaci s küenburským *exlibris*, *supralibros*, ale ani jejich přítomnost nepomáhá odhalit užší vazbu (např. *Nicolaus Gori, Stefan Busony, Josephi Girhhamer* a další). V těchto případech by se totiž konkrétní určení osoby dostalo na hranici fabulování.

Z posledně jmenované skupiny jistě stojí za zmínku soubor knih jistého Nicolause Candona. Jedná se o svazky, které se v knihovně nevyskytují náhodou. Candonovy vpisky se objevují většinou na předeštlí a téměř pokaždé jsou doprovázené konkrétním datem (rozmezí datace se pohybuje mezi lety 1744–1784). Dvakrát je v nich zmíněna konkrétní lokalizace – Vídeň – a v některých svazcích se za jménem objevuje doplnění jako *Poeta, Rhetor*.

Tematicky se tyto knihy týkají náboženství, polemických traktátů, politických záležitostí, historie, ale i řečnictví či gramatických příruček vydané ve francouzském a latinském znění. Vícekrát je zastoupen francouzský jezuita Michel Boutauld (1607–1688) či francouzský historik Antoine Varillas (1624–1696) (CERL). Nicolase Candona se však nepodařilo blíže identifikovat. V úvahu připadá, zda se nemohlo jednat o preceptora.

Jinou skupinou jsou církevní příslušníci, jejichž jméno je například doplněno bližším určením *sacerdotes*. Jako pramen posloužila i Farní kronika Mladé Vožice⁷⁹, ale ani zde se neobjevilo žádné jméno, které by korespondovalo s podpisy vepsanými v knihách (např. *Stephan Zluticky sacerdotes, Ex libris Petri Wanthiez sacer (dotus)*⁸⁰, *Wenceslai Buda*

⁷⁸ Nezpracované fondy v Státním oblastním archivu v Třeboni – oddělení správy fondů a sbírek Jindřichův Hradec: Rodinný archiv Küenburgů, Mladá Vožice a Velkostatek Mladá Vožice.

⁷⁹ Farní kronika : Historie farnosti města MLADÁ VOŽICE a jeho okolí. Dostupné z: <http://www.farnostmladavožice.cz/images/kronika/kronika.pdf>.

⁸⁰ Tento vpisek se nachází na španělském teatráliu označených také Josefou Marií Harrachovou a její matkou Johannou Terezií Lambergovou.

Canonici R. Borovanensis , Ex libris P.(ater) Eugenii EKR a další. Většinou se jedná o exempláře náboženské povahy, některé vytištěné v Praze.

Zajímavou množinou vpisků, zřejmě jednotlivých farářů, vyniká titulní list textu *Instructissima bibliotheca manualis* od jezuita Tobiaše Lohnera (1619–1697) vydaný v Dilingenu roku 1689 (CERL). Titulní strana je zdobena mědirytinou zobrazující dva anděly s knihou s nápisem "LIBER VITAE" a nad ní stuha (terminologie) s devízou "Huc cuncta volumina tendunt", jsou vepsána jména Joan. Wenceslai Passhal, Wenceslai Francisci Adalberti Josephi, P. Smissek capela a další. Některá jména jsou přeškrtnána, u jiných jsou vepsány roky s označením, že kniha patří momentálně tomuto vlastníkovi.

Z mladší části fondu mezi nerozluštěné provenience patří opět jen obecné označení *Spiegelfeld*, vánoční věnování určené někomu z tohoto rodu neznámým dedikátorem (například Carlo Court Prag, Weihnachten 1941) či opět jen vpisek neznámé osoby jako Irene Keveltung, Riedl, Auguste Polesny a další. Jedná se většinou o německou a francouzskou beletrii, historická díla či příručkové slovníky z konce 19. a počátku 20. století.

5.5 Shrnutí provenience

Z hlediska provenience je tato knihovna velmi bohatá. Díky pátrání po majitelích jednotlivých vpisků byl odkryt a sestaven rodinný okruh, který knihovnu vytvářel, ať už prostřednictvím sňatků či jinými příbuzenskými svazky z jiných větví. Nepochybně velkou měrou rodové provenience přispěly manželky Küenburgů⁸¹. Často se ve fondu objevují nejen jejich osobní poznačené tituly, ale provenienční síť rozšiřují také jejich příbuzní, po kterých se ve fondu nacházejí označené svazky⁸². Přestože se všechny cizí provenience nepodařilo konkrétně identifikovat, vyplouvá na povrch okruh zajímavých osobností, se kterými členové rodu Küenburg byli v kontaktu či jinak spřízněni. Ve fondu dále figurují příslušníci jiných významných rodů, duchovních prelátů, jejichž odkaz v knihovně koresponduje s funkcemi v církevních institucích. Některé z takových osobností již byly zmíněny v souvislosti s rodovou proveniencí Küenburg, což dokládá i provázanost ve svazcích.

U některých rodů či příslušníků nelze doložit příbuzenský ani jiný vztah. Vysvětlením nemusí být nutně nějaká spřízněnost, ale z těchto informací vyplývá, že Küenburgové si své tituly pořizovali jistě také koupí. Zřejmě tak obstarávali i akvizici starších titulů. Příkladem může být titul s podpisem od architekta Václava Petruzziho.

⁸¹ Marie Josefa Harrachová, Marie Küenbergová roz. Spiegelfeld.

⁸² Marie Tereza Lambergová, Marie Eleonora, Spiegelfeldová, Leopold Anton Firmian.

5.6 Vývoj knihovny po roce 1945

Po odloučení od svých majitelů byla küenburská knihovna a archiv několikrát stěhovány. Mladovožický zámek byl městu přidělen jako tovární budova, a i když jeho obyvatelé usilovali o ponechání knihovny v jednom křídle zámku, neuspěli a Mladovožická knihovna byla od roku 1947 umístěna na státním zámku Jemniště. Kvůli nevyhovujícím podmínkám a nutnosti přiblížit fond blíže Praze byla roku 1952 přemístěna na státní zámek Veltrusy, a zde dočasně deponována, uložena ve skříních a na policích bez vnitřního uspořádání. V listopadu roku 1955 byla převezena do Knihovny Národního muzea v Praze, a následně jejími pracovníky v letech 1955–1956 zkatologizována a uspořádána pro instalaci do státního zámku Ždár nad Sázavou v místnosti bývalé knihovny opatské. Sbíрка tak byla instalována v původním klasicistním interiéru knihovny žďárského kláštera, neboť původní žďárský fond byl při zrušení kláštera za Josefa II. rozptýlen (Národní museum, 1959, s. 124–125) (Lifka, 1964, s. 105–122)⁸³. Přemístění se uskutečnilo v roce 1957, přičemž fond v těchto prostorách setrval až do roku 1997. Od té doby až dosud jsou svazky původní küenburské sbírky uloženy v depozitáři Národního muzea⁸⁴.

Rovněž část archivu a rukopisné sbírky byly v letech 1945–1954 převezeny na zámek Orlík. Později našly své místo v Zemědělskolesnickém archivu v Jindřichově Hradci a část rukopisů ve Státním archivu v Benešově. Dnes jsou archivní dokumenty, které se týkají Küenburgů, umístěny v Třeboňském archivu oddělení Jindřichův Hradec⁸⁵.

5.7 Další küenburské sbírky

Mladovožická knihovna není jedinou küenburskou sbírkou, která se nachází na našem území. V souvislosti s tímto rodem a budováním jeho knižních celků stojí za zmínku zámecká knihovna Ropice, Tovačov a Střílky.

5.7.1 Zámecká knihovna Střílky

Rod Petřvaldských z Petřvaldu je v prostředí zámeckých knihoven proslulý svou pozoruhodnou sbírkou démonologické literatury na Buchlově. V 17. a 18. století sehráli na Moravě významnou úlohu z hlediska kulturních dějin, tedy i knižní kultury. Svoji knihovnu nechali přestěhovat z hradu na zámek až na konci 18. století. V té době už byla v hrubých rysech odborně zpracována a uspořádána (Pleva, 2003, s. 263). Co se týká počtu svazků,

⁸³ Viz obr. č. 4.

⁸⁴ Viz obr. č. 5.

⁸⁵ Jedná se o nezpracované fondy: Rodinný archiv Küenburgů, Mladá Vožice a Velkostatek Mladá Vožice.

existují o této knihovně téměř přesné informace. V roce 1751 je evidováno 1225 titulů o 1565 svazcích a v roce 1768 už 1452 titulů o 1838 svazcích. Buchlov i s touto knihovnou zdědil po matce Jan Dětřichov.

Jeho starší bratr Milota (Amand) Ferdinand (1653–1724) získal Střílky po otci. Tento petřvaldský šlechtic žil prý po nezdařeném sňatku život v ústraní. Neměl potomky, proto se dědicem střílského panství stal jeho synovec Amand Antonín Petřvaldský (zemř. 1762). Ten ještě roku 1723 získal od otce Tovačov. Také Amand prožil samotářský život, ovlivněn barokní zbožností a fascinován fenoménem smrti (Pleva, 2003, s. 273). Záliba v tajemnu a ezoterismu, magii a filosofii se odráží v jeho fondu. O počtu svazků v této knihovně podává informace inventář z roku 1762. Ten uvádí, že knihovna obsahovala 1391 titulů o 1841 svazcích a druhý inventář z roku 1764 již uvádí 1443 titulů v 1883 svazcích. Sbíрка byla orientována na naučnou literaturu z oborů fyzika, mechanika, astrologie, magie, lékařství, mineralogie, hornictví, lázeňství, přírodní vědy, architektura, malířství, estetika, historie převážně v románských jazycích (Pleva, 2003, s. 275). Dědicem této sbírky byl ustaven Bernard Jan z Petřvaldu (zemř. 1763), poslední příslušník rodu, který zemřel bezdětný (Mašek, 2010, s. 75, P 229). Proto měl jeho majetek připadnout spřízněnému hraběti Františku Josefovi Kūenburkovi (10. 4. 1714– 5. 6. 1793), k čemuž došlo roku 1764.

V té době již Kūenburkové budovali po dvě generace mladovožickou knihovnu. Podle pramenů přemístil František Josef tuto stříleckou knihovnu na Tovačov, odtud se jejich osudy spojují a vyvíjí souběžně. Je důležité poznamenat, že některé knihy uvedené v rukopisném katalogu tovačovské knihovny, mohou pocházet z původního stříleckého fondu (Pleva, 2003, s. 276). Tuto argumentaci posiluje fakt, že v tovačovském zámku se nenacházel žádný větší počet knih. Dalším faktem je, že střílecká knihovna se nemohla ztratit. Vše potvrzují provenienční přípisky v knihách Amada Antonína, který dle veškeré dostupné korespondence sídlil pouze ve Střílkách. Odtud je již putování fondu zmapováno. V rukou Kūenburků byly částečně včleněny do mladovožické a tovačovské knihovny. Tak se pravděpodobně knihy Antonína Amada rozptýlily do dvou významných knižních sbírek v Čechách i na Moravě (Pleva, 2003, s. 276–277).

Ne všechny knihy byly prvoplánově určeny pro mladovožickou knihovnu. Některé svazky se sem vloudily z jiných kūenburských či cizích knihoven a splynuly s tímto fondem.

5.7.2 Zámecká knihovna Tovačov

Dalším příkladem küenburské sbírky na našem území je zámecká knihovna Tovačov⁸⁶. Tato sbírka slouží nejen pro srovnání fondů tohoto rodu, ale sama spoluvytváří historii mladovožické knihovny. Její část totiž splynula s jihočeskou sbírkou.

Kořeny tovačovské knihovny sahají do dob svobodných pánů Petřvaldských z Petřvaldu, kteří na tomto panství pobývali minimálně od čtyřicátých let 17. století. Od roku 1763 do 1887 vlastnili Tovačov právě Küenburkové (Volný, Bd. IV., 1838, s. 401). Ti pak zámek prodali Davidovi Gutmanovi, jehož rod vlastnil zámek až do konce druhé světové války.

Dnes čítá tovačovská knihovna 376 svazků z 16. až počátku 19. století, z toho 18 rukopisů a 30 svazků z 16. století. Původně však obsahovala 1513 svazků. Dle jejich provenienčních stop lze určit knihy, které pocházejí ze zámecké knihovny Střílky u Kroměříže a zároveň náležely Petřvaldským. Objevují se i vpisky Amada Antonína Petřvaldského (zemř. 1762)⁸⁷ (viz Amad Antonín Petřvaldský) (Mašek, 1994, s. 241–243).

Z nových majitelů, Küenburků, se do tovačovských knih vepsal František Josef (10. 4. 1714– 5. 6. 1793). Pro tento účel použil stejné mědirytové exlibris s textovou legendou jako v mladovožickém fondu. Toto Františkovo vlastnické označení je vlepeno přibližně do jedné třetiny svazků v rozmezí let 1714–1793⁸⁸. V historii rodu již bylo zmíněno, že František Josef nechal rozdělit rodový majetek mezi své tři syny, čímž položil základ novému rozvětvení rodu. V Tovačově měla zázemí právě třetí nejmladší rodová větev, v čele s Ernstem Josefem (13. 10. 1762–10. 12. 1838), který k panství Tovačov získal ještě Střílky⁸⁹.

Dle dochovaného pramenu, rukopisného katalogu tovačovské knihovny, je zřejmé, že část tovačovské knihovny byla již tehdy převezena do mladovožického zámku. Tento katalog z druhé poloviny 18. století se v dnešní době nachází v depozitáři právě mladovožické knihovny. Je pravděpodobné, že hrabě Ernst si z knihovny vybral pouze literaturu týkající se alchymie a příbuzných oborů. Dalšími přispěvateli do této knihovny byli hrabata Hodických z Hodic (viz Hodický z Hodic).

⁸⁶ O této sbírce se nacházejí bližší informace v článcích : Mašek, Petr. Zámecká knihovna Tovačov. In: *Muzejní vlastivědná práce : časopis společnosti přátel starožitnictví*. Roč. 32 (102). 4/94. Praha : Národní muzeum, 1994. s. 241–243. ISSN 0027–5255. ; Mašek, Petr. Tovacov (Tobitschau) : Schlossbibliothek. In : *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa*. 1996. Dostupné z < <https://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Tovacov>>.

⁸⁷ Některé knihy těchto majitelů se dostaly až do mladovožické sbírky. Konkrétní tituly jsou uvedeny u jednotlivých příslušníků pod odkazy.

⁸⁹Viz Střílky.

Z obsahového hlediska je tovačovská sbírka v kontextu ostatních zámeckých knihoven v Čechách a na Moravě výjimečně jednotná. Obsahuje převážně literaturu ezoterickou, alchymistickou, chemickou, metalurgickou, mineralogickou, lékařskou. (Mašek, 1994, s. 241–243). V poměru s mladovožickou sbírkou je tovačovská menšího charakteru. Obsahovou strukturou je tato knihovna velmi specifická i vůči ropické knihovně.

5.7.3 Zámecká knihovna Ropice

Ropice na Těšínsku se do spojitosti s Künburgy dostala skrze slezskou větev. Její poslední příslušník Hermann Künburg-Spens (10. 5. 1868 – 30. 7. 1942) zdědil tento statek po svém bezdětném adoptivním svěřenci Emanuelu Spense z Boodenu (18. 11. 1831 – 30. 9. 1926) (Pouzar, 2007, s. 402).

Odkaz svůj a předešlých majitelů zanechal bezdětný Hermann příbuznému Janu Künburgovi, který působil jako letec Luftwaffe ve druhé světové válce. O jeho smrti není mnoho známo, ale Ropice se ho jako nového majitele už nedočkala. V roce 1945 byl velkostatek zkonfiskován a přešel pod národní správu.

Ropická sbírka je výrazně menší než mladovožická. Dnes fond čítá 431 titulů v 782 svazcích.⁹⁰ Zhruba třetinu fondu zabírají staré tisky, ovšem největší část pojímají svazky z 19. století, čímž se liší od mladovožické sbírky.

Provenienčně se knihovna nedá přisoudit pouze Künburgům. Nepřekvapí celá řada stop po předchozích a sňatkově spřízněných majitelích, po pánech z rodu Celestů z Celestinu, Skrbenských z Hříště, Mattencloit a po pánech ze Spens-Booden. Künburskou provenienci zde zastupuje Ferdinand (24. 10. 1797 – 5. 6. 1869). Svě tisky označil mědirytovým exlibris s nápisem „*Ex Bibliotheca Ferdinandi comitis de Künburg*“. Obsahové zaměření knih označených Ferdinandovým exlibris či vpiskem, mu přisuzuje roli shromažďovatele naučné literatury, čímž knihovnu intelektuálně obohatil. Je pravděpodobné, že tyto tituly byly též součástí brantické zámecké knihovny. Humanistickou literaturu si v knihovně označil mladší bratr Amand Josef (9. 2. 1809– 24. 5. 1886) a u beletrie nacházíme Hermanna.

Jazykové zastoupení je odlišné od mladovožické sbírky. Převažuje němčina, objevuje se francouzština a zřídka další jazyky. Přihlédne-li se ale k mladší části fondu mladovožické sbírky, na jejíž tvorbě se nejvíce podíleli spřízněné rody Spiegelfeld a Schönfeldt, najdeme tu podobnost jazykovou i obsahovou, příznačnou pro dobovou situaci na poli knižního obchodu

90 O této knihovně vyšla studie od Veroniky Markové, která analyzuje zachovaný fond ropické sbírky v kontextu knižní kultury. viz Marková, Veronika. Zámecká knihovna v Ropici : sonda do knižní kultury těšínské šlechty 18.–20. století. In: Těšínsko. Vlastivědný časopis. 55, č. 4, (2012), s. 15–21.

v Evropě, kdy se sbírka dále vyvíjela. V dochované ropické sbírce se nejvíce vyskytuje beletristická literatura z konce 18. a první poloviny 19. století. Jako příklad filozofického díla lze uvést práce představitele francouzského osvícenství Voltaira, který je v knihovně zastoupen více než 30 svazky ve formě souborných děl. Oblíbenými byly také dobové časopisy, které se vyskytují v několika titulech. Naučná literatura tvoří menšinu. Na složení fondu lze obecně vysledovat dobový trend postupné převahy zábavné literatury, která už od 18. století přebírala dominantní roli nad ostatními druhy literatury (Marková, 2012, s. 15–21). Obecně lze spatřovat shody tohoto souboru s mladovožickou knihovnou v mladší části fondu.

Odkaz ropické sbírky a jejích pánů se náhodně podařilo objevit i v mladovožické knihovně. V rukopisné sbírce bylo mezi dokumenty archivní povahy (ceník knihovny, instrukce) odhaleno torzo titulu pocházejícího jistě z této knihovny. Jedná se o vytrženou přední desku knižního bloku, na jejíž předsádce je vlepeno heraldické exlibris, ve spodní části zobrazující erb linie Spens von Booden, štít s korunovaným dvouocasým lvem a zbrojí. Přes štít je položeno břevno se třemi routami. Na něm je posazena koruna svobodných pánů, nad níž se tyčí lev. Nad tímto znakem je umístěn rodový erb Kuenburgů. Tento alianční znak je doprovázen religiozní devízou *Si deus quis contra*, umístěnou v banderole ve spodní části. Alianční exlibris je vsazeno do obdélníkového rámce, v jehož spodním podstavci je zapsán text prozrazující původce *Ex libris Aloisii L. B. de Spens–Booden, c. reg. cons. int. minist. justitiae, olim gubernatoris Moraviae et conjugis ejus Antala nata ex comitibus de Kuenburg* (Lifka, 1980, s. 178).

Alois Spens von Booden (7. 7. 1835 – 2. 4. 1919) byl jedním z nejvýznamnějších příslušníků rodu. Zastával funkci místodržícího na Moravě, ministra spravedlnosti a obdržel řád Železné koruny 1. třídy. Jeho manželkou byla Antonie Kuenburgová (4. 1. 1836 – 31. 12. 1902) (Podlaha, 2007, s. 402).

6 Obsahová charakteristika fondu

Obsahovou charakteristiku fondu lze již ve větší míře vysledovat z provenienčně určených titulů. U charakteristiky sbírek jednotlivých příslušníků byly již zmíněny téměř všechny obory zastoupené v knihovně. Tato kapitola podává jejich souhrnný přehled. Obecně tematické složení odpovídá charakteru jiných šlechtických knihoven, jejichž shromažďovatelé se v době baroka snažili o vybudování velkých encyklopedických knihoven, které měly reprezentovat literaturu všech oborů přírodních, technických i humanitních. Ve fondech jsou zastoupeny také alchymistické tituly, soubory exaktních vědeckých disciplín, beletrie, poezie, cestopisná literatura ad. (Mašek, 2000, s. 44–45).

Na akvizici zámeckých knihoven lze pozorovat obecné principy shromažďování některých obsahových kategorií, které přímo souvisely s životem aristokracie. Díky tomu se v každé knihovně nachází politická, právnícká literatura, militaria, protože politika, státní služby a armáda patřily k výsadám aristokracie. V případě bádaného fondu militaria nahrazuje literatura církevní.

Stejně tak se ve fondech nacházela literatura hospodářská, lesnická, zemědělská. Díky vzdělání mladé šlechtické generace se ve fondech objevují učebnice a pedagogická literatura. Mezi zájmy aristokracie patří lovectví, genealogie, heraldika, divadelnictví (Mašek, 2000, s. 46). Stejně shromažďovací tendence jsou patrné i v této sbírce. Od literatury, která souzní s průběhem kariéry jednotlivých členů, přichází na řadu utilitární tituly, které měly šlechtu vzdělávat či jí pomáhat ve správě svých panství. V mladovožickém fondu je patrnější ještě další skupina svazků, která měla sloužit k zábavě a zájmu o svůj šlechtický původ.

Některé šlechtické sbírky se profilují zájmem o specifické téma. Například v Pacově se objevuje egyptologie, v Litenčicích elektrická energie a magnetismus, v Buchlově démonologie. Velké množství dobové letákové literatury o průběhu třicetileté války se nachází v Mnichovo Hradišti, vinařská literatura v Dolní Beřkovicích a další (Mašek, 2000, s. 47). V mladovožické sbírce nevyplouvá na povrch žádný takový specifický žánr. Dokonce ani náboženská tematika množstvím nepřevyšuje ostatní, jak by se na první pohled mohlo zdát díky duchovnímu zaměření zakladatele knihovny.

Z hlediska jazykové vytríbenosti souzní výběr Kuenburgů s předními aristokratickými rody. V době zakládání mladovožické sbírky se šlechta v habsburských zemích, v okruhu mezinárodní dvorské společnosti, dorozumívala vyššími kulturními jazyky – italštinou a francouzštinou. Němčina byla upozadována pro svou „prostost“ a latina byla používána zejména jako literární jazyk (Muk. 1931, s. 78). Stejný jazykový princip je patrný i zde.

Nejčastěji je zastoupena francouzština, italština a latina. Samostatný soubor náboženské literatury a dramát tvoří tisky a rukopisy ve španělském jazyce. I tento vývoj se mění. V duchu osvícenství v tiscích ze 17. a 18. století převažuje francouzština a postupně se s ní dostává do popředí i němčina. Ta dominuje ve svazcích z 19. a zejména 20. století, které v největší části zahrnují beletrii ať původní, tak do tohoto jazyka přeloženou.

V původním katalogu je fond rozřazen do 18 tematických skupin⁹¹. Totožné rozdělení fondu uvádí ve své studii i Dolenský. Při sestavování soupisu výběru tisků z Mladovožické knihovny přistoupili autoři k devíti obsahovým sekcím, v nichž uvádějí nejvýznamnější zástupce jednotlivých oborů z této knihovny. Zde jsou nejprve souhrnně zmíněny rukopisy, prvotisky. Staré tisky se dělí do tematických skupin, které jsou řazeny dle četnosti výskytu ve fondu. Zvlášť je v krátkosti uvedena mladší část fondu 19. a 20. století.

6.1 Rukopisy mladovožické knihovny – shrnutí

Rukopisům mladovožické knihovny se ve své studii věnoval již Miroslav Boháček⁹², proto se jimi tato práce zabývá pouze pro úplnost a uvádí shrnutí dosažených informací. Do provenienční části práce však pojímány jsou v rámci osobních sbírek jednotlivých majitelů.

Mladovožická knihovna obsahuje celkem 94 rukopisů. V době sestavování soupisu byl jejich počet ještě nižší. Základním souborem bylo 72 rukopisů, které se nacházely ve fondu mladovožické sbírky. Další 15 manuskriptů zjevně dle provenienčních znaků (exlibris, supralibros) náležících mladovožické knihovně se sem dostalo ze zámeckého archivu. S archivním materiálem panství Mladá Vožice byly totiž uloženy nejprve v archivu v Jindřichově Hradci a poté v Benešově. Další čtyři rukopisy byly pod památkovou správou a jeden kodex se nacházel na děkanském úřadě v Neveklově. Po shromáždění těchto rukopisů, v roce 1955, počala práce na jejich zpracování a soupisu komisí Československé akademie věd pro soupis rukopisů. Ani tento součet nebyl definitivní. Poslední přírůstek obdržela mladovožická sbírka v roce 1999, kdy tamní správce římskokatolické farnosti PhDr. Vladimír Těšhal navrátil knihovně devět svazků, z nichž dva byly rukopisy (KNM4).

Dolenský ve své studii uvedl číslo 78. Rukopisy, na které upozorňuje konkrétně, dnes již v knihovně kromě jednoho nejsou. Jím uvedený počet by měl odpovídat stavu v roce 1918,

⁹¹ Filozofie, pedagogika, právo, národní hospodářství, historie, geografie a cestopisy, přírodní vědy, ekonomie, umění, klasická filologie, lingvistika, literatura, encyklopedie, časopisy, knihovnictví, varia a miscelanea, Küenburgensia.

⁹² Boháček, Miroslav: Rukopisy mladovožické zámecké knihovny. Soupis rukopisů. In: Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1 – 2. 1961. S. 1 – 74.

kdy byl pořízen lístkový katalog⁹³. Avšak cesty všech rukopisů z této knihovny nejsou přesně objasněny. Je možné, že některé rukopisy byly prodány, jak napovídá odhadní ceník⁹⁴. Tento pramen pořízený před druhou světovou válkou obsahuje staré signatury některých pohřešovaných manuskriptů⁹⁵.

Do rukopisné sbírky byl také zahrnut rukopisný katalog kuenburské zámecké knihovny v Tovačově z druhé poloviny 18. století., instrukce k uspořádání knihovny z roku 1918 zadané Maxem Küenburgem a čtyři svazky katalogizačních lístků pořízené při tehdejší katalogizaci knihovny⁹⁶.

Boháček ve své studii identifikoval jednotlivé budovatele rukopisné sbírky. Kodexy rozdělil do skupin dle jednotlivých majitelů a tímto způsobem je charakterizoval.

Na shromažďování rukopisné sbírky se podílel zakladatel celé knihovny František Ferdinand. Dále pak Jan Josef Küenburg (1652–1726) s manželkou Marií Josefou Harrachovou (1663–1741). Poté Maxmilián Josef a František Josef (1716–1786). Je možné, že když František získal tovačovské panství, vplynuly sem rukopisy salmovského původu. Z konce 18. století došlo ještě k pořízení několika málo rukopisů za Leopolda Josefa (zemř. 1812). Posledním jménem, které zazní v souvislosti s pořizováním manuscriptů do tohoto fondu, je Leopoldův syn František Josef (nar. 1765).

Určit vlastníky některých kodexů není těžké díky konkrétnímu odkazu či zjevné obsahové spojitosti. Na deskách se objevují supralibros s kuenburským znakem ve věnci ve dvou, již známých, variantách, poprvé s honosnějšími klenoty a podruhé s jednodušší korunkou⁹⁷. Třetí supralibros je též heraldické a patří prastrýci Maxmiliána Gandolfa Küenburga (1622–1687). Na přidešty rukopisů je vlepen nejčtenější provenienční znak knihovny, mědirytové heraldické exlibris Františka Josefa. Uvnitř samotných svazků se pak ještě nacházejí vpisky vlastníků. První místo zaujímá Marie Josefa Harrachová (1663–1741). Méně se objevují vpisky ostatních příslušníků.

6.1.1 Obsahový charakter rukopisů

Starší část rukopisné sbírky, u které se předpokládá, že na jejím pořízení měl největší podíl František Ferdinand Küenburg, je zaměřená na církevní problematiku. Zahrnuje kodexy

⁹³ Jedná se zřejmě o tři ze čtyř kodexů 15. století : Cicero, *Chronica Sigiberti*, Diogenes Laertius, *Philosophorum vita*.

⁹⁴ Dle zpráv Knihovny národního muzea byla část sbírky rukopisů ve 30. letech prodána původními majiteli.

⁹⁵ Nejstarší kodex už nebyl ve fondu za první světové války. (Dolenský, 1929, s.?) ještě ověřit

⁹⁶ Tyto materiály posloužily jako archivní zdroj.

pojednávající o historii papežů a polemická díla o osobách, které se na vytváření této historie podílely. Dále pak historické záznamy, projevy či traktáty v podobě opisů s tematikou jednotlivých papežských epizod či tridentského koncilu.

Nechybí ani úřední dokumenty, které informují o soudobé situaci mezinárodní politiky. Záběr událostí spadá do oblasti střední a západní Evropy včetně českých zemí v době 17. století. Diplomatickým kodexem je například korespondence kardinála Mazarina z let 1647 a 1648 nebo zprávy o jednotlivých zemích ať už od konkrétních vyslanců či anonymních autorů. Letáková literatura obsahuje kritiku politiky Ludvíka XIV. Zájem je soustředěn také na Španělsko. Jako soubornou skupinu lze označit politicko-geografické výklady o Francii, Itálii, Portugalsku, Flandrech a Lotrinsku z poslední čtvrtiny 17. století od Carla Maurizia Voty, jezuity a diplomata.

Samostatnou skupinu tvoří italika zaměřená na politologickou literaturu v zájmu posílení státu. Některá zasahují až do práva.

Celkově je obsah rukopisů rozložen do 214 bibliografických jednotek, z nichž největší část zaujímají historická a dobově polemická díla. Jiným četným souborem jsou spisy dokumentární povahy. Z dalších oborů, i když s menším zastoupením, je třeba zmínit filosofii, alchymii, lékařství, vojenství v podobě německého vojenského řádu neznámého původu ze 17. století či latinskou poezii zaměřenou nábožensky. Samostatným souborem jsou dramata a rukopisy z právnických přednášek rozličných témat. Z knihovnického hlediska jsou zajímavým titulem instrukce pro skriptora vatikánské knihovny Allacciho s pokyny k převzetí heldeberské knihovny, věnované papeži Maxmiliánem Bavorským. Instrukcí je ve fondu více a mají především udávat směr papežské politice.

Jazykové zastoupení tvoří v nejhornější míře italština. Přesné vyčíslení 116 kusů především diplomatických vatikánských instrukcí a benátských relací, historické a politické literatury. Druhým nejčetnějším jazykem je latina a méně se pak vyskytuje němčina a francouzština či španělština. V rukopise týkajícího se nálezu českého zemského soudu se vedle němčiny objevuje i čeština.

Časový záběr mladovožických rukopisů spadá od 15. století až po druhou polovinu 18. století. Většina rukopisů je novověkých, konkrétně z druhé poloviny 17. století.

S každou větší sbírkou se nabízí otázka za jakým účelem a jakým způsobem byla pořizována. Co se týká rukopisné části této knihovny, je možné dle dosažených informací konstatovat, tak jako u charakteristiky celého fondu, že manuskripty byly pořizovány z utilitárních důvodů. Sběratelské tendence po starších památných kusech zde nejsou patrné.

Některé tituly byly pořízeny opisem ze soudobých důvodů. Např. některé ještě nebyly vydány tiskem, ale bylo žádoucí vlastnit je alespoň v této podobě. Totéž platí i pro dnes nejnámější mladovožické rukopisy španělských dramát od Calderóna patřící Marii Josefě Harrachové. Zajímavým se tak stává, že některé opisy a výtahy zůstaly editorům dosud utajeny.

6.2 Prvotisky

Mladovožický fond čítá celkem 16 prvotisků. Některé jsou součástí konvolutu, jiné se objevují jako samostatné exempláře. Z hlediska obsahu nejčastěji zaujímají běžnou náboženskou literaturu 15. století či právní problematiku. Z jazykového hlediska převažuje latina a časové rozmezí prvotisků pokrývá rozmezí let 1475–1497. Některé tituly mají Künburské provenienční označení (exlibris, supralibros), většina z nich však určení konkrétního rodinného příslušníka neuvádí. Texty inkunábulí obsahují bohaté rukopisné marginálie, ilustrační aparát pak zcela postrádají a jejich estetická funkce je nanejvýš umocněna kolorovanými iniciálami.

První konvolut s náboženskou tematikou má celkem tři přívazky. Hlavní dílo *Speculum Beatae Mariae Virginis* sepsal františkán Pseudo-Bonaventura⁹⁸. Text vytiskl významný augšpurský tiskař Anton Sorg a je vyzdoben kolorovanými iniciálami (ca 1430–1493) (CERL). Prvním adligátem je opět náboženský spisek Nicolaue Cisterciensise s názvem *Imago Beatae Virginis*⁹⁹. V textu se několikrát opakuje rukopisný přípisek s přesným zněním názvu a červeně kolorované iniciály. Stejně jako další přívazky pochází z tiskárny téhož impresora s totožnou datací. Druhý přívazek s názvem *De oculo morali* představuje náboženský traktát od Johannese Peckhama (1227–1292) a Petruse de Lemovicise (ca. 1250–1306) (KVK)¹⁰⁰. Mezi lety 1475 až 1477 je odhadován vznik třetího přívazku *De consideratione*¹⁰¹. Jeho autorem je francouzský kazatel a mystik Bernardus Claraevallensis (1090–1599) (CERL). Ke třetímu přívazku patří ještě dva přídavky. První od Pseudo-Bernarda *De conflictu civitatis Babylon et Jerusalem*, druhý od Pseudo-Augustina, *De duodecim abusio num gradibus*.

Konvolut má ještě čtvrtou část. Jde o *Almanach pro anno 1476* vyňatý z vazby¹⁰². Kalendář o velikosti 354 X 240 mm s největší pravděpodobností patří též do dílny Antona Sorga, vtištěný dle tradiční praxe o rok dříve, tedy roku 1475. Dřevěné desky potažené usní

⁹⁸ Šimáková, kat. č. 451.

⁹⁹ Šimáková, kat. č. 1360.

¹⁰⁰ Šimáková, kat. č. 1145.

¹⁰¹ Šimáková, kat. č. 290.

¹⁰² Šimáková, kat. č. 64.

a zdobené slepotiskem, prošly restaurátorským procesem. (Šimáková, 2001, s. 98). V textu je mnoho rukopisných marginálií, které svědčí o bohaté recepci díla. Na přední předsádce je navíc rukou vepsán rozpis děl v konvolutu.

Hlavní dílo nejrozsáhlejšího konvolutu spadá na počátek 16. století. Jedná se o právnický titul s názvem *Consilia criminalis* od Bartolomea Cipolla (ca 1420–1475) z roku 1504. Dalších šest přívazků jsou prvotisky.

Slavný italský právník a profesor v Boloni, Padově, Ferraře Giovanni da Imola (1367–1436) je zastoupen dílem *Repetitio cap. „Cum contingat“ de iure iurando* v druhém přívazku¹⁰³. Text byl vytištěn v Benátkách roku 1496 u Fillippa Pinziho (činný 1490–1530) (CERL). Právnický spisek je i třetí přívazek *De testibus* od právníka a univerzitního profesora Alberica de Maletis (1432–1433)¹⁰⁴. Text byl vytištěn v Pavii Leonardem Gerlem roku 1497. Čtvrtý přívazek, *Consilia*, rovněž právnické povahy, sestavil autor Johannes de Anania (zemř. 1457), který se předně zabýval kanonickým právem¹⁰⁵. Náklad a tisk zajistil Benátčan Renaldus de Novimagio v roce 1496 (činný 1477–1496) (CERL). Dálším je *Repetitione* od právníka Johannese Calderinuse vytištěné v Benátkách u Giovaniho a Gregoriho de Gregori (CERL)¹⁰⁶. Od stejných tiskařů pochází dílo *Decisiones rotae Romanae* sestavené Aegidiem Bellameramem (1496)¹⁰⁷.

K církevní tematice se váže spis *Repetitio capituli Sine exceptione in materia alienationis rei ecclesiasticae* od Laurentia de Rudolphis (zemř. 1439), za přispění profesora kanonického práva Felina Maria Sandea (1444–1503)¹⁰⁸. Vytištěno u Bernardina Benaliho (činný 1483–1543) v Benátkách 1496 (CERL).

Kromě náboženských a právnických textů je jeden prvotisk věnován poezii v podobě textu od slavného římského básníka Sexta Propertia (ca 50 př. n. l.) Inspirací mu byla láska k ženě, Cynthii. Milostná tematika se promítla do jeho elegií a zasadila se o jeho přídomek „básník lásky“ (Ottův slovník naučný, 1997, Bd. XX, s. 771–772). Zdejší *Elegie* vyšly v edici a s komentáři od Fillippa Beroalda (1472–1518), italského překladatele a profesora rétoriky (CERL)¹⁰⁹. K tomuto hlavnímu dílu jsou připojeny dva přídavky. V prvním případě *Elegie* od dalšího římského básníka Albia Tibulla (ca 54 př. n. l.–19/18 n. l.) (Ottův slovník naučný, 1997, Bd. XXV, s. 418). V druhém případě se jedná o římskou poezii od Gaia Valeria

¹⁰³ Šimáková, kat. č. 1128.

¹⁰⁴ Šimáková, kat. č. 16.

¹⁰⁵ Šimáková, kat. č. 1103.

¹⁰⁶ Šimáková, kat. č. 510.

¹⁰⁷ Šimáková, kat. č. 670.

¹⁰⁸ Šimáková, kat. č. 1694.

¹⁰⁹ Šimáková, kat. č. 1625.

Catulluse (ca. 84–54 př. n. l.) v podobě jeho skladby *Carmina*. Text byl vytištěn v Benátkách Andrease de Paltascichem 1488.

Tematikou se vyjímá prvotisk *Vitae et sententiae philosophorum* z pera řeckého spisovatele Diogena Laërtia¹¹⁰. Jedná se o spis, který obsahuje životopisy a učení starých filozofů rozložené do deseti knih. V první jsou obsaženy dějiny íonské školy, dále pojednává o Anaxagorásovi, Sókratovi, Platónovi, Aristotelovi, stoicích, Epikurovi a dalších. Dílo má svou cenu zejména díky autorskému stylu, který je ožívován bezvýznamnými událostmi, anekdotami, epigramy, imaginárními dopisy a dalším. Jedná se o zásadní pramen z dějepisectví starověké filosofie (Ottův slovník naučný, 1997, s. 565). O překlad z řečtiny do latiny se zasadil italský humanista a teolog Ambroise le Camaldule (1386–1439) a editorem byl Benedetto Brugnoli (1427–1502), rovněž italský humanista (CERL). Text byl vytištěn v Benátkách 1475 u písaře a tiskaře Nicolase Jenson (1420–1480), známého svou benátskou antikvou (Voit, 2006, s. 422). Jako jeden z mála titulů mladovožického fondu je tento prvotisk opatřen novodobou převazbou. Jedná se o rokokovou vazbu z červené kůže zdobené zlaceným slepotiskem. Hřbet je taktéž obohacen zlacenou výzdobou s názvem. V textu se objevují rukopisné marginálie.

Dále se v mladovožických prvotiscích objevuje titul o italském šlechtici a vojevůdci Francescu Sforzovi. Jeho počínání a události v Miláně v letech 1444 až 1464 popisuje v třiceti knihách s názvem *Commentarii rerum gestarum Francisci Sfortiae* tamní sekretář Giovanni Simonetta (zemř. 1491) (Zedler, Bd. 37, s. 746). Titul byl vytištěn v Miláně roku 1490 tiskařem Antoniem Zarotou (1470–1507) (CERL)¹¹¹.

Jiné dílo, *Opera*, pochází od italského filosofa a teologa Jeana Pic de la Mirandola (1463 – 1494)¹¹². Editorem textu byl muž stejných profesí Giovanni Francesco Pico della Mirandola (1469–1533). Tisk textu zajistil Benedetto Faelli (1487–1523) činný v Boloni. Dílo pochází z roku 1496.

6.3 Staré tisky

6.3.1 Historie

Prvenství z přibližného počtu 6000 svazků zaujímá v knihovně z oborového hlediska historie. Všeobecný přehled v této oblasti byl důležitý coby základní pilíř pro pochopení aktuálního politického dění, které tvořilo nové historické události. Tyto přehledy si majitelé

¹¹⁰ Šimáková, kat. č. 675.

¹¹¹ Šimáková, kat. č. 1807.

¹¹² Šimáková, kat. č. 1554.

pořizovali v podání prověřených historiků, jež se za svou práci těšili dobré pověsti. Z hlediska jazykové vyříbenosti se jedná o tisky francouzské, italské, latinské a německé. Díla byla pořizována i v překladech ze španělštiny, řečtiny.

Hlavní část tvoří univerzální světové dějiny, dále historie starověku. Všeobecný přehled dějin představuje dílo o 21 svazcích *Theatrum Europaeum*. Divadlo evropského dění pojednává o průběhu třicetileté války a panování Ludvíka XIV. Titul vycházel nákladem Matthäuse Meriana v letech 1633–1738. Zde se nachází kompletní vydání z let 1662 až 1738. Dílo je doprovázeno bohatým ilustračním aparátem.

Historický přehled od stvoření světa až po 18. století pojímá třísvazkové dílo *La Grand theatre Historique*. O vydání se postaral Pierre Asvander v Leidenu roku 1703. Také tento text doprovází ilustrační ukázky, například zemětřesení v Tunisu.

Největší měrou se vícesvazková díla zaměřují na historii konkrétních zemí či měst. Z evropských států nejčastěji zaznívá Francie, Itálie, Anglie. Objevuje se také Portugalsko, Holandsko, Lucembursko. Dějiny těchto zemí jsou podány v různých podobách. Nejčastěji formou historických přehledových děl, ale jejich realie se objevují také v kontextu pamětí, bibliografií, někdy korespondencí.

Dějiny zemí jsou také často vykládány na pozadí životů panovníků, v kontextu politického dění, z nichž nejčastěji zpracovaným obdobím je vláda Ludvíka XIV., Jindřicha III., historické práce z období Velké francouzské revoluce a dalších. Tato fakta se rovněž vyskytují ve stejných formách jako dějinné události států.

Některá díla se pohybují na pomezí politologické a historické tematiky. Jejich vývoj je popisován v rámci obou těchto disciplín.

Mezi historickými tématy byl lákavým světem starověk. Vícesvazková díla vykládají dějiny starověkých států v italském, francouzském a latinském jazyce.

Historie Mezopotámie, Perské, Řecké a Římské říše, jako čtyř hlavních státních starověkých útvarů, se objevuje ve více variantách. Italská verze *Mappamondo istorico ...* od italského jezuitského historika Antonia Forestiho (1625–1692) vyšla v Benátkách v letech 1693–1697. Latinská s názvem *Mellificium historicum ...* od Christophora Pezelia (1539–1604) ve Frankfurtu nad Mohanem 1668 s rytým předtitulním listem. Stejně tak dílo francouzského historika Charlese Rollina (1661–1741) věnované Egyptu, Kartágu a Mezopotámii v rodném jazyce se vyskytuje ve více vydáních (CERL). Starší vydané roku 1732 v Paříži a mladší z téhož místa ve čtyřech svazcích s roku 1740. Řada svazků se samostatně věnuje Římu. Většina je vydána ve francouzském jazyce. Jako příklad uveďme

zásadní dílo historika Dionýsiosa z Halikarnassu. Jedná se o *Římské dějiny*, které sloužily jako pramenná základna o tomto místě a ve fondu se nacházejí ve francouzském znění v podání učitele Gabriela Le Jay (1657–1734) vydané v Paříži 1722 (Ottův slovník naučný, D. VII., s. 570). Z pozdní antiky sem patří spis o *Historii Konstantinopole* za vlády Justiniána od autora Louise Cousina (1627–1707). Rozsáhlé dílo v deseti svazcích bylo vydáno v Paříži 1685.

Dle počtu svazků byl největší důraz kladen na Francii. Od znamenitého historika Françoise Eudesa de Mézeray (1610–1683), který byl za své zpracování jmenován královským historiografem a stal se členem Akademie, je součástí fondu dílo *Abrégé chronologique de l'histoire de France*, které popisuje starší dějiny během vlády Karla IV. přezdívaného sličného a dalších (Paris, 1668). Ilustrační doprovod zastupuje portrét Ludvíka XIV. Jedná se o pařížské vydání z roku 1668. Dílo bylo přijato s velkým nadšením (Ottův slovník naučný, D. XVII., s. 236). O jeho oblíbenosti v této knihovně svědčí několik dalších titulů, např. *Histoire de France ...*, jež je zastoupeno dvěma vydáními. V prvním případě se jedná o tři svazky z Paříže vydané nákladem Denise Thierryho (zemř. 1712) roku 1685. V druhém je to dvousvazková verze vydaná skrze stejného nakladatele téhož roku a doplněná frontispisem. Od vzniku francouzské monarchie popisuje dějiny této země Gabriel Daniel (1649–1728) tamní jezuita a historik (Ottův slovník naučný, D. VI., s. 949). Dílo v šesti svazcích vyšlo v Amsterdamu roku 1720.

Z pohledu italského historika, popisuje dějiny francouzského státu za vlády Františka II., Jindřicha III., Karla IX. a Jindřicha III. Arrigo Caterino Davila (1576–1631). Titul pochází z Benátek (1733) (CERL).

Jako poslední příklad lze zmínit jedenáctisvazkové vydání *Histoire de France* od Paula Françoise Vellyho (1709–1759), který svým kritickým přístupem posunul francouzskou historiografii (Ottův slovník naučný, XXVI, s. 526).

Zájem nezaostává ani o území, kde se tyčilo bývalé římské impérium a o staletí později představovalo ústřední místo církve. Dílo *Istoria d'Italia* tamního historika a státníka Francesca Guicciardina (1483–1540), na základě pečlivého a kritického bádání, mapuje dějiny Itálie z let 1492–1534. Dílo bylo vydáno několikrát a stalo se vzorem ostatním historikům (Ottův slovník naučný, D. X, s. 595). Ve fondu se nachází benátské vydání z roku 1738.

Annali d'Italia jsou dílem Lodovica Antonia Muratoria (1672–1750), italského filosofa a právníka, který působil jako knihovník a archivář v ambrosiánské knihovně

v Miláně. Ten se snažil zpracovat dějiny od křesťanské éry do 16. století. Později text rozšířil až po rok 1749 a následně ještě do roku 1756 (Ottův slovník naučný, D. XVII. s. 876). Ve fondu mladovožické knihovny se nachází kratší verze ve 12 svazcích vydaných v letech 1744–1749 v Miláně. U tisků vázících se k italské historii explicitně vyplouvají na povrch dějiny konkrétních městských států. Například *Storia Fiorentina* od rodilého humanisty Benedetta Varchia (1503–1565), Neapol v latině od Christophora Besolda (1577–1638), Benátky a další. Díla jsou v italském a latinském znění, vytištěna v italských a německých městech.

Historie Německa není, oproti ostatním zemím, zastoupena v tak velkém množství (co do počtu autorů), ovšem o to obšírněji jsou dějiny tohoto státu popsány ve vícesvazkovém díle, kterým je 21 svazků *Neueste Teutsche Reichs-Geschichte* autora Franze Dominika Häberlina (1720–1787). Text doplňoval i listinnými doklady a jedná se o hallské vydání z let 1774–1790 (Ottův slovník naučný, D. X., s. 683).

Španělsko je prezentováno skrze jezuitského historika a spisovatele Juana de Mariana (1536–1624) (Kašparová, 2003, s. 146). V latinském překladu *Historiae de rebus Hispaniae* vyšlo dílo ve čtyřech svazcích v Haagu roku 1733.

V plejádě evropských mocností nechybí ani Portugalsko. Zájem o něj je příznačný už jen kvůli arcibiskupovi Františku Ferdinandovi Kuenburgovi, který zde působil jako vyslanec.

Alessandro Brandano se zaměřuje na důležitou etapu portugalského státu. Ve svém díle *Historia delle Guerre di Portogallo ...* popisuje rozmezí let 1640–1651, kdy se Portugalsko rozhodlo bojovat za svou nezávislost proti Španělsku. Text byl vytištěn v Benátkách roku 1689. Italský historik Girolamo Conestaggio (ca 1530–ca 1618) popisuje problematiku mezi Portugalskem a Španělskem v díle *Dell'unione del regno di Portogallo alla corona di Castiglia istoria* vydaném ve Florencii 1642.

Mnoha svazky o své historii se může pyšnit Anglie. Vícesvazkové opusy jsou představovány ve francouzském a německém znění. V prvním případě francouzský historik Isaac de Larrey (1638–1719) pojednává o dějinách Anglie a Irska (*Histoire d'Angleterre, d'Ecosse et d'Irlande*) od počátku jejich vzniku (CERL). Čtyřsvazkové dílo bylo vydáno v Rotterdamu v letech 1697–1713. Další přehledová práce přeložená z řečtiny od historika a překladatele Louise Cousina (1627–1707) *Histoire de l'Englise* je rozložená do pěti svazků vytištěných v Paříži roku 1686 (CERL).

Anály z britské historie v němčině se objevují ve dvou vydáních z Manheimu (1790) a Karlsruhe (1792). Kromě obecného pojednání nechybí ani popis jednotlivých historických

etap, například v *Dějínách* od roku 1641, kdy probíhalo povstání a občanská válka až do obnovení vlády Karla II. od politika Edwarda Hyda Clarendona (1661–1723) (CERL).

Dějinný přehled Nizozemí od Theophila Alethina (1657–1736) s názvem *Histoire des Provinces–Unies des Pays Bas ...* se vyznačuje ilustračním doprovodem od Bernara Picarta. Kromě knižního dekoru je dílo doplněno alegorickým frontispisem a mapou a pochází z Amsterdamu z roku 1723.

Dějiny Švýcarska sepsal několikrát týž autor, tamní historik a politik Gottlieb Emmanuel Haller (1735–1786) (CERL). Například dvě vydání z Bernu z roku 1785 a 1787.

Jinou formou podání historických dat byl popis událostí na pozadí vlády konkrétních vládců. V galerii panovníků patří mezi často skloňované v názvech titulů Jindřich III. (1551–1589) král Polska a Francie – například pařížské vydání z roku 1667 etapu jeho vlády zpodobňuje ve formě vzpomínek. Celistvý obraz Jindřichovy vlády pak podává francouzský historik Antoine Varillas (1624–1696) (Haag, 1694) (CERL). Nejvíce svazků s touto tematikou napsal francouzský historik, ale také právník a dramatik Pieter Matthew (1563–1621), který podával aktuální informace, jelikož působil v době vlády Jindřicha III. a Ludvíka XIII. Jeho díla se stala velmi populární a byla překládána do mnoha cizích jazyků (Zedler, Bd. 19, sl. 2132–2133).

Z jednotlivých panovníků evropských států připadla největší pozornost Ludvíku XIV. (1638 –1715), „králi slunci“. Obsáhlé řadě svazků hodnotící vládu tohoto panovníka v historickém kontextu vévodí dílo francouzského historika Henriho Philippa de Limiers (zemř. 1728) s názvem *Histoire du Regne de Louis XIV. Roi de France et de Navarre ...* (Amsterdam, 1717). Další tituly pochází od francouzského historika působícího v Londýně Isaaca de Larrey (1638–1719), taktéž vydané v Rotterdamu 1709. Některá díla se vztahují též k Ludvíkovu stejnojmennému otci L. XIII. (1601–1643), od Jacquese Le Cointe vydaná v Rotterdamu (CERL).

V plejádě francouzských králů z rodu Bourbonů má své místo také Ludvík XVI. (1754–1793), manžel Marie Antonie. Několikrát se objevují vzpomínky na jeho vládu vydávané v Nizozemsku a Francii. V německém jazyce jeho panování popisuje titul historika a právníka Ernsta Ludwiga Posselta (1763–1804) *Unparteyische Geschichte des peinlichen Processes gegen Ludwig den XVI.* z roku 1793 (CERL).

Z dalších evropských zemí byl projevem zájem o Německo. Souhrnný obraz a historii německých panovníků podává jezuita Niccolò Avancini (1611–1686) v díle *Imperium Romano-Germanicum, ...* (CERL). Text je doprovázen 50 drobnými portréty německých

císařů a králů, které vytvořil Gerhart Bouttat. Jedná se o vídeňské vydání z roku 1663. Čtyři svazky jsou věnovány pruskému králi Fridrichu II. (1712–1786), vydané jsou ve Štrasburku 1787. Rusko je zastupováno vládou Kateřiny II. (1729–1796).

Mezi tituly vážící se k této tematice patří vzpomínky a zprávy z evropských dvorů (Španělsko, Portugalsko, Anglie) či paměti státníků a vojevůdců (Gaspara de Colligny 1519–1572, francouzský hugenot, Oliver Cromwell a další).

6.3.2 Náboženství

Tituly s náboženskou tematikou jsou po historii druhým nejpočetněji zastoupeným oborem v této sbírce. Řada svazků by se dala zařadit na pomezí historické těchto dvou disciplín. Jedná se o církevní historii, která se vyskytuje v různých rovinách. V rovině obecné, míněno historii samotné církve jako instituce tvoří rozsáhlé několikosvazkové fascikly.

Kritickou historii církve sepsal teolog a pedagog abbé Claude Fleury (Šimek, D. 3., 1949, s. 278). Dílo bylo rozloženo do 36 svazků a vydáno v Paříži roku 1717. Kromě této latinské verze je zastoupeno i německým vydáním z Augsburgu, vytištěné v roce 1774 v překladu Johanna Baptisty Strobela. V osmi svazcích podává dějiny církve Noël Alexandre, francouzský dominikán (CERL). Dílo pochází z Paříže z roku 1730.

Dále jsou v této oblasti veleoblíbeným tématem tridentský koncil, papežství a jeho konkrétní představitelé, nepotismus, konkláve.

Za zmínku stojí popis tridentského koncilu v podání Paola Sarpiho (1552-1623). Znamý italský politik, historik a člen řádu servitů byl nařknut ze styků s protestanty. Duchovní kariéra pro něj skončila a začal se angažovat na poli světské moci. Jeho výklad tridentského koncilu vyšel pod názvem *Storia del Concilio Tridentino* poprvé v Londýně roku 1619 pod pseudonymem Pietro Soave Pollano. V knihovně je přítomno mladší amsterdamské dvousvazkové vydání z roku 1736. Titul je věnován Marii Hannoverské (1723-1772), anglické princezně a manželce Fridricha II. (CERL). Text je doprovázen jejím a autorovým portrétem.

Coby názorový protipól stejného tématu vyšlo dílo *Istoria del Concilio di Trento* od jezuita Sforzy Pallavicina. I to je součástí knihovny, vytištěné v Římě roku 1666.

Od Sarpiho je tu ještě jeden titul související s jeho aktivitami. Po rozkolu s církví zastával vůči ní opoziční názory a hájil zájmy Benátčanů. Ti dle zákona vymáhali desátek ze statků duchovních a chtěli zamezit hromadění půdy v rukou církevních prelátů. Spor řešil samotný papež Pavel V. a požadoval zrušení zákona. Sarpi ve svých dílech bránil práva státu

a zastával názor, že vrchností je bůh nikoliv papež (Ottův slovník naučný, D.XXII, s. 648). Tematika se promítla do díla *Les droits des souverains, défendus contre les excommunications et les interdits des papes*, kde popisuje a vysvětluje tato práva. Text prezentovaný francouzsko-italskou formou vyšel roku 1721 v Haagu.

Mezi velmi vděčné a stále opakované téma patří kardinálové, z nichž jako hlavní protagonisté jednoznačně vystupují do popředí kardinál Jules Mazarin a Richelieu. Životy a činy těchto dvou oblíbenců jsou představeny epistolární, vzpomínkovou a biografickou formou nejčastěji ve francouzských a italských variantách. Jejich počínání je hodnoceno z hlediska náboženského, politického či beletristického pohledu, například francouzským kalvinistou Jeanem Le Clercem, italským historikem, diplomatem Galeazzem Gualdem Prioratem a dalšími (CERL).

Výpravnější dílo s tematikou kardinálů nese název *Roma sancta ... Cardinalium viva virtutum imago ...* od Johanna Rudolpha Conlina. Životopisné údaje jednotlivých kardinálů doprovází portréty, jejichž tvůrcem byl augšpurský umělec Johann Christoph Kolb (1680-1743) (CERL).

Z hlediska dějin a přehledů řádů je zajímavé dílo *Ordinum religiosorum in Ecclesia militanti catalogus ...* v podání italského jezuita Filippa Buonannia (1638-1725). Celkem tři svazky vytištěné v Římě v letech 1707-1712 představují jakýsi katalog řeholních řádů. Textová složka je rovnoměrně vyvážená s ilustrační. Ke každé ukázce představitele řádu s příznačným oděvem se váže textová latinsko – italská legenda. Druhý svazek se věnuje představitelkám zasvěceným Bohu.

Ve smyslu historie náboženství jsou zde například dějiny křesťanství v devíti svazcích pod názvem *Die christlichen Jahrhunderte* od francouzského kanovníka Gabriela Marina Ducreuxe vydané ve Vídni.

Ze svazků o náboženské historii explicitně vyplouvá na povrch i zájem o židovskou tematiku, například *Dějiny Židů* ve 12 svazcích od Johanna Jakoba Hesse (1741-1828) vydaných německy v Curychu. Zájem majitelů knihovny o více pohledů na stejnou problematiku je patrný. Totožnou látkou se zabývá i autor Humphrey Prideaux, anglický teolog a orientalista, který se dějinám židovského národa věnoval v kontextu sousedních národů. Další pohled podává Jacques Basnage de Beauval, francouzský historik a teolog s protestantskými názory (CERL). Všechny tyto svazky jsou prezentovány ve francouzském jazyce, vydané jsou v první polovině 18. století.

S touto látkou souvisí dílo švýcarského hebraisty Johanna Jakoba Buxtorfa *Synanoga Judaica noviter restaurata ...* vydané ve Frankfurtu a Lipsku v roce 1738 (CERL). V textu se uvádí podstata židovské víry s výkladem obřadů, zvyků a tradic. Pro názornost je v textu k dispozici i mědirytový ilustrační aparát.

Značná část náboženské literatury se pohybuje v duchovní rovině, kdy jednotliví vyznavači víry interpretují své názory a pochopení víry, leckdy v apologetickém duchu proti smýšlení ostatních. S tím souvisí zamyšlení, jakého konfesijního vyznání tito autoři byli a zda je možné dle těchto svazků přiřknout konkrétní vyznání i jejich majitelům. Texty se vyskytují v podobě traktátů, polemik, disertací a výkladů.

Většina takových textů je prezentována v duchu katolické víry skrze jezuity z evropských zemí.

Z německého prostředí pocházejí spisy od členů jezuitského řádu působících na tamních univerzitách. Příkladem může být Martin Becan, profesor teologie ve Würzburgu nebo Johannes Bissel z Ambergu.

Své zastoupení mají i francouzští jezuité působící v 16. a 17. století. *Pravidla víry* skrze Françoise Verona, od Jeana Croiseta náboženská příručka *Exercises de pieté pour tous les dimanches* vydaná v Lyonu roku 1725. Pařížský jezuita Denis Petau ve dvou svazcích pojednává o teologii. Ty byly vytištěné v Benátkách 1757(CERL). Další protagonista stejné provincie Isaac Joseph Berruyer se proslavil dílem *Histoire de peuple de Dieu*. Text chtěl oživit barvitým slohem, proto do výkladů o biblických námětech vkládal vypravování a okořenil je vtipnými a dvojsmyslnými poznámkami. Oblibu u lidu si tím získal. U duchovenstva však budil pohoršení a kniha se dostala na seznam zakázaných knih (Ottův slovník naučný, D. III., s. 865). V knihovně se nachází sedmisvazkové pařížské vydání z roku 1728.

O členech jezuitského řádu se ve fondu nachází také přehledová díla. Jejich víru rozebírá z pohledu kalvinisty francouzský teolog Pierre Jurieu 1689(CERL). Obecný historický přehled jezuitů ve čtyřech svazcích podává historik Peter Philipp Wolf. Dílo spadá na počátek 19. století a je vydáno v němčině v Lipsku.

Několik titulů sepsali evangeličtí autoři. *Pravdu křesťanského náboženství* ze svého pohledu podává Gottfried Leß.

Od augustiniána Felixe Mayra, který vyučoval filosofii a teologii v Řezně a Mnichově pochází spis *Divus Augustinus vitae spiritualis magister*.

Z duchovní oblasti tvoří specifický soubor španělská literatura, ať původní či přeložená do jiných jazyků (nejčastěji německý). Část těchto tisků patřila Marii Josefě Harrachové (viz M. J. Harrachová). Španělské texty s náboženskou tematikou jsou specifické svým mystickým námětem typickým pro tuto oblast. Směr, v němž lidská duše hledá útěchu ve spojení s Bohem, byl jakousi náhražkou rozvoje filosofie a vědy v důsledku protireformačního hnutí.

Nejznámější představitelkou španělské mystiky je Teresa de Cepeda y Ahumada (1515-1582), známá jako Terezei z Avily či Terezie Ježíšova, která byla členkou karmelitánského řádu. Během svého života založila přes 30 klášterů a bojovala za návrat k prostotě (Bělič, 1984, s. 58-60). Exaltovaný charakter se promítl do jejích textů, které se v knihovně nacházejí ve španělském (viz M. J. Harrachová) či německém překladu. V německém znění se je prezentován text *Opera Oder Gott-seelige Bücher und Schrifften*, který knihovně náleží hned ve dvou vydáních. Obě pocházejí z Kolína nad Rýnem. První, z roku 1709, je doprovázeno autorčiným portrétem, druhé z roku 1732 je vytištěno ve dvou svazcích.

Stejně tak se ve španělské, německé a latinské verzi objevují texty zakladatele jezuitského řádu Ignáce z Loyoly.

Mystikou jsou prodchnuty také texty Juana Eusebia Nieremberga. Dílo *De adoratione in spiritu et veritate* z roku 1665 a další.

Se španělským státem souvisí spis bez uvedení autora a impresorských údajů, který hodnotí dopad a vliv tamní inkvizice na německé země.

Své místo několika tituly zaujímá i hagiografie. Pro příklad *Životy svatých ...* od francouzského teologa Adriena Bailleta, vydané ve čtyřech svazcích v Paříži roku 1724 (CERL).

V otázce víry přicházejí na řadu spisy mluvící pro a proti určitým ideám. Spis na obhajobu církve pochází z pera vyhlášeného autora církevních spisů Quinta Septima Florentia (150-230), který nejprve zastával křesťanskou ideu a bránil ji proti argumentům pohanů, později se naopak přiklonil k montanistické sektě. V knihovně je od něj dogmatický a polemický spis *De praescriptione adversus haereticorum* vydaný v Salcburku 1752 v úpravě Corbinianuse Thomase.

Z konce 18. století pocházejí drobné polemické traktáty v německém jazyce svázané do konvolutů, často bez uvedení autora, pojednávající o církevní problematice, otázce papežství, správném směřování a podobné rozmanité otázky. Například kanovník působící

v Linci Joseph Valentin Eybel sestavil texty, které už v názvu přinášejí otázku nad tématem, čím je papež, kardinál, biskup, farář a další. Jiný, anonymní svazek s řadou adligátů pojednává též o církvi, papežích a jejich cestách.

V knihovně se objevuje i takové téma jako *Pojednání o celibátu duchovenstva* od Josepha Pia Johna přeložený do německého jazyka a vytištěný v Augšpurku v roce 1782.

V náboženské sekci zaujímá své místo řadou svazků Písmo svaté. Bible v latinském znění vydaná ve dvou svazcích, vytištěná v Benátkách roku 1760, za redakce papežů Sixta V. a Klementia VIII¹¹³. Další příklad vulgáty je vydán v osmi svazcích a vytištěný v Paříži v letech 1640-1642¹¹⁴. Z jiných jazyků vlastnili mladovožičtí kompletní bibli v německém překladu od Martina Luthera, vydanou v Altdorfu roku 1753¹¹⁵. Ilustrační aparát představuje rytý frontispis.

V baroku oblíbené bible, ve formě obrazových alb se zkráceným textem v podobě veršů, zde zastupuje norimberské vydání z roku 1712¹¹⁶. Historie starého a nového zákona v obrazech je doprovázena dvojazyčnými verši (latinsko-německými). Dílo vyšlo nákladem Christophora Wiegela (1654-1725) a na bohatém ilustračním aparátu se podíleli nizozemští rytci, otec se synem, Caspar (1672-1708) a Jan (1649-1712) Luyken (CERL). Další obrazovou biblí s francouzským výkladem je dvojsvazkové amsterdamské vydání starého a nového zákona z roku 1700. O překlad se zasloužil francouzský teolog Michal David (1639-1721), celostranné obrazové tabule vytvořili David van der Plas (1647-1704), Gilliam van der Gouwen (1669-1713) a řada dalších (CERL)¹¹⁷.

Nákladným a bohatým ilustračním aparátem jsou také vybaveny biblické slovníky od Augusta Calmeta (1672-1757). Celkem čtyřsvazkové dílo vycházelo mezi lety 1722-1728 v Paříži¹¹⁸. Text doplňuje řada postav, míst či map souvisejících s biblickou tematikou. Tento doprovod navrhl Sébastien Leclerc (1637-1714) a rytecky ztvárnil Jean Audran (1667-1756) (CERL). K biblím se objevují i komentáře například od belgického teologa Jacoba Tirina (1580-1636) (CERL).

¹¹³ *Biblia Sacra vulgatae editionis, Pars I.-II. Venetiis, 1760.*

¹¹⁴ *Biblia sacra Tomus I.-VIII. Parisiis, 1640-1642.*

¹¹⁵ *Biblia Das ist Die ganze Heilige Schrift Altdorf, 1753.*

¹¹⁶ *Historiae celebriores Veteris (et Novi) Testamenti iconibus repraesentatae et ad excitandas bonas meditationes selectis epigrammatibus exornatae. Norimbergae, 1712.* Viz obr. č. 39.

¹¹⁷ *Histoire du vieux et du nouveau testament ... Tome I.-II., Amsterdam, 1700.*

¹¹⁸ *Dictionnaire historique, ... de la Bible ... Tome III., IV. Paris, 1722-1728.*

V rámci náboženské literatury lze vyčlenit liturgické příručky. Typickým příkladem je římsko-katolický misál upravující vysluhování mše svaté (Voit). *Missale Romanum* ... jak už z názvu vyplývá, představuje revidovanou verzi po usnesení tridentského koncilu. V knihovně přítomno antverpské vydání vzešlé z Plantinovy tiskárny roku 1587.

Další zásadní liturgickou příručku, breviář, skládající se z výňatků latinských náboženských textů, představuje *Chronologia Brevis*, který sestavil Robert Bellarmin, jezuitský profesor teologie a rétoriky, kardinál.

K výuce náboženské výchovy slouží například katechismus ve francouzském jazyce pocházející z Lyonu 1767.

Do souboru náboženských textů patří známé dvousvazkové bohemikum *Das christliche Jahr oder Die Episteln und Evangelien*. Sváteční a nedělní postila sestavená francouzským jansenistou Nicolasem Louisem de Tourneau byla vytištěna u dědiců Jiřího Ondřeje Labouna (zemř. 1725). Foliová publikace vznikla nákladem Františka Antonína hraběte Šporka (1662-1738), který je v díle zpodobněn ve formě frontispisu a to ve druhém svazku. Vydání je doplněno rozsáhlým ilustračním aparátem (275 rytin) od Michaela Heinricha Rentze použitým již v díle *Geistreiche Geänge* (Voit, 2006, s. 863-864).

Dosavadní svazky se týkaly křesťanské víry s ohledem na její myšlenkové a názorové proudy. Ovšem součástí této knihovny je i titul, který se vyjímá svým duchovním zaměřením. Jedná se o francouzskou verzi koránu. Překlad z arabštiny zajistil francouzský konzul a následně králův tlumočnick orientálních jazyků André Du Ryer. Korán byl vytištěn v Antverpách roku 1719.

Z výše uvedených titulů je patrné, že knihovna neobsahovala striktně jen svazky katolického zaměření. Jejich převaha je sice zřejmá, ale jak v duchovní, tak i názorové rovině na konkrétní události ve spojitosti s církví, chtěli mít majitelé knihovny ucelený a kritický názor podaný prostřednictvím různých autorů ve službách církve. V době osvícenství se začaly objevovat nové odvážnější otázky a myšlenky, v podobě polemických traktátů, které souzněly s racionálnější přístupem společnosti. Zájem však neopadl ani o páteřní díla náboženské literatury, jako byly texty Tomáše Akvinského, Ignáce z Lyoly a dalších, jež si majitelé pořizovali v německých překladech na konci 18. století.

6.3.3 Právo

Po historii a náboženských titulech je právo, leckdy v kombinaci s politickými záležitostmi, třetí nejpočetnější tematickou skupinou. Tuto četnost zajišťují opakující se tituly od známých autorů právnických spisů, kteří si majitelé opatřovali v různých vydáních a

jazykových variantách. Právnícká literatura byla hojně zastoupena a zmíněna již u několika příslušníků v kapitole o provenienci. Objevuje se celá řada neoznačených svazků totožného zaměření. Jurisdika byla do knihovny pořizována od počátku jejího vzniku. Zájem o ně neubýval ani za dalších pořizovatelů. Nejedná se tedy o soubor, který by byl vyhraněným tématem jedné osoby. Jde o téma, které nejen Künburgy, ale téměř všechny šlechtické rody, provázelo během jejich studia a následných funkcí. Nejvíce svazků pochází ze 17. a 18. století s německou proveniencí od profesorů působících na tamních univerzitách. Pokud bychom blíže charakterizovali právní tematiku, nejvíce je patrná orientace na mezinárodní, přirozené právo.

Z právnických souputníků je zde několikrát zastoupen Hugo Grotius. Svým dílem *De jure belli ac pacis*, které věnoval Ludvíku XIII., položil základ mezinárodnímu právu a zajistil si tím kariéru úspěch (Ottův slovník naučný, D. X. s. 528–529). Ve fondu tento titul figuruje v několika vydáních, v latinském znění vydaném ve Frankfurtu nad Mohanem z roku 1696. Dále ve francouzském jazyce vydaném v Amsterdamu roku 1724 a ve dvousvazkovém z Basileje 1746.

Stoupenec názorů výše uvedeného myslitele v přirozeném a mezinárodním právu byl Hermann Conring, profesor v Helmstedu. Věnoval se také právu německému, ke kterému se v knihovně vztahuje řada spisů jako například *De origine juris germanici*, *Exercitationes academicae de republica Imperii Germanici* a další. (Ottův slovník naučný, D. V., s. 586). Svazky ze všech právních odvětví obsažené ve fondu jsou vytištěny v místě jeho působení v 17. století. Stejněho zaměření byl také Samuel Pufendorf, slavný německý právník, který po předchozích vzorech striktně odděloval mezinárodní a přirozené právo od teologie. K předním titulům náleží *De jure naturae et gentium* zde v amsterdamském vydání z roku 1715 (Ottova encyklopedie – XX. Bd. s. 966).

Dalším odvětvím je církevní právo, o jehož úvod se v rámci tohoto fondu postaral Hunold Plettenberg působící jako profesor v Heildebergu (Zedler, Bd. 28, s. 428) Kanonické právo pochází z pera benediktina Franze Schmiera vydané v Salcburku (CERL).

Mezi další mnohokrát opakované autory patří Ludwig Hörnig, právník a lékař ve Frankfurtu, Daniel Casper Lohenstein, působící v Lipsku či Ahasver Fritsch působící jako justiční rada v Rudolstadtě, Franz Schmier a další (CERL).

Tematikou se vyjímá hornické právo zastoupené v několika málo svazcích. Některé tyto texty jsou bez uvedení autora, naopak dílo s přiznaným autorem je od Sebastiana Spana.

Z ilustračního hlediska jsou tyto svazky občasně doplněny frontispisem či rytým titulním listem. Mezi takové patří i tituly s českou proveniencí, například dílo Johanna Christopa Schambogena, profesora práva na pražské univerzitě, vytištěné v Praze roku 1706 a doplněné o autorovu podobiznu.

6.3.4 Politologie, dobové polemické traktáty, eseje

Politické relace a zájem o aktuální dění v evropských státech patřilo neodmyslitelně do všech šlechtických knihoven. Nejinak je tomu v mladovožickém fondu. Toto odvětví zastupují knižní korpusy obsahující rozličné diplomatické dokumenty, smlouvy, listiny. Politologické texty se objevují jako interdisciplinární téma v kombinaci s právem, uváděny jsou do souvislostí s filosofií v podobě polemických traktátů zamýšlejících se nad společností a morálkou. Zájem o situaci v konkrétních zemích se pohybuje na úrovni národní i mezinárodní.

Politologie se objevuje v několika žánrových formách. Do popředí vystupují relace, diplomatické dokumenty, za nimi následují pamflety často anonymní. Politická situace je také líčena skrze paměti či korespondence. Epistolární formou je například vyjádřena relace z Londýna tištěná v Lipsku 1775. Ve své době nejaktuálnější informace zprostředkovávalo novinové zpravodajství (viz časopisy).

Jazykově jsou opět nejvíce zastoupeny texty v italštině, francouzštině, němčině a méně v latině. Francouzština dominuje u textů týkající se francouzské revoluce. Ke konci 18. století se silně začíná profilovat němčina i do textu týkajícího se politických, diplomatických záležitostí.

Celkově z politologické literatury patří k nejčastěji opakovaným tématům vestfálský mír. Fakta o jeho problematice podložené soupisem politických aktů a kroků uspořádal do 18 svazků francouzský publicista Jean Rousset de Missy, Jean (1686–1762) (CERL). Soubor byl vydán v Haagu roku 1745. K této látce se váže několik svazků vícero vydání od německého právníka, soudního rádce a archiváře v Hannoveru Johanna Gottfrieda Meiera (Behnen ,16 (1990), s. 651). Například pod názvem *Acta Pacis Westphalicae* nalezneme německé šestisvazkové vydání publikované v letech 1734–1736. Další, tištěné v Göttingenu, začíná názvem *Acta Pacis Executionis Publica* 1738. Pro příklad třetí vydání vyšlo roku 1736 v Hannoveru a Tübingenu nákladem Johanna Georga Cotty. Pohled na vestfálský mír je vylíčen v díle právníka a teologa Tobiase Pfannera z roku 1697 (CERL).

Z diplomatických dokumentů jsou zastoupeny v tištěné formě také smlouvy. Jako příklad poslouží text s přesným aktuálním zněním utrechtského míru vydaný 11. dubna 1713. Vytisknuto bylo francouzsky v Lyonu roku 1713.

K diplomatickým příručkám patří také instrukce anglickému velvyslanci či díla diplomata a rádce Joachima de Wicquefort (1600–1670), který publikoval studie a poznatky z prostředí politické historie (Voždová, 2011, s. 216).

Klasiku v politologické literatuře představuje Nicoló Machiavelli. Dílo italského politika, diplomata a filosofa se objevuje v souborné šestisvazkové formě ve francouzském jazyce vydané v Haagu 1743.

Knihovně mezinárodně orientované šlechty nechybí tisky zlomových momentů Francouzské republiky. V několikasvazkovém díle je poukázáno na omyly a zločiny Velké francouzské revoluce. Z roku 1799 pochází šestisvazková analýza pojednávající o této revoluci v témže roce vytištěná. Dále se k tomuto tématu váží díla přeložená do německého jazyka. Od francouzského politika Roberta Lindeta (1746–1825) zpráva národního konventu z roku 1795 (CERL). V impresu je užito datování dle Francouzské republiky. Spíše než historický přehled demonstroval osobní obranu svého počínání v díle *De la révolution Française* Jacques Necker (1732–1804) francouzský státník, bankéř a ministr financí za vlády Ludvíka XVI (Ottův slovník naučný, D. XVIII, s. 23–24). Dílo vyšlo ve čtyřech svazcích v Paříži roku 1797.

Další událost, Bartolomějskou noc, pro niž je symbolická vlna násilí hugenotů, zmiňuje protirevoluční pamflet. Jedná se o německý antedatovaný svazek vydaný v Neuburgu.

Velmi často se ve fondu opakuje téma politiky rakouského dvora, například od francouzského politika Clauda DuBosc de Montandré (zemř. 1690) s názvem *Memoires historiques et politiques de la maison d'Autriche* (CERL).

Objevují se také obrodné myšlenky politiků, kteří se jejich prostřednictvím snaží nasměrovat politické dění novým směrem. V 17. století takové ideály představoval státník a filozof Jean de Silhon ve Francii (CERL). Dílo pochází z téže místa 1665.

Politické události nejsou vydávány jen ve formě faktických informací, ale příznačně s vědou, která ovlivňuje život společnosti, přicházejí také polemické traktáty, reflexe, a pamflety, které hodnotí dosavadní postupy a vykládají vlastní ideje týkající se politických otázek v jednotlivých státech. Odlišné názory bývaly v opozici s tamní vládou, proto jsou jejich autoři a impresorské údaje často utajeny.

V těchto případech se objevuje řada politických esejí, z nichž většina je ve francouzském jazyce, například polemické dílo *Causes politiques secretes, ou pensées philosophiques* (Londýn, 1782) nebo úvaha v německém znění o příčinách revolucí a válek ve Francii, Luttichu, Brabantu a Polsku, Varšavě a Stockholmu.

Mapování politické situace během let 1786–1787 s důrazem na politické klíčové události je obsaženo v díle *Laterna Magica worinn alle politische und wichtige Vorfälle in Europa* vytištěném ve Vídni 1788.

Jako specifické téma stojí za zmínku titul o londýnské policii přeložený z anglického jazyka zaměřující se na trestní čin. Text byl vydán v Lipsku roku 1800. Další zajímavý titul nese název *L' horoscope de la Pologne, de la Prusse, de l'Angleterre* od Stiepana Zannoviche (1751–1786).

6.3.5 Časopisy

S potřebou aktuálních informací přicházejí na knižní trh během 17. století noviny a časopisy. Jejich vývoj jde ruku v ruce s veřejným míněním. Tematikou zasahují do různorodých odvětví politiky, umění, kultury, vědeckých objevů. Jejich periodicitu se pohybuje v rozmezí jednoho dne až měsíce. Za předchůdce periodického tisku lze považovat jednolistové letáky, korespondence atd.

Časopisy tohoto fondu byly již zmíněny v souvislosti s Leopoldem Antonem Firmianem. Tím však jejich pestrost ani četnost nebyla vyčerpána. Všechna periodika z tohoto fondu spadají datem vydání ke konci 18. století. Až na jednu výjimku v angličtině jsou všechna čísla publikována v německém jazyce. Některá čísla svou vazbou připomínají vícesvazková díla, a to díky francouzské kožené vazbě zdobené zlacením. Jiná jsou opatřena skromnější vazbou lepenkovou.

Se zaměřením na umění a literaturu se objevuje například *Magazin der Kunst und Literatur* vydávaný ve Vídni v letech 1793–1797 či *Dějiny umění a literatury* v péči člena královské historické společnosti v Göttingenu, Christophora Gottliba Murra, tištěné v Norimberku (CERL). Z oblasti kultury zabírá dlouhou řadu časopis *Deutsches Museum* publikovaný v Lipsku.

Po vzoru literárně zaměřeného časopisu *Mercure de France* vznikla německá obdoba *Der Teutsche Merkur*. Od roku 1790 s přídomkem *neue*. Tato novější série je přítomna v knihovně. Časopis se široce věnuje literárním tématům nejen z hlediska lingvistického a literárního, ale také uměleckého, za redakce německého spisovatele Martina Christophora Wielanda (CERL).

Velkou měrou se objevují čísla mapující politické události. Na pomezí 18. a 19. století je to *Der Telegraph*, historicko-politicko-literární plátek. Jedná se o několik ročníků politického žurnálu vydávaného v Hamburku v osmdesátých letech 18. století. Podobně politicko-historický obsah má *Minerva* vydávaná v Berlíně.

Lokální politické události ve Štrasburku jsou zastoupeny patnácti čísly z roku 1792 a také vídeňským plátkem ve dvou ročnících z let 1792–1793. Další zprávy z jiné evropské země podává kodaňský magazín zabývající se otázkami z oblasti ekonomie, politiky a výroby vydaný, jak název napovídá, v Kodani v roce 1759.

Svojí formou stojí na pomezí časopisu a politických relací v podobě korespondence *Correspondance politique et anedoctique sur les affaires de l'Europe*. Jedná se o pět svazků zaměřující se na události v letech 1780–1789. Formou krátkých článků jsou podávány aktuální události z jednotlivých evropských měst. Pod konkrétním místem a datem jsou vypsány aktuální přehledy týkající se politického dění. Nejčastěji se objevují zprávy z rakouského dvora.

Podobně je koncipován nejrozsáhlejší přehled evropských událostí *Die Europaeische Fama, welche den gegenwärtigen Zustand der vornehmsten Röfe entdeckt* rozdělený na 360 čísel, který vycházel v Lipsku během let 1702–1735. Zprávy z jednotlivých států podávají informace o politickém dění, místy doprovázené portréty panovníků a státníků. V tomto fondu se nachází prvních 299 částí.

Hamburgisches Magazin podává pestré informace z přírodovědné, medicínské, zeměpisné oblasti. Místo vydání prozrazuje samotný název, časové rozmezí se pohybuje v letech 1747–1767. Od roku 1767 vychází časopis pod upraveným názvem *Neues Hamburgisches Magazin* s rozšířením na ekonomii jednotlivých států, ve fondu zastoupen ve třech svazcích. Podobnou tematiku představuje další přírodovědný magazín *Gemeinnütziges Natur und Kunstmagazin ...* vydávaný v Berlíně.

Zájem o poznatky anglických vědců se promítl do časopisu *Britisches Museum, oder Beiträge zur angenehmen Lecture aus dem Englischen*. Formou korespondence přeložené do německého jazyka vycházelo periodikum v letech 1770–1781 v Lipsku. Ve fondu se nacházejí čísla z let 1772–1777.

Jako jednotliviny se objevují i odborná periodika, například lékařské noviny zasahující do chirurgie vydávané v Salzburku či magazín zaměřený na péči zvířat z Berlína.

Vzdělávací tituly doplňují periodika zábavná s odlehčenou tematikou. *Journal des Luxus und der Moden*, ukazuje životní standard dobové vyšší společnosti. Zároveň z něj bylo

možné čerpat dobové trendy v oblasti módy, umění, hudby, divadla, nábytku, literatury, doprovázené ilustračními ukázkami. Časopis vycházel v letech 1786–1827 za redakce historika umění Carla Bertucha ve Výmaru. V mladovožické knihovně se nacházejí čísla z let 1798–1800.

Objevuje se i plátek věnovaný čistě ženskému publiku *Flora. Teutschlands Töchtern geweiht von Freunden und Freundinnen des schönen Geschlechts* vydávaný v Tübingenu nákladem Johanna Georga Cotty.

Pozornosti neunikla ani periodika věnovaná mládeži. Týdeník *Der Kinderfreund* vycházel nákladem u Jana Nepomuka Ferdinanda Schönfelda v Praze. V knihovně se nacházejí čísla z roku 1781.

Z oblíbených satirických časopisů je přítomen *Fliegende Blätter* vydávaný v Praze a ve Vídni.

Jazykovou výjimku představuje *Englisch magazin* vydávaný v Hamburku doprovázený drobnými ilustracemi.

6.3.6 Cestopis

Touha po exotice a poznatcích o jiných kulturách se promítla do cestopisné literatury. Ta představovala jakési okno do světa a nahrazovala v té době ještě neznámá média, která by zprostředkovala způsob života jiný, než byl evropský model. České země nebyly bohaté dobrodruhy, kteří by podnikali cesty do neprobádaných míst a následně o nich také psali. I když se v Evropě obecně jednalo o dobový trend, často spojený s misionářskou činností či dobýváním kolonií. Mladovožická sbírka je bohatá na cestopisnou literaturu, zejména z asijských oblastí. Z ilustračního hlediska se jedná o nejbohatší složku v knihovně, což svědčí o zálibě v tomto žánru a ohotě investovat do nákladných publikací. Nebyla však výjimkou. S několika cestopisy zde přítomnými, se setkáváme také v Hrádku u Jirkova, Českém Krumlově, Strážci a dalších (Antonín, 2000).

Někteří dobrodruzi procestovali téměř celý svět, o kterém obširně vyprávějí v několika svazcích.

Giganta v cestopisné literatuře tvoří 18 svazkové dílo s názvem *Histoire générale des Voyages, ou Nouvelle Collection de toutes les Relations de Voyages par Mer et par Terre ...* sestavované Johnem Greenem. Prvních 17 svazků redigoval francouzský romanopisec Françoise Antoine Prévost (1697–1763) známý svým románem *Manon Lescaut* (Ottův slovník naučný, Díl XX., s. 659). Toto nákladné dílo vycházelo v Haagu skrze Pietera de

Hondt (1720 –1764) (CERL)¹¹⁹. Jednotlivé svazky podávají přehled z Asie, Evropy, Afriky, Ameriky. Kromě života tamních obyvatel podávají přehled zajímavých míst, fauny a flory, zvyklostí, obřadů, oděvů. Na těchto ukázkách se podílel holandský mědirytec Jacob van der Schley (1715–1779). Například sedmý svazek znázorňuje kanál v Pekingu. V osmém svazku přinášejícím relace z Číny stojí za zmínku vyobrazení observatoře v Pekingu. Desátý svazek ilustruje například pohled na portugalský přístav Goa řadící se ve své době k nejvýznamnějším přístavům Asie, který fungoval jako centrum obchodu mezi Evropou a Asií (Antonín, 2000). Šestnáctý díl demonstruje domorodé obyvatelstvo Nové Guiney. Sedmnáctý pak, s tematikou Indie, zobrazuje v záhlaví textu portrét Jana Pieterszoona Coena (1587–1629), generálního guvernéra nizozemských kolonií. Založil hlavní město jávské Batavii namísto zbořené Džakatry. S domorodci vedl boje, potlačil například povstání na Bandských ostrovech a je tak pokládán za zakladatele nizozemského panství v koloniích (Ottův slovník naučný, D. V., s. 490). Text je doprovázen drobnými, celostrannými či rozkládacími ilustracemi, které v lyrické harmonii znázorňují život tamních obyvatel při jejich každodenních činnostech.

Cestu kolem světa v letech 1693–1699 popisuje italský cestovatel Giovanni Francesco Gemelli Careri (1651–1725). Šestidílný přehled *Voyage du Tour du Monde* přeložil z původního italského jazyka Louis François DuBois de Saint–Gelais (1669–1737) (KVK). První svazek pojednává o Turecku, druhý o Persii, třetí o Indii, čtvrtý o Číně, pátý o Filipínách a poslední o „Novém Španělsku“ zaujímá území v Americe. Dílo bylo vydáno roku 1719 v Paříži. Pro přesnost poznatků bylo oceňováno slavným německým vědcem Humboltem. Navíc je opět doprovázeno bohatým ilustračním aparátem. Např. rozkládací rytina o velikosti 56 x 28 cm ve čtvrtém dílu s tematikou Číny znázorňuje pohřební průvod v provincii Kuang-Tung. Pohřby byly v Číně velmi slavnostní doprovázené hudbou. Hudební nástroje jsou vyobrazeny realisticky, oděvy jsou poznamenány fantazií evropského autora (Antonín, 2000).

Výpravná publikace od nizozemských nakladatelů *Voyages du Sr. A. de La Mottraye en Europe, Asie et Afrique* je rozložená do dvou svazků. Jak už název prozrazuje, jedná se o tři prozkoumané kontinenty v podání cestovatele Aubryho de La Mottraye (1674 – 1743) (CERL). Popis měst v kontextu s jejich obyvateli a kulturou doplňují názorné ukázky. Obširné ilustrace pokrývající celé zrcadlo sazby zobrazují postavy jednotlivých kultur zasazené do architektonického prostředí. Nad nimi je umístěna litera či číslo, které odkazuje

¹¹⁹ Viz obr. č. 44.

na textovou legendu. O tento ilustrační aparát se postarali anglický malíř a mědirytec William Hogarth (1697–1764), Bernard Picart (1673–1733) a další (CERL).

Několik autorů se zaměřovalo na Asii, jako nelidnatější zemi. K tomuto území se váže titul od slavného francouzského cestovatele *Jeana Chardina* (1643–1713). Během svého počínání v Ispáhánu, ve funkci královského dodavatele diamantů, studoval zvyklosti, politické a vojenské zřízení v Persii. Zdržel se tu celkem čtyři roky, poté cestoval do Indie a kolem mysu Dobré Naděje do Anglie (Ottův slovník naučný, D. XII., s. 62). Jeho cesty jsou popsány v díle *Voyages Du Chevalier Chardin En Perse Et Autres Lieux De L'Orient*. V perské říši Chardina nejvíce zaujaly památky v oblasti architektury, jak dokazují rozkládací rytiny doprovázející text. Čtyři foliové svazky vycházely v Amsterdamu roku 1735.

Stejná místa jinýma očima popisuje historik a cestovatel Thomas Herbert (1606–1682). O překlad z anglického jazyka do francouzštiny se zasadil Abraham van Wicquefort (1606–1682) (CERL). Titul vyšel pod názvem *Relation du voyage de Perse et des Indes Orientales* v Paříži 1663.

Na pomezí geografické příručky a cestopisu stojí čtyřsvazkové dílo *Description de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise*. Obšrné informace pocházejí od francouzského misionáře v Číně a geografa Jeana-Baptiste Du Halde (1674–1743) (CERL) (Voždová, 2011, s. 53). Autor zabíhá do oblasti geografie, historie a politiky. Tak jako většina cestopisných opusů i zde je detailně rozebrána kultura domorodců z hlediska umění, zvyků, věd, ale také lékařství a morální kodex. Příznačně jsou tituly vybaveny četnými nákresy, geografickými mapami z Číny, Tibetu a Koreje. Ve spojitosti s misionáři je znázorněna na rozkládací rytině observatoř v Pekingu. Vynikajícím smyslem pro detail a vysokými uměleckými aspiracemi vynikají zvláště ilustrace osobností tvořící historii Číny, například portrét Konfucia zasazeného do prostředí knihovny či názorné ukázky dámských a pánských oděvů. Ilustrační aparát tvořil například nizozemský mědirytec Jan Caspar Philips (1700–1773), Johannes van der Spyck (1736–1761) a další (CERL).

O Indii a dalších místech Asie se dále zmiňuje Nicolaus de Graaff (1617–1701) v text publikovaném v Amsterdamu 1719 (CERL).

Informace o novém světě skrze mravy „amerických divochů“ podává ve svém rodném jazyce francouzský jezuitský misionář Joseph François Lafitau 1681–1746 (CERL). Titul *Moeurs des sauvages américains, comparées aux mœurs des premiers temps* je rozložený do dvou svazků. Celostranné tabule rozdělené do dvou částí detailně demonstrují procesy rituálních obřadů. Dílo vyšlo v Paříži roku 1724 ve spolupráci více nakladatelů.

Opomenuté nebyly ani evropské státy, jejichž vydání se většinou vyznačuje nižším nákladem.

Za perlu barokní ilustrace lze označit sedmisvazkové dílo *Ceremonies et Coutumes Religieuses De Tous Les Peuples Du Monde*. (Poslední díl je rozdělen na dvě části, celkem tedy osm knih). Protože tento titul pojednává o náboženských obřadech a zároveň zvycích všech národů světa, i z exotických míst, lze ho řadit k cestopisům s náboženskou tematikou.

Ilustrační doprovod zhotovil, již několikrát zmíněný, francouzský mědirytec a ilustrátor Bernard Picart (1673-1733). Četnost výskytu jeho jména dokazuje, že se jedná o plodného umělce nejen na poli knižní kultury, ale také výtvarného umění a to v podobě grafik. Picart byl mistrem v zachycení detailu a autentičnosti, což je patrné i v těchto svazcích. Vedle ilustrací je titul doprovázen bohatým knižním dekorem v podobě záhlaví, vlysů a lišt.

Soubor vycházel v Amsterdamu v letech 1723-1743 nákladem knihkupce a nakladatele Jeana Frédéric Bernarda (1683-1744), který se v tomto případě angažoval také jako autor. Za zmínku stojí konkrétní zaměření některých svazků. První svazek popisuje náboženské zvyky a mravy Inků v Jižní Americe, čtvrtý se soustředí na Indii, pátý pak na arabský svět. Kromě exotických míst jsou zohledněna také evropská známá místa. Například sedmý svazek obsahuje rozbor anglické církve a druhý se zabývá Portugalskem s ohledem na židovskou kulturu v náboženské oblasti (výjev ze synagogy, zvyky při stolování)¹²⁰.

Oproti předchozím honosným titulům představuje jinou formu cestopisů titul *Neueste Reisen durch Spanien : vorzüglich in Ansehung der Künste, Handlung, Oekonomie und Manufakturen* z pera německého archeologa Johanna Jacoba Volkmanna (1732–1803) (CERL). Ve dvou svazcích skrze dopisy popisuje jednotlivá španělská města. Forma popisu připomíná průvodce. Jde o lipské vydání 1785. Podobně si stojí poznámky z cest Německem, Francií, Anglií a Holandskem věnované příteli epistolární formou. Jejich autorem je Johann Fridrich Karl Grimm. Dílo bylo vydáno v Altenburgu 1775.

Vzpomínkový text mapující formou dat poznatky ze severu je sedmisvazkový titul *Recueil de Voyages au Nord*, který byl redigován Jeanem Frédéricem Bernardem (1683–1744). Redaktor současně obstaral jeho vydání v Amsterdamu (1715) (CERL). Z jiného koutu zeměkoule pocházejí informace z titulu *Relation D'Un Voyage Du Pole Arctique, Au Pole Antarctique, Par Le Centre Du Monde* (Amsterdam, 1721).

¹²⁰ Viz obr. č. 40, 41, 42.

Kromě přehledových faktografických forem, deníkových záznamů, korespondencí či paměti se cestopisné relace vyskytují ve formě románu. Ve své době velmi čtené a překládané dílo *Voyage du jeune Anacharsis en Grèce dans le milieu du quatrième siècle avant l'ère vulgaire* pochází od francouzského archeologa a numismatika Jeana Jacquese Barthélemyho (1716–1795) (Ottův slovník naučný, D. III., s. 379). V tomto případě se jedná o druhou edici pařížského vydání z roku 1789.

6.3.7 Klasičtí autoři, beletrie, zábavná literatura

Mezi historickými, náboženskými, právníckými a dalšími opusy se nachází také literatura představující díla klasická, beletristická a zábavná. Beletrie ve své době neznamenal jen zábavnou formu čtení, ale značně se podílela na kultivaci a výchově aristokratických příslušníků. Kromě literárních aspirací představovala kulturní a názorový přehled své doby a mapovala literární terén literárního světa v podobě prózy, poezie či dramatu.

Vzdělávací formu plnily také svazky řeckých a římských autorů. Dokazují to překlady textů antických autorů do různých jazykových variant v různých časových obdobích. Oblíbenost těchto autorů dokládá také pořízení jednotlivých děl tvořících vztyčné pilíře literární historie v několika vydáních.

Řeckou antickou literaturu prezentuje nejstarší známý básník z této oblasti, Homér. *Iliada* v italském překladu skrze italského překladatele a básníka Federica Malipiera (1603–1643) pochází z Benátek 1642. Dále epos *Odysseia* zde zastoupen v překladu Anne Dacier (ca 1651–1720) do francouzštiny. Tato překladatelka vynikala filologickými pracemi a překlady z latiny a řečtiny (CERL) (Ottův slovník naučný, D. VI., s. 844). Text korigovala a připojila poznámky.

Ovidiovy *Metamorfózy* jsou v knihovně zastoupeny v německém a holandském překladu. V prvním případě se jedná o nákladnou publikaci. Proměny jsou součástí Sandrartova díla *Der Teutschen Academie*. Tato verze jako přídavek je překladem z holandštiny od Carla Mandera 1548–1606 vydaná v Norimberku 1679. Z pera stejného překladatele pochází i druhý titul básní s názvem *Metamorphosis, dat is veranderingh, of herscheppingh* vydaný v Amsterdamu roku 1662.

Dále jsou v knihovně od tohoto římského básníka Milostné elegie ve francouzském překladu *Les Elegies Amoureuses d'Ovide* vytištěné ve třech svazcích v Kolíně nad Rýnem 1702 nebo jeho Žalozpěvy v německém překladu *Trauerlieder* v Augspurském vydání z 1758.

Odkaz Lucia Annaea Senecy (4 př. n. l. – 65), římského filozofa, dramatika, básníka a politika je mladovožické knihovně zanechán skrze souborná vícesvazková díla v latinském a nejvíce francouzském jazyce. Svým datem vydání spadají do 2. poloviny 17. století vytištěná převážně v Antverpách v Plantinově tiskárně a v Paříži u Antoina de Sommvilla.

Quintus Horatius Flaccus, římský básník, (65 př. n. l. – 8 př. n. l.) je ve fondu zastoupen slavným dílem *Satiry* v německém překladu od C. N. Weilanda z roku 1786 či od Johanna Jakoba Harmsena (1790–1820) vydaným 1800 v Halle. Jako pokračování se v německé verzi, transformované již z anglické, objevují *Listy Horazens Episteln ...* s komentářem a poznámkami od anglického editora Richarda Hurda (1720–1808) vydané v Lipsku 1772 (CERL).

Marcus Tullius Cicero (106 př. n. l. – 43 př. n. l.) římský spisovatel, filosof, a řečník pojímá jedenáct svazků svým souborným dílem vydaným v Leidenu 1692. Dále se jedná o německé překlady z konce 18. století.

Od římského historika Publia Cornelia Tacita (ca 55–ca 116) se vyskytuje souborné dílo v latině *Opera ...* vytištěné v Antverpách 1648 a německý překlad *Roemischen Keyser Historien*, jehož vstup zdobí celostránkový dřevořez s výjevem bitvy pod hradem. Tisk pochází z Mohuče 1535.

Nejslavnějším představitelem zlatého věku římské literatury byl básník Publius Vergilius Maro (70 př. n. l.– 19 př. n. l.). Jeho díla si majitelé pořídili v latinském znění ve formě souborného díla z Benátek 1661 či hrdinský epos *Aeneis (L'Eneide)* s komentářem Annibala Cara (1507–1566) básníka a překladatele z řečtiny a latiny (CERL). Text pochází z italského města Padovy 1608.

S antickým odkazem souvisí vícesvazkové pojednání o řeckých autorech a jejich dílech od Johanna Alberta Fabricia (1668-1736), filosofa, teologa, knihovníka (CERL). *Publici bibliotheca Graeca* vycházelo v letech 1718-1728 ve čtrnácti svazcích v Hamburku.

Z dalších se hodí uvést *Satyrikon* od Petronia ve francouzštině či Caesarovy komentáře v italštině doplněné ilustračními dřevořezy s pevnostmi a dvoustránkovými mapami zobrazující západní Evropu a Pyrenejský poloostrov. Tisk byl vydán v Benátkách 1563.

Velké oblíbenosti se těšila skladba s motivem křížových výprav od Toquata Tassa (1544–1595). *Osvobozený Jeruzalém* se vyskytuje ve francouzském překladu Jeana Baudoina (ca 1594–1650) z roku 1648. Německé vydání pochází z Jeny 1800. Od italského umělce nechybí ani souborné třísvalkové dílo.

Ve fondu se obecně nachází nízký podíl anglicky psané literatury. Při pokusu tuto malou část fondu charakterizovat, tvoří její největší podíl právě beletrie. Jedná se o díla z konce 18. století, z nichž je patrný zájem o novodobější literaturu autorů z této země. Například souborné dílo dodnes známého prozaika a poety Henriho Fieldinga (1707–1754) rozdělené do dvanácti svazků a vydáno v Londýně roku 1775.

Zájem o anglickou literaturu prozrazují její četné překlady do němčiny. Ty se zabývají přehledově či odborně literaturou. Například *The Flowers of the British Literature oder der Auszüge aus den besten Schriftstellern der Engländer* od J. H. Emmerta (1795) či rozbory a interpretace Shaekesparova díla skrze postavy *Über die wichtigsten Charaktere Shakespears* od anglického profesora Williama Richardsona (1743–1814) vydaného v Lipsku.

6.3.8 Filozofie

Filosofické myšlenky provází polemická díla zamýšlející se nad aktuálním děním, zvláště v mladším období. Jejich nejčastějším jazykem je francouzština a němčina. O myslitelích řecké filozofie pojednává několik málo svazků přehledovou formou či texty jednotlivců. V takové formě vyšel v Amsterdamu roku 1688 francouzský překlad Démosthenes. Z pretendntů ve Švýcarsku vycházela díla Desideria Erasma Rotterdamského. Mezi mladší patří, David Hume, Thomas Hobbes, Benjamim Franklin, Francis Bacon. Některé tituly doprovází autorův portrét.

K filozofii se váží také myšlenky osvícenců 18. století. Jejich naukovou tvorbu představuje neodmyslitelně Voltaire (1694–1778). S novými myšlenkovými proudy a poznatky nechyběla jeho obširná díla snad v žádné šlechtické knihovně. Také v mladovožickém fondu zabírá dílo tohoto myslitele několik polic. Všechny svazky jsou vydány v původním, francouzském jazyce. Nepřehlédnutelné je stovsazkové souborné dílo vydané v letech 1791–1792 ve Zweibrückenu. Mezi dalšími díly pak například úvahy v díle *Essai sur l'histoire* vydané v Basileji 1754. Slovníkovou formu mají díla *Le Dictionnaire philosophique portratif* (Londres, 1764) s 73 články o voltairianismu a devět svazků *Questions sur l'Encyclopedie*, ve kterých se uvádí, co nebylo zmíněno v encyklopedii (1770–1772) (Ottův slovník naučný, D. XXVI, s. 945–951). Voltairovy svazky jsou většinou opatřeny luxusní francouzskou koženou vazbou zdobenou drobným zlacením na deskách i hřbetu a barevnou ořízkou.

Stejně tak k osvícenské etapě patří spisovatel Jean Jacques Rousseau (1712–1778). Jeho souborné dílo pojaté do 34 svazků vycházelo mezi lety 1792–1795 v Basileji. Kromě

filozofických myšlenek nechybí ani jeho průkopnický román v dopisech ... *Julie, ou la nouvelle Heloise* vytištěný v Ženevě ve čtyřech svazcích (1761).

6.3.9 Poezie

Kromě antických básnických eposů se objevuje i poezie mladší. Největší měrou je zastoupena tisky z konce 18. století v německém, méně pak anglickém jazyce. Básně konkrétních autorů jsou často prezentovány formou souborných děl zabírajících několik svazků. Například dílo anglického básníka Alexandra Popa (1688–1744), které bylo přeloženo do francouzštiny a vyšlo v sedmi svazcích ve Vídni roku 1761. Odtud ještě další představitel, James Thomson (1700–1748) s básnickou skladbou *The seasons* skládající se ze čtvera ročních období (Ottův slovník naučný, D. XXV. s. 378). Souborné dílo z anglické poezie s názvem *The British Poets* zabírá 42 svazků vytištěných v Edinburghu (1773).

Z italské poezie je ve třech svazcích zastoupen Pietro Metastasio (1698–1782) (Turín, 1757) či Girolamo Muzio (1496–1576) (CERL).

Z německé pak básník Martin Opitz (1597–1639) s dílem *Teutsche Gedichte* ve čtyřech svazcích z roku 1746. Text je doprovázen rytinou od norimberského umělce Martina Tyroffa (1704–1758) (CERL). Souborné dílo ve 32 svazcích pochází od Christopha Martina Wielanda (1733–1813) a je vydané ke konci 18. století v Lipsku.

6.3.10 Dramata

Divadlo jako forma zábavy vyšších kruhů je zde také patrná skrze fixaci do tištěné podoby. Majitelé si hry pořizovali opět v překladech a několika vydáních.

Antické divadlo reprezentují Aristofanésovy komedie ve francouzském překladu opět od madam Anne Dacier (ca 1651–1720) vydané v Paříži 1692 (CERL).

Z barokního dramatu je několika svazky zastoupen Pedro Calderón de la Barca (viz. Marie Josefa Harrachová).

Mezi oblíbence patřil známý francouzský dramatik a básník Pierre Corneille (1606–1684), jehož dílo se řadí ke klasicismu. Ve fondu je zastoupen souborným dílem *Theatre de P. Corneille* ... ve 12 svazcích s komentáři od Voltaira. Dílo bylo vydáno v Ženevě roku 1765 a vyznačuje se četnými rytinami od umělce Huberta François Gravelota (1699–1773) (CERL).

Ve stejné době působil francouzský dramatik a herec Molière (1622–1673) zastoupený taktéž souborným dílem v osmi svazcích v pařížském vydání z roku 1718. Titul je doplněn jeho portrétem.

Zástupce italského divadla představuje komedie *La Pamela* od Carla Goldoniho (1707–1793) v salcburském vydání 1756.

V tiscích z konce 18. století se také objevují divadelní hry soudobých německých dramatiků jako například Augusta Wilhelma Ifflanda (1759–1814). Zábavnější hry s názvem *Lustspiele* sepsal Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781). Od něj pochází také dvousvazková *Hamburgische dramaturgie*.

Kromě divadelních představení byla žádána i opera a to především italská. Ve svazku *Teatro comico di Bologna* je obsaženo několik oper italského libretisty Giacinta Andrea Cicognina (1606–1651). Dále jsou z italské opery zastoupeni Ignatio Capaccio, Giuseppe Castaldo a řada dalších.

Ještě více odlehčenou formu představuje galantní literatura, například německý román Friedricha Schulze *Ueber Paris und die Pariser* vydaný v Berlíně 1791. Titulní list zdobí viněta s lehkým erotickým námětem zobrazující ženu na loži okolo níž se dvoří muži.

Řada beletristických románů pochází z pera francouzského autora Gatiena de Courtilz de Sandras (1644–1712). Ve svých románech využíval fiktivní vzpomínky ze dvora Ludvíka XIV.

Formou biografie je ve francouzštině podán život divadelního herce Davise Garricka. Autorem textu je dramatik Arthur Murphy (1727–1805) (CERL).

6.3.11 Příručky, encyklopedie, slovníky

Svazky z dosud zmíněných oborů doprovází pomocná literatura v podobě slovníků, encyklopedií, příruček a přehledů, které sloužily pro lepší orientaci v jednotlivých problematikách. Následující kapitola je doplněna o obory, které doposud zmíněny nebyly (např. ekonomie), a pro které je žádoucí pouze tato forma vydání. Okrajově pak nastíní i ty obory, které jsou ve fondu zastoupeny méně.

6.3.11.1 Knihovnictví

S organizací a budováním rodinné sbírky souvisí potřebné příručky. V tomto zámeckém fondu se jedná zejména o knihkupecké a nakladatelské katalogy, které sloužily jako inspirace k akvizici. Zároveň poskytují dobrý zdroj pro utvoření si představy o nabývání knih Kuenburgů. Takovým případem je katalog francouzských tisků vydaných Friedrichem Esslingerem (zemř. 1812), knihkupcem působícím v Lipsku a Frankfurtu nad Mohanem (CERL). Tento *Catalogue des livres françois* byl vydán v Lipsku 1796. Dalším je nakladatelská nabídka nových knih vydaných a zprostředkovaných nakladatelem

a knihkupcem Johannem Adamem Steinem (nar. 1744) působícím v Lipsku a Norimberku. Jedná se o nabídku knih dostupných na salcburském knižním trhu z roku 1786. Mezi další patří soupis prodejního materiálu (*Catalogus des livres*) knihkupce Matthiase Fontainea (1749–1818) (CERL). Francouzský text byl vytištěný v Mannheimu 1794.

Jiný seznam tištěné literatury pochází Benátek z roku 1728. Jedná se o *Biblioteca Italiana* ..., seznam rozdělený na historii, poezii, prózu, umění a vědy. Pod těmito sekcemi jsou mapovány tisky vydané na území Itálie. Titul pochází z Benátek a je sestavený Nicolausem Francescem Haymem (1678–1729) publikovaný roku 1728 (KVK).

Další přehled z aktuálního frankfurtského a lipského knižního trhu zpřístupňoval pravidelně vycházející katalog *Verzeichnis der jenigen neuen Bücher ...* s reklamní upoutávkou na levnější knihy, vydáno v Aušpurku 1786.

6.3.11.2 Umění

S divadlem, operou, klasickou a beletristickou literaturou koresponduje zájem o umění, příznačný pro aristokracii obecně. Se sběratelskými aspiracemi a uvědomováním si hodnoty uměleckých děl vznikají příručky právě s touto tematikou.

Z konce 18. století se objevují tituly připomínající dnešní průvodce po galeriích. Takovým prototypem je příručka *Verzeichniss der Gemälde der Kaiserlich Königlich Bilder Gallerie in Wien* sestavená od Christiana Mechela (1737–1817), švýcarského rytce, nakladatele a obchodníka s uměním (CERL). Struktura textu koresponduje s odděleními v galerii a obsahuje komentáře k jednotlivým exponátům (Víděň, 1783). Stejně koncipované tituly se váží k drážďanské galerii (*Verzeichniss der königlichen Gemälde-Galerie zu Dresden*). Ke stejnému místu ještě patří ve francouzském znění *Catalogue des tableaux de la galerie electorale a Dresde* (Drážďany, 1765). Z Francie je to *Labyrinthe de Versailles*. Nechybí ani přehledové publikace o umění od Leonharda Meistera (1741–1811) s názvem *Helvetiens Berühmte Männer in Bildnissen* vydaná v Curychu 1782.

S uměním také souvisí publikace o protagonistech, kteří tvoří jeho dějiny. V tomto případě je třeba vyzdvihnout Sandrartovu dvoudílnou *Teutsche Academie der Bau-, Bild- und Mahlerei-Künste*, o které již byla zmínka v souvislosti s Ovidiovými Proměnami. Joachim von Sandrart (1606–1688) byl známý malíř, rytec a spisovatel. Dílo představuje životopisy malířů, architektů a sochařů z Německa, Itálie, Nizozemí, také ze starověkého Řecka a Říma. Norimberské vydání z roku 1679 je doplněno řadou portrétů a nákrešů z architektonického prostředí. Na ilustračním aparátu se podíleli Georg Christoph Eimmart (1638–1705), Karl

Gustav Amling (1651–1702) Philipp a Bartholomäus st. Kilianovi a řada dalších (Voit, 2006, s. 772–773).

6.3.11.3 Heraldika, genealogie

Neopomenutelnou část tvoří již zmíněné heraldické a genealogické příručky svědčící o zájmu o aristokracii a svůj původ. Heraldické příručky se vyznačují bohatým ilustračním aparátem a převažují vydání ve francouzštině a němčině.

Rady a návody při postupu popisování jednotlivých prvků v rodových znacích obsahuje například *La Palais de l'Honneur, ou la Science Heraldique du Blazon* vytištěná v Paříži 1686¹²¹. Dále *Méthode nouvelle pour apprendre l'art du blason* doplněná ilustracemi z Amsterdamu 1695.

Genealogická příručka s názvem *Des Heil. Röm. Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon* ve dvou svazcích pojednává o původu šlechtických rodů. Celkem obsahuje přes 6000 článků, které sestavil německý historik a teolog Johann Friedrich Gauhe (1681–1755) (CERL). Lipské vydání z roku 1740 je doplněno frontispisem.

Popis konkrétních rodových znaků v německém jazyce a tištěný antikvou nese název *Geschlechts-und Wappenbeschreibungen zu dem Tyroffischen neuen adelichen Wappenwerk* od Johanna Christiana Siebenkeese, vydaný je v Norimberku roku 1791.

Posledním příkladem je dílo *Das große und vollständige ... Weigelische Wappen-Buch* opět s velmi bohatým ilustračním aparátem německého rytce a nakladatele Johannese Sibmachera (1561–1611) (CERL).

6.3.11.4 Zemědělství

Mezi praktické příručky související s obstaráváním panství spadají tituly s tematikou zemědělství a chovu, například dílo od Wolfa Helmhardta von Hohberga *Georgia Curiosa oder Adeliches Land-Leben* s rytým předtitulním listem, kde jsou v oválné kartuši zobrazeny nástroje pro potřebu hospodářských činností. Jedná se o Norimberské vydání z let 1715–1716. Podobný titul ve francouzštině od francouzského zahradníka mistra Louise Ligera nese název *La nouvelle maison rustique, ...* vytištěno v Paříži 1762 (CERL).

Odtud je blízko k zahradnickým příručkám, které mimo jiné kladly důraz na estetickou stránku. V německém překladu se objevuje dílo francouzského vědce Antoina Josepha Dézalliera D'Argenville (1680 – 1765) *Die Gärtnerey So wohl In ihrer theorie oder Betrachtung Als Praxi oder Übung*. Nákresy zobrazující možnosti rozložení okrasných zahrad

¹²¹ Viz obr. č. 43.

a parků vytvořil francouzský architekt Alexandr Jean-Baptist Leblond (1679–1719) (CERL). Dílo bylo vydáno v Aušpurku 1731. V několika vydáních ve fondu nechybí ani instrukce pro zahradníky (*Instruction pour les jardins ...*) od mistra svého oboru, dvorního zahradníka panovníka Ludvíka XIV., Jeana de La Quintinie (1626–1688) (CERL). Jedná se o pařížské tisky z let 1716 a 1730.

Exotiku v tomto oboru přináší dílo Erasma Francisca, který popisuje architekturu zahrad ve Východní a Západní Indii. V první části se zaměřuje na květiny, byliny, stromy, ve druhé pak na charakteristiku půdy a lesů, nezapomíná ani na faunu. Všechny oblasti pak doplňuje výpravný ilustrační aparát. Titul pochází z Norimberku 1668.

K zemědělským příručkám lze také zařadit tituly s tematikou montanistiky. Příkladem je dílo *Magnalia dei in locis subterraneis ...*, od experta v tomto oboru Franze Ernsta Brückmanna (1697 – 1753), obsahující odborné nákresy znázorňující doly (CERL). Frontispis tvoří portrét autora od německého a nizozemského umělce Ernsta Ludwiga Creiteho (CERL). Neméně zajímavá je i příručka metalurgie (*Metallurgie, ou l'art de tirer et de purifier les metaux*) od Španěla Alvara Alonsa Barba (1569–1662) vydaná v Paříži 1751 (CERL).

6.3.11.5 Slovníky

Z příručkové literatury tvoří velkou část slovníky. V prvé řadě jsou to univerzální lexikony snažící se pojmout dosavadní vědění světa. Mezi takové patří dodnes využívaný Zedlerův lexikon pod názvem *Das Grosse vollständige Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste* vydaný v 64 svazcích. Publikace pochází z Halle a Lipska z let 1732–1750. Lexikon doplňuje *Nöthige Supplement zu dem Grossen Vollständigen universal Lexicon* ve čtyřech svazcích vydaný v Lipsku 1751–1754.

Z francouzského prostředí pochází *Dictionnaire historique et critique* od Pierra Bayleho (1647–1706) vydávaný ve více nizozemských městech roku 1740 (CERL). Podobné dílo od stejného autora nese název *Oeuvres diverses* vydané v Haagu 1737. Další slovníky univerzálního charakteru sestavil francouzský historik Augustin Calmet (1672–1757). *Dictionnaire historique, critique, chronologique, géographique* pocházejí z Paříže okolo roku 1722, nebo ve stejném místě vydaný *Le grand dictionnaire de l'Academie Francaise* (1695–1696) a další.

6.3.11.6 Ekonomie

Ze specializovaných oborů zaujímá nadvládu ekonomie. Příruční slovníky k této problematice se vyskytují převážně ve francouzštině, méně pak v latině. V několika vydáních

knihovna vlastní vícesvazkové slovníky a dodatky k nim od Noëla Chomela (1633–1712) (CERL). *Dictionnaire oeconomique* byl publikován v Amsterdamu a Paříži. Šestisvazkový slovník obchodu (*Dictionnaire universel de commerce*) od francouzského ekonoma Jacquese Savary Des Bruslons (1657–1716) pochází z Ženevy z let 1750–1752 (CERL).

Součástí je i matematický slovník (*Dictionnaire mathématique*) od Jacquese Ozanama (1640–1717) (CERL). Ozdobou této příručky je rytý alegorický frontispis zobrazující královnu, která přenáší pentagram.

Přehled o literatuře zajišťuje *Allgemeines Autor-und Litteraturlexicon in alphabetischer und chronischer Ordnung bis 1778* vydaný v Hannoveru 1778. Důraz byl také kladen na lingvistiku. Dokládá to slovník od italského učenice Gillese Ménage (1613–1692) *Dictionnaire etymologique ...* tištěný ve dvou svazcích v Paříži 1750. Vyskytují se i vícejazyčné slovníky (franouzko-latinský, teraurus latiny 1734), konverzační příručka od profesora v Hamburku Johanna Hübnera (1668–1731) vydaná v Regensburgu 1741–1742 (CERL) a další literatura sloužící k výuce cizích jazyků.

6.3.11.7 Encyklopedie

Encyklopedická díla se svou formou velmi podobají slovníkům. Ke klasickým univerzalistickým encyklopedickým vydáním můžeme zařadit Diderotovu *Encyklopedii aneb Racionální slovník věd, umění a řemesel*. Jedná o třetí edici vydanou v Ženevě 1778. Bohužel se ale nejedná o zcela kompletní vydání. Některé části chybí.

Oborovou encyklopedii ve 42 svazcích představuje *Oekonomische Encyklopedie ...*, dílo vydané v Berlíně v letech 1773–1788, doprovázeno portréty.

6.3.11.8 Schematismus

Jako jisté pomůcky lze značit schematismy, ročně zpracovávané abecední seznamy osob s určitým společenským postavením či vojenskou, duchovní a vědeckou hodností (Voit, 2006, s. 790). Zde se nejčastěji objevuje *Kaiserlicher Königlicher Schematismus* (na rok 1794, 1799 a další) vytištěný v Praze u Jana Nepomuka Schönfelda. V podobě kalendáře je ve sbírce přítomen *Hochfürstlich-salzburgischer Hofkalender* – schematismus na rok 1788.

6.3.11.9 Geografie

S cestopisnou literaturou souvisí také geografické slovníky, které znázorňují jednotlivá místa skrze mapy, plány a faktografické přehledy. *La Grand Dictionnaire géographique* je desetisvazkové dílo od geografa Antoina Augustina Bruzena de La Martinière (1662 – 1746)

vydávané v Benátkách 1737–1741 (CERL). Ve více vydáních se objevuje *Atlas historique* od Nicolase Gueudevilleho (1654–1721) publikovaný v Amsterdamu.

6.3.11.10 Přírodní vědy

Z oblasti botaniky fond skýtá několik pojednání o jedovatých rostlinách v německém jazyce od Johanna Friedricha Gmelina (1748–1804), vydané v Ulmu 1775.

Tituly zaměřené zejména na egyptskou botaniku, představují anomálii mladovožické knihovny. Obsaženy jsou v konvolutu skládajícího se z osmi částí. Jeho zvláštnost spočívá v provedení vazby a vazebném systému. Umožňuje totiž rozevírání hned šesti způsoby, přičemž jednotlivé části mají různou velikost i formát.

Vazbu tvoří prkénkové desky pokryté hnědou kůží s bohatou barevnou a zlacenou výzdobou. Modrý rám lemující kompozici zdobí zlacené ornamentální a florálními motivy. Výplň rámu tvoří zoomorfní motivy zhotovené technikou zlacení na červeném pozadí, florální motivy na zeleném. Na červeném pozadí je umístěn také středový oválný motiv, ohraničený modrým oválným rámem se zlacenými linkami. Celkově jsou kompoziční prvky zasazeny do širších zlatých linek, jejichž křivky připomínají fanfárový styl. Přední i zadní deska má motivy podobné. Předsádka je vylepena růžovým papírem, na kterém pokračuje výzdoba v podobě zlacené dekorativní linky¹²². Jednotlivé tituly se netýkají jen egyptské botaniky od Prospera Alpina (1553-1616), ale i anatomie a jezdeckví. Vydáním pokrývají rozpětí let 1735-1740, vtištěné jsou v Nizozemsku a Německu. Tento atypický svazek nenese žádnou provenienční stopu, která by pomohla odhalit jeho nabytí a nelze proto určit, zda je jednalo o nákup v cizině či práci na zakázku.

Od Johanna Friedricha Ernsta Albrechta (1752–1814) pak díla ze zoologie v podobě *Die Regenten des Thierreichs* (1790) (CERL). Druh hmyzu zkoumá Georg Wolfgang entomolog, botanik a lékař Franz Panzer (1755–1829) v díle *Kritische Revision der insektenfaune Deutschlands* zastoupené též v latinském vydání (CERL). Vícesvazkové pojednání z tohoto oboru přináší vědec George Louis Leclerc Buffon (1707–1788) s titulem *Allgemeine Historie der Natur*. Jedenáct svazků vycházelo v Hamburku v letech 1750–1782.

6.3.11.11 Medicína

Několik vícesvazkových děl se věnuje také medicíně. Zaměřeny jsou na kompletní problematiku, farmacii, chirurgii. Souborné latinské dílo lékaře a botanika Michael Ettmüllera (1644–1683) vtištěné ve Frankfurtu nad Mohanem 1697 se vyskytuje ve dvou exemplářích.

¹²² Viz obr. č. 35, 36, 37.

Další odvětví zastupují farmaceutické příručky. Jednu takovou představuje základní dílo francouzského chemika a farmaceuta Nicolase Lémeryho (1645 – 1715) (CERL). V italštině se objevuje *Teatro farmaceutico* vytištěné v Benátkách 1743. Součástí fondu jsou texty italských a německých lékařů, například Lazara Grandiho, Georga Horsta (zemř. 1688) a dalších (CERL).

6.3.11.12 Alchymie

V knihovně nechybí ani alchymie. Není sice stěžejním souborem, kterým by knihovna vynikala jako například soubory alchymistické literatury v Rájci nad Svitavou či zednářské tisky v Klášterci nad Ohří, Nových Hradech a dalších, ale i tak jsou zde zastoupena důležitá díla z této oblasti (Mašek, 2000, s. 47). Alchymistická literatura je také typická pro tovačovský fond. Bohužel tituly neobsahují jinou stopu, která by prozrazovala, že pocházejí z této knihovny. Vyloučené to však není. Jako příklad uveďme dílo Philippa Ulstadia *Coelum philosophorum, seu Liber de secretis Naturae* s řadou dřevorezů, zobrazujících alchymistické pece a nádoby z roku 1630. Mezi další představitele patří Franz Karl Eckartshausen (1752–1803), autor esoterické literatury se zájmem o alchymii a mystiku či slavný polský alchymista Michael Sendivogius (ca. 1556–ca. 1646) (Killy, Bd. 3., 1999, s. 9) (CERL). Řada titulů je opět doplněna ilustrací.

6.3.11.13 Jezdectví

Četně se v knihovně vyskytují svazky o hipologii s bohatým ilustračním doprovodem¹²³. Tyto příručky o koních se objevují v německém, francouzském a italském jazyce. Několikrát je zastoupen autor Friedrich Wilhelm von Eisenberg (1727–1753). Například jeho příručka o jezdeckví *L'art de monter a cheval, ...* s rytým předtitulním listem a řadou ilustrací, které zobrazují jednotlivé styly jízd, prozrazuje jako tvůrce tohoto doprovodu Bernarda Picarta (1673–1733) (CERL). Kromě jezdeckví, francouzské kavalerie, chovu a péče je pozornost soustředěna i na medicínskou složku. Dokladem je titul od veterináře Philippa Etinna La Fosseho (1738–1820), který je pro lepší názornost doplněn rozměrnou rozkládací obrazovou přílohou s vyobrazením koňské kostry s kolorovanými orgány.

Nechybí ani lékařské příručky méně odbornějšího rázu na úrovni domácího lékaře. Rady určené laikům popisující symptomy a druhy nemocí ve francouzštině podává lékař a profesor medicíny Clément-Joseph Tissot (1750–1826) (Voždová, 2011, s. 206) (CERL).

¹²³ Viz obr. č. 38.

Specifické zájmy se prostřednictvím knih projevují po jednotlivinách. Například z oboru elektřiny dílo *Ereweitertes Lehrgebäude der natürlichen Elektrizität* vydané ve Vídni 1790. Z oboru architektury *Architecture hydraulique* od inženýra Bernarda Foresta de Belidora (1697–1761) z Paříže 1750 (CERL).

Zajímavostí jsou tituly s tematikou vaření piva. *Bewerte Bier-Künste ...* od Justuse Knausta vyšlo roku 1616. Dále od Heinricha Knausta *Fünf Bücher ... von Kunst Bier zu Brawen* vydaných v Erfurtu 1614. Zastoupeny jsou také díla o tabáku *Tabacologia: Hoc est Tabaci* doprovázené ilustrací či *Hymnus tabaci* od Raphaela Thoria. Texty pocházejí z Leidenu v rozmezí let 1622–1628.

6.3.12 Bohemika

Fond mladovožických majitelů je zaměřen na cizojazyčnou produkci, která pochází od evropských tiskařů. Přesto se fond čítá i několik bohemik¹²⁴. Jedná se o tisky z 2. poloviny 18. a 1. poloviny 19. století vydané většinou u pražských tiskařů. Přibližně se jedná o 45 titulů, z nichž některé jsou součástí konvolutu. Z jazykového hlediska je nejvíce zastoupený německý a latinský jazyk.

Výjimku tvoří jediný titul v češtině s názvem *Episstoly a Ewangelia na Neděle a Swátky přes celý rok, gakož y Passie Pána nasseho Gežjsse Krysta, dlé wypsánj čtyr swatých Ewangelistů*. Text vyšel nákladem Tiskárny normální školy roku 1780 (Knihopis, K02324).

Některé tituly byly již uvedeny v provenienční a obsahové charakteristice. Námětově jsou zastoupeny náboženské spisy, například od jezuity Ignáce Cornovy. Od Elsenwangerových dědiců pochází Nový zákon v německém jazyce upravený Christophorem Fischerer, vtištěný roku 1784. Nechybí ani právo v podobě textů od Johanna Christophora Schambogena či učebnice s touto látkou.

Řada svazků se váže k historii českého území. Od jezuitského historiografa Františka Pubičky (1722-1807) fondu náleží *Chronologische Geschichte Böhmens unter den Slaven ...*, které byly pro svoji oblíbenost adaptováno z latiny. Zdejší německá verze byla vydána v Praze a Lipsku u Františka Augustina Höchenberga v letech 1770-1798 a je doplněna úvodními frontispisy s příznačnou tematikou (Ottův slovník naučný, D. XX., s. 954-955). S historií našeho území souvisí také *Kurzverfasste Beschreibung der Kreise in Boehmen* (Praha, Elsenwanger, 1794). Stejný námět mají i topografické příručky *Topographisches Universalregister des Königreichs Böhmen* od Jaroslava Schallera (1738-1809) (Prag, 1791),

¹²⁴ Soupis těchto bohemik uveden ve sborníkové studii (Johanides, 1961. s. 159-168).

o Moravě pojednává *Erdbeschreibung von Mähren* z roku 1780. Na počátku 19. století vznikla *Gallerie der interessantesten und merkwürdigsten Personen Böhmens* od Josefa Schiffnera (Praha, 1804).

S Kuenburgy souvisí dílo *Peregrinus in Jerusalem* od duchovního Maria Angelicuse Myllera, který ve formě frontispisu znázorňuje mědirytový znak Františka Ferdina Kuenburga, stejný jako v rytinách s jeho podobiznou. Dílo vyšlo nákladem Václava Helma 1730.

6.4 19. a 20. století

Literatura 19. a 20. století je obecně ve fondu zastoupena méně (ca 800 svazků). Nerovnoměrnost rozprostření vůči starým tiskům může být zapříčiněna shromažďováním knih na jiném místě. Leopold Kuenburg (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921) a jeho manželka Marie Spiegelfeldt (1864–1943) kromě Mladé Vožice pobývali také na rodovém sídle v Salcburku a je možné, že literaturu soustředili sem (GGT, 1920, s. 519) (GGT, 1932, s. 382). Podkladem této domněnky může být i fakt, že se v mladší části fondu vyskytuje převážně beletristická a zábavná literatura. Obvykle v této době šlechtické knihovny obsahovaly zejména politické texty, které se zabývaly soudobou politikou, spory uvnitř státu mezi českými a německými občany a další podobnou problematikou. A tento fenomén není v mladovožické sbírce příliš patrný.

Stejně tak se často v mladších aristokratických fondech vyskytují příručky o lesnictví a zemědělství, jejichž absence možná dokládá spolehlivost a fundovanost správců.

Mezi svazky vydanými po roce 1800 se objevují obdobná témata jako u starých tisků. V popředí zájmu stále stojí francouzský stát a jeho představitelé jako Ludvík XVI., Napoleon Bonaparte a další. Jejich životy jsou líčeny přehledovou, románovou nebo biografickou formou. Evropské politologii se ve svém díle *Europäische Staats-Relationen* (1804-1809) věnuje Nicolaus Vogt (1756-1836), nebo ve 20 svazcích *Russland über Alexander der ersten* (Leipzig, 1803-1806) i Heinrich Friedrich Storch (1766-1835) a další.

Dále se profilují příručky v podobě encyklopedií, např. *Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie ...* ve 13 svazích vydaná v Lipsku. Dalšími jsou učebnice, které plní utilitární funkci a slouží k výuce jazyka, náboženství, umění.

Beletristická a zábavná část fondu plně koresponduje s tím, co o těchto svazcích zaznělo v provenienčním rozboru. Je proto bezvýznamné jmenovat shodné tituly. Největší část zaujímá původní či přeložená německá beletrie. Z klasických děl uveďme pro příklad *Robinsona Crusoe* od Daniela Defoe. Jedná se o třetí vydání publikované v Berlíně pod

nakladatelstvím Norddeutsches-Verlags-Institut. Román je doplněn 53 ilustracemi (Thomas, W.) a pochází přibližně z roku 1885. Zájem neopadl ani o aristokracii. Dokládá to dílo o Felixu Schwarzenbergovi (1800–1852) od Franze Adolpha Bergera (1813–1886), vydané roku 1853 v Lipsku u Otty Spamera (1820–1886) (CERL). Titul je opatřen nakladatelskou vazbou se zlaceným heraldickým supralibros Schwarzenbergů. Jako vstupní ilustrace je umístěn Felixův portrét. Další knihou je titul o nejslavnějším členu rou Radeckých z Radče, Janu (Josefovi Václavovi Antonínu Františkovi Karlovi) (1766–1836) z pera knížete Karla Schöfelda z roku 1904. Pod vstupním portrétem Radeckého je vepsán autorův podpis.

7 Organizace fondu na základě archivních pramenů

Uspořádání a péči o konkrétní fond v době svých majitelů je možno rekonstruovat na základě dochovaných titulů. Velkou pomůckou, jsou-li zachovány, jsou také katalogy, inventáře či archivní prameny jako jsou testamenty a jiné listiny. Mladovožická knihovna v tomto ohledu neskýtá mnoho možností. Dovědět se více o její organizaci na základě výše zmíněných pramenů lze až od dvacátého století. Z přítomných svazků je možné sestavit okruh sběratelů díky provenienčním stopám. Dále předřady knih prozrazují staré signatury.

Z katalogů dnes existuje současný lokální katalog vytvořený v roce 1955, lístkový katalog zařazený do rukopisného fondu stávající mladovožické sbírky. Nejstarší z této sekce je pouze ukázka z rukopisného svazku „*Katalog der allen gräflich Kuenburgischen Schloss-Bibliothek in Jungwoschitz*“. Jedná se o katalog, který byl vytvořený kolem roku 1918. Dnes se bohužel nenachází v mladovožické knihovně, ale v Rakousku¹²⁵. Ukázka v xeroxové kopii byla zaslána Knihovně národního muzea¹²⁶. Další katalog nepatří přímo k mladovožické sbírce, i když je vřazen do její rukopisné části. Jde o tovačovský katalog s názvem *Catalogus Bibliotheca Excellentissimis Comitum Francisci de Kuenburg in Tobitschau*. Ten může posloužit ke kontrole svazků vplynutých do této sbírky¹²⁷.

Oproti jiným šlechtickým sbírkám nelze ani na základě testamentu¹²⁸ rekonstruovat počet svazků za konkrétního pořizovatele. V archivních pramenech se v souvislosti s knihovnou objevují jen kusé informace a to z počátku 20. století.¹²⁹ Nicméně sama knihovna ve své sbírce obsahuje dokumenty, které částečně nahrazují tuto pramennou základnu. Jednak je možno využít výše řečený Tovačovský katalog. Další dokumenty se opět vztahují k vývoji knihovny až na počátku minulého století. Sem se řadí instrukce ke katalogizaci z roku 1918, čtyřsvazkový lístkový katalog vytvořený na základě těchto instrukcí a ceník vytvořený přibližně roku 1927.

¹²⁵ Pravděpodobně si katalog nechal odvézt Jiří Kuenburg. S koncem války předpokládal její dopady, a proto nechal cenné předměty s pomocí místních přemístit do Salcburku, kde měli Kuenburgové hlavní sídlo. Katalog bude zřejmě zde.

¹²⁶ Viz stavění fondu.

¹²⁷ Po formální stránce je tento rukopisný katalog abecedně řazený. U každé litery ještě probíhá dělení dle formátů. Dle různých rukopisů a vyhraněného místa u jednotlivých formátů je patrné, že katalog vznikl v průběhu s nabýváním titulů.

¹²⁸ Takové materiály poskytuje například zámecká knihovna Eggenbergů v Českém Krumlově, která má výhodu i v tom, že i po převratné době 20. století nebyla její celistvost narušena (Radimská, 2007, s. 5–6). Další přesné informace o počtu svazků přecházejících z generace na generaci máme také o knihovně Petřvaldských z Petřvaldu a další (Pleva, 2003, s. 268).

¹²⁹ Nezpracované fondy v Státním oblastním archivu v Třeboni – oddělení správy fondů a sbírek Jindřichův Hradec: Rodinný archiv Kuenburgů, Mladá Vožice a Velkostatek Mladá Vožice.

7.1 Stavění fondu dle původního katalogu (okolo roku 1918)¹³⁰

Dle rukopisného katalogu, který byl vytvořený přibližně v roce 1918, můžeme určit tehdejší stavění fondu. Tento katalog se dnes nenachází v Mladé Vožici, ale pozůstali příslušníci rodu Kuenburg zaslali Knihovně národního muzea kopii¹³¹. Jedná se sice o pár stránek z tohoto katalogu, ale i tak jeho informace poslouží. Katalog začíná obsahem, který prozrazuje rozdělení fondu do dvou hlavních částí.¹³² První část obsahuje tisky vydané v letech 1530 až 1820. Tato část je rozdělena do 18 tematických skupin. Jde o teologii, filozofii, pedagogiku, právo, národní hospodářství, historii, geografii a cestopisy, přírodní vědy, ekonomii, umění, klasickou filologii, lingvistiku, literaturu, encyklopedie, časopisy, knihovnictví, miscelanea a Kuenburgiana. Vedle názvů skupin je odkazováno na stránky, kde se tyto tituly nacházejí. Jejich rozmezí také odkrývá kvantitativní zastoupení. Na první pohled je nejvíce zastoupen obor historie, po něm teologie. Ostatní oborové skupiny se zdají být, co do poměru, vyvážené.

V druhé hlavní části jsou obsaženy prvotisky a rukopisy, rovněž členěny do dalších skupin. První skupinu tvoří prvotisky, druhou staré tisky od roku 1501–1530¹³³. Ve třetí skupině jsou mladší rukopisy ze 17. a 18. století, ve čtvrté rukopisy z 15. století a v poslední skupině se vyskytují příručky ze studií a studijní poznámky z 18. století.

V katalogu jsou také uvedeny zásady pro stavění knih. Bylo zde užito formátového stavění v kombinaci s řazením tematickým. Uvnitř tematické skupiny je patrná snaha zachovat ještě alfabetské řazení. Každé knize bylo přiděleno písmeno A–E dle její velikosti¹³⁴.

Tematické řazení vyplývá z rozdělení z výše zmíněných 18 skupin. V průběhu tvorby katalogu a uspořádání fondu byly včleněny ještě podskupiny. Zmíněné alfabetské řazení uvnitř tematických skupin je zhodnoceno až na výjimky jako nezdařené díky prostorovému omezení.

Signaturní označení knih je zastoupeno jednak v alfabetském formátovém rozdělení A–E nebo dle příslušnosti k dané sekci knih. Tímto specifickým označením se myslí knihy, které byly odděleně rozestavěny a mají tak vlastní označení. Jde o církevně zakázané knihy

¹³⁰ Dnes je pro sbírku užito formálního stavění dle velikosti.

¹³¹ Jde zřejmě o katalog, který je uvedený ve sborníkových studiích jako neznámý.

¹³² Dolenský ve své studii uvedl stejné rozdělení fondu. Tudiž v době, kdy se fondem zabýval, byl katalog ještě v knihovně.

¹³³ S posunutím časové hranice obdoba dnes používaného termínu paleotypy

¹³⁴ A – knihy do 17 cm, B– knihy přibližné výšky 18–25 cm, C knihy přibližné výšky 26–33 cm, D 33–50 cm, E – nad 50 cm

označené písmenem P (Prohibita), prvotisky W (Wiegendrucke), rukopisy H (Handschriften). Kromě těchto tří skupin tvoří tedy ucelený soubor.

Záznamy v katalogu o jednotlivých titulech jsou velmi stručné. Prvním údajem je autor, pokud je známý. Za ním následuje zkrácený název. Z nakladatelských údajů jsou poznamenány pouze místo a rok vydání. Nakonec je doplněn počet svazků a signatura.

7.2 Instrukce ke katalogizaci knihovny z roku 1918

Součástí rukopisné sbírky jsou také instrukce o organizaci knihovny, uspořádání a novém signování svazků či návod na tvorbu lístkového katalogu určený slečně Vožehlové¹³⁵. Iniciátorem jejich vytvoření byl Maxmilián Kuenburg (14. 3. 1886 – 29. 9. 1957), syn Leopolda (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921) a nevlastní bratr Jiřího Kuenburga (27. 4. 1912 – 4. 5. 1961), který působil jako profesor na univerzitě v Tokiu. Na konci textu se nachází i místo vytvoření – Innsbruck s konkrétní datací 23. 9. 1918.

Z textu vyplývá, že v této době již existoval rukopisný katalog (viz výše). V návodu se uvádí, jaké údaje mají být zmíněné v lístkovém katalogu a dle jakého principu se mají uvádět tematické skupiny. Kromě odkazu na 18 hlavních skupin Maxmilián upozorňuje i na podskupiny u jednotlivých témat či co se do nich řadí. V instrukcích jsou uvedena také pravidla, kterými se má tvůrce řídit. V jaké formě uvádět jméno, jak postupovat v případě neznámého místa, nakladatele či data vydání. Dbá se také na řazení těchto lístků, s čímž souvisí poučky o řazení dle slova z názvu a ne autora nebo na správnou formu uvedení jména autora příslušného díla. Pozornosti nešlo ani uložení titulů, jejichž umístění mělo korespondovat s rozdělením sbírky v rukopisném katalogu (rukopisy, prvotisky, staré tisky).

Pro práci s inkunábulemi Maxmilián odkazuje na zásadní díla v této oblasti jako *Repertorium bibliographicum* od bibliografa Ludwiga Haina, *Annales typographici* od Georga Wolfganga Panzera či *An index to the early printed books in the British Museum* od Roberta Georga Colliera Proctora. Všechna tato díla jsou přítomna ve fondu. Ačkoliv jméno Maxe Kuenburga v souvislosti s provenienčními stopami nezaznělo, je patrné, že o rodovou sbírku jevil velký zájem propojený se znalostmi o uspořádání fondu, i když na mladovožickém panství mnoho nepobýval. V instrukcích je také zmínka o tom, že o knihovnu v této době pečovala Eleonora Kuenburg roz. Spiegelfeldová (13. 7. 1884 – 16. 9. 1976).

¹³⁵ Není blíže známo, o koho jde. V archivních pramenech ani v Dolenského studii není o této osobě zmínka. Její jméno je uvedeno pouze v těchto instrukcích jako adresát.

7.3 *Lístkový katalog*

Lístkový katalog vytvořený na základě výše uvedených instrukcí vznikl po roce 1918. Po formální stránce zabírá tento katalog čtyři fascikly.¹³⁶ Uvnitř probíhá řazení na jednotlivé složky dle abecedního pořádku. Karta o velikosti 17 x 21 cm obsahuje informace o autorovi, názvu, počtu svazků, roce, a místu vydání. Dále je jen velmi stručně popsána vazba (například pergamenová), ilustrace (mědiryty). Ohled je brán i na küenburskou provenienci. Uvádí se, zda je ve svazku přítomno exlibris či supralibros na vazbě. Cizí provenience je buďto opomíjena nebo jen neurčitě označena jako zlatotisk na vazbě v případě jiného supralibros. Pod těmito údaji přichází ještě velikost a zařazení do tematické skupiny. V horní části lístku jsou uvedeny staré signatury.

Do lístkového katalogu byly pojaty také manuskripty a prvotisky. Dle rozdílných rukopisů je patrné, že na této práci se podílelo postupně více osob. V jednotlivých záznamech se objevují korektury, zřejmě od těch, kteří se podíleli na organizaci knihovny.

7.4 *Ceník*

Ceník ve strojopisné podobě, přítomný mezi rukopisy ve fondu, byl vytvořen přibližně v roce 1927. Obsahuje odhady cen knih rozdělených do jednotlivých tematických skupin (stejných jako v katalogu). Jednotlivé tituly jsou uvedeny pouze pod starými signaturami. Například kompletní soubor *Theatrum Europaeum* byl vyčíslen na 4000 korun. Titul s atypickou rozkládací vazbou obsahující několik částí s tematikou anatomie, fauny, flory, hipologie, jehož hlavní dílo nese název *Prosperi Alpni, Marosticensis Philosophi* byl oceněn na 40 korun a slavný Calderonův rukopis k prodeji za 30 korun. Celkově byla knihovna v této době oceněna na 204 933 Kč (z toho: rukopisy 10 260 Kč, inkunábule 37 100 Kč, paleotypy 5 835 Kč, staré tisky 151 738 Kč).

S takovým pramenem přichází na řadu otázka, proč vznikl. Je pravděpodobné, že Küenburgové zamýšleli knihovnu prodat. Nebyli by jediným šlechtickým rodem, který za první republiky takto naložil se svou rodinnou knižní sbírkou. Příkladem uveďme prodanou Fürstenberskou sbírku na Křivoklátě, jejíž 24 423 svazků zakoupil stát v roce 1929, dále knihovnu Lobkowiczské sekundogenitury zakoupené opět státem pro Veřejnou univerzitní knihovnu v Praze (dnešní NK ČR) čítající 34 073 svazků. Některé sbírky byly rozprodány na aukcích jako například děčínská knihovna Thun-Hohensteinů, 65 532 svazků, v roce 1933 či

¹³⁶ I. A–D, II. E–K, III. L–Q, IV. R–Ž

zámecká knihovna v Mikulově¹³⁷. Finanční důvody, které k tomu aristokracii vedly, vyplývají z politických událostí v souvislosti se zrušením šlechtických titulů či pozemkové reformy. Naopak zrušení fideikomisních výsad uvolnilo šlechtě ruce a umožnilo jim prodej uskutečnit. Přesto někteří ctí fideikomisní zákon dodnes.

Küenburská sbírka z větší části setrvala nakonec v péči svých majitelů¹³⁸. Otázkou ale zůstává, kdo vytvořil tento ceník a komu by byla knihovna prodána. Je možné, že na sestavení ceníku byl najat sám Antonín Dolenský, který přibližně o dva roky později publikoval svoji studii o této knihovně¹³⁹. Dolenský spolupracoval s Karlem Zinkem (1889–1975), knihkupcem, bibliofilem a antikvářem zaměřeným na knižní aukce (Zach, 2007–2014). Mohl být tedy zamýšlený prodej mladovožického fondu v jeho aukcích. Tyto domněnky zůstávají však v rovině spekulací.

V souvislosti s cenou knihovny se vyskytuje ještě jeden údaj v archivních materiálech (RA Küenburg K. č. 5). Zde je v usnesení týkající se převodu a správy majetku po smrti Leopolda Küenburga (26. 11. 1848 – 20. 6. 1921) z roku 1926 knihovna zahrnuta do movitého jmění, pod položkou *bibliotéka, sbírka rukopisů, inkunábulí, a obrazy v ceně 23. 980*. Není jasné, zda jde o celou či jen část knihovny. Dle zvyklostí je ale pochopitelné, že by sbírka byla hodnocena nižší částkou.

¹³⁷ Další příklady zmiňuje ve svém článku: Lifka, Bohumír. Prodeje zámeckých knihoven. In: *Vitrinka*. Roč. 10, č. 4, 1993. s. 129–132. Uvádí, že v této době bylo prodáno nejméně 200 000 svazků ze zámeckých knihoven a to počítá pouze těch, které byly prodány kompletní jako součástí objektu.

¹³⁸ Ve sborníkové studii se uvádí, že se uskutečnil částečný prodej některých rukopisů a prvotisků (Kneidl, 1961, s. 109)

¹³⁹ Dolenský, Antonín. *Küenburská knihovna*. Praha 1929, 15 s.

8 Závěr

Sbírka vybudovaná Künburgy představuje součást dějin knižní kultury na našem území. Jedná se o jednoznačně cizojazyčnou knihovnu orientovanou převážně na románskou produkci.

V porovnání s ostatními zámeckými knihovnami se svou velikostí řadí k menším sbírkám. Z hlediska obsahu se však jedná o zajímavý historický fond, který vznikl od 2. poloviny 17. století do 1. poloviny 20. století (1678–1945). Po osm generací vznikala sbírka, jíž dle provenienčních znaků největší měrou přispěl samotný zakladatel František Ferdinand Künburg (5. 2. 1649 – 7. 8. 1731) a poté jeho vnuk František Josef (10. 4. 1714 – 5. 6. 1793).

Výhodou této sbírky, oproti jiným zámeckým knihovnám, je její celistvost. Během svého vývoje neutrpěla žádné velké ztráty, nebyla žádnými vlivy poškozena ani rozprodána¹⁴⁰. Dokonce ani vzhled nebyl změněn a sbírka nebyla opatřena kompletní převazbou, jak se u barokních sbírek běžně stávalo¹⁴¹. Také nebyla sloučena s žádnou knihovnou jiného rodu. Jediné sloučení proběhlo a to ku prospěchu za Františka Josefa Künburga, který fond obohatil o část tovačovské sbírky.

Z hlediska rozložení forem fixace textu největší soubor tvoří staré tisky, menší část zabírají rukopisy, inkunábule a paleotypy. Oproti starým tiskům je také menší měrou zastoupena literatura 19. a 20. století, což pravděpodobně nevypovídá o úbytku zájmu o soudobou literaturu, kterou si v té době jistě pořizovali. Spíše to nasvědčuje tomu, že mladovožické panství nepředstavovalo hlavní sídlo příslušníků rodu a literaturu shromažďovali nejspíše v Salcburku, který se v této době uvádí jako jejich místo pobývání vedle Mladé Vožice (GGT, 1920, s. 519) (GGT, 1932, s. 382). V této době se tu tedy začala soustředit literatura odlehčenější sloužící k zábavě a rozptýlení.

Provenienční průzkum prokazuje, že se jedná o sbírku sestavenou čistě svými majiteli a okruhem sňatkově spřízněných osob. V případě cizí provenience, která se mnohdy vyskytuje v podobě jednotlivin, je patrné, že se jedná o nákupy, výpůjčky, zřejmě i náhodu, která knihu dovedla do tohoto fondu. Dále lze tvrdit, že se jedná o provenienčně bohatou sbírku. Pro srovnání můžeme uvést ditrichsteinskou mikulovskou knihovnu, která ač čítá téměř dvojnásobný počet svazků (11.666 svazků) neobsahuje po svých majitelích takové množství vlastnických stop jako künburské svazky (Fabian, 2003).

¹⁴⁰ Výjimkou je prodej některých rukopisů a inkunábulí za první republiky.

¹⁴¹ Převazba titulů je zaznamenána minimálně.

Na základě provenienčního průzkumu se podařilo identifikovat převážnou část vlastnických poznámek ve svazcích. V této oblasti učinil nejpodstatnější kroky František Ferdinand zhotovením a používáním supralibros, díky kterému lze knihu bezpečně přiřknout tomuto rodu. Podobně František Josef vlastnictví dokládá svým heraldickým exlibris. U ostatních členů přichází spíše vlastní reprezentace než označení veškeré literatury nashromážděné během jejich života a správy panství.

S tím souvisí i obsahový charakter, který vypovídá, že prvotní snahy tkvěly v shromažďování veškerého vědění světa s postupnou rezignací od této snahy a zájmem, který se rozprostřel do osobních sbírek. Nicméně to neznamená, že by rodová sbírka pro ně ztratila na ceně. Byla brána jako jádro, o které je nutno dbát a cenit si ho. Knihovna jen dokládá přirozený vývoj barokní sbírky, která prošla osvícenským duchem do 20. století. Z tematické skladby dále vyplývá, že se jedná převážně o barokní literaturu, typickou pro aristokracii 2. poloviny 17. století a 18. století. Pokud bychom tuto charakteristiku chtěli uvést v praxi na konkrétní obory, znamená to, že zpočátku se nejvíce objevovala historická, církevní, právní, politologická tematika. Neopomíjely se však ani jiné obory.

V 18. století začínají převažovat francouzské a německé tisky o aktuálním politickém dění, zejména z francouzského prostředí. Dále se objevují polemické traktáty, korespondence, memoáry a biografie konkrétních osobností. Tuto část francouzských tisků můžeme přirovnat k arcibiskupské knihovně v Kroměříži, která ve stejné oblasti vykazuje řadu shodných titulů (Voždová, 2011).

Kromě souboru hispanik Marie Josefky Harrachové (14. 2. 1663 – 16. 12. 1731) a časopisů Leopolda Antona Firmiana (1737–1838) není zřejmé specifické zaměření jednotlivých příslušníků, které by nebylo nijak typické a korespondující s jejich funkcemi v podobě práva, politiky, náboženství státu. Náboženská literatura sice tvoří větší podíl než je obvyklé oproti ostatním šlechtickým knihovnám, nicméně ani tak není nejjobsazenějším tématem ve fondu.

Archivní materiály na našem území bohužel neposkytují informace, které by zpřístupnily více indicií k vývoji knihovny z hlediska majetkových převodů fideikomisu, nákupů, darů, odkazů či péče o fond. Takové informace přicházejí až na počátku 20. století. Materiály ke staršímu období jsou pravděpodobně uloženy v rodinném archivu v Salcburku.

I když nebyly identifikovány všechny osobnosti zaznamenané v küenburském souboru, které by odhalily další domácí či zahraniční vazby, knižní rodová sbírka Küenburgů

je dokladem politických a společenských aspirací, vzdělanosti a evropského kulturního rozhledu.

9 Použitá literatura

- 1) *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien : genealogisch-heraldisches Repertorium sämtlicher Standeserhebungen, Prädicate, Beförderungen, Incolats-Erteilungen, Wappen und Wappenverbesserungen des gesamten Adels der Böhmischen Krone mit Quellen und Wappen-Nachweisen.* Král z Dobré Vody, Vojtěch. Prag : Taussig, 1904. 310 s.
- 2) Antonín, Luboš. Asijské cestopisy v zámeckých knihovnách. In: *Tvar*. Roč. 17., č. 10 (2006), s. 15. ISSN 0862-657X.
- 3) Antonín, Luboš. Odras objevitelských, vědeckých a loveckých výprav ve fondech zámeckých knihoven české republiky. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : 9. ročník odborné konference (11. - 12. října 2000)* [online]. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, akt. 10.01.2012 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <<http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/9--rocnik-odborne-konference/clanek/program-svetova-putovani-a-ceska-knizni-kultura/>>.
- 4) Archer, Robert. *Bohemia hispánica: fondos españoles de los siglos XV a XVII en bibliotecas checas.* Barcelona : Reial Acadèmia de bones lletres ; King's college London, 2013. 123 s. (Minor ; no. 15) ISBN 978-84-938885-4-1.
- 5) Bednaříková, Barbora. *Svěřenské fondy : Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. 196 s. ISBN 978-80-7357-938-8.
- 6) Behnen, Michael. Meiern, Johann Gottfried von. In: *Neue Deutsche Biographie 16* (1990), s. 651 [online]. Dostupné z: <<http://www.deutsche-biographie.de/pnd100307671.html>>.
- 7) Bělič, Oldřich; Forbelský. Josef. *Dějiny španělské literatury.* 1. vyd. Praha : SPN, 1984. 261 s.
- 8) Boháček, Miroslav: Rukopisy mladovožické zámecké knihovny. Soupis rukopisů. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1 – 2.* Praha : Národní museum. 1961. s. 1 -74.

- 9) Bůžek, Václav. Knihovny aristokratů na česko-moravsko-rakouském pomezí koncem 16. a v první polovině 17. století. In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. České Budějovice, 2000. Opera Romanica 1 Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis. s. 87-101.
- 10) CERL [online databáze]. London : CERL, 1994 - [cit. 2014-06-30]. Dostupný z WWW:<<http://www.cerl.org/main>>.
- 11) Černý, Václav: Neznámé Calderónovo drama, nově u nás objevené. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1 – 2*. Praha : Národní museum ,1961. s. 75 - 105.
- 12) *Deutsche Biographische Enzyklopädie*. Band 3. Killy, Walther. München : Saur, 1999, 1 sv. ISBN 3-598-23163-6.
- 13) Dolenský, Antonín: *Kuenburská knihovna*. Praha 1929, 15 s.
- 14) Fabian, Bernhard. *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa* [online]. Kükenshöner, Günter. Hildesheim: Olms Neue Medien, 2003 [cit. 2014-07-24]. Dostupný z: <<http://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian>>.
- 15) Frind, Anton. *Die Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag*. Prag : J. C. Calve'sche k. k. Universitäts-Buchhandlung, 1873 s. 319 s.
- 16) Glassheim, Eagle. *Urození nacionalisté : Česká šlechta a národní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha : Garamond, 2012. 305 s. ISBN 978-80-7407-140-9.
- 17) *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser : zugleich Adelsmatrikel der deutschen Adelsgenossenschaft*. Gotha : Justus Perthes, 1825-1942.
- 18) Johanides, Josef; Kneidl, Pravoslav. Výběr tisků z mladovožické knihovny. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI., č. 1 – 2*. Praha : národní museum, 1961. s. 119-195.
- 19) *Journal des Luxus und der Moden*. Weimar : Verl. des Landes-Industrie-Comptoirs, 1787-1812. 11 sv. Dostupné z: <<http://zs.thulb.uni-jena.de/content/below/index.xml>>.

- 20) Kašparová, Jaroslava. Dva znovuobjevené mladovožické rukopisy Pedra Calderóna (1600-1681). : Dárek ke 400. výročí dramatikova narození. In: *Minulosti Západočeského kraje*. č. 35. Ústí nad Labem: Albis internationalis, 2000, s. 155-160. ISBN 80-86067-49-1.
- 21) Kašparová, Jaroslava. Hispanika ve fondu zámecké knihovny v Českém Krumlově. In: *Výběr : (Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech)*. 2001/138, č. 4, s. 334-343. České Budějovice : Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2001. ISSN 1212-5596.
- 22) Kašparová, Jaroslava. Několik obecných poznámek na téma stav bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí. In: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740 : sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*. Vyd. 1. Praha : Scriptorium ; Archiv hlavního města Prahy, 2004. s. 611-628. ISBN 80-86852-06-7.
- 23) Kašparová, Jaroslava. Po stopách knižní sbírky Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu (1626–1678). „PROVENIO” a možnosti rekonstrukce rozptýlených knihoven. In : *Bibliotheca Antiqua. Sborník z 22. konference 30.–31. října 2013*. Olomouc: Vědecká knihovna ; Ostrava: Sdružení knihoven České republiky, 2013, s. 112–121. Dostupné z: <http://www.vkol.cz/data/soubory/import/konf22/jaroslava_kasparova.pdf>.
- 24) Kašparová, Jaroslava. *Španělské tisky Marie Manrique de Lara y Mendoza dochované v Roudnické lobkowiczské knihovně*. Praha: Národní knihovna ČR 1995. 84 s.
- 25) Kettner, Jiří. *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*. Praha : Zvon české katolické nakladatelství, 1993. 251 s. ISBN 80-7113-079-6.
- 26) Kneidl, Pravoslav. Mladovožická zámecká knihovna. In: *Sborník Národního musea, řada C., svazek VI.*, č. 1-2. Praha : Národní museum, 1961. s. 107-118.
- 27) Kneidl, Pravoslav. *Knihovna národního musea*. Praha : vl. nákl., 1959, s. 147-148.
- 28) Kneschke, Ernst Heinrich. *Neues allgemeines Adels-lexikon im Vereine mit mehreren Historikern herausgegeben. Achter Band*. Leipzig : Friedrich Voigt's Buchhandlung, 1868. s. 411-412. Dostupné z: <

http://books.google.cz/books?id=GNkEAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

- 29) Knihopis Digital [online]. [cit. 2014-07-24]. Dostupné z: <<http://www.knihopis.org/>>.
- 30) Kubeš, Jiří. *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740) : disertační práce*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. 381 s.
- 31) Lifka, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha : Spolek sběratelů a přátel exlibris, 1982. 229 s., obr. příl.
- 32) Lifka, Bohumír. *Minulost a přítomnost knižní kultury ve Žďáře nad Sázavou*. Vyd. 1. Brno : Krajské nakladatelství, 1964. 164 s., 18 s. obr. příl.
- 33) Lifka, Bohumír. Prodeje zámeckých knihoven. In: *Vitrinka na krásné knihy, vazby a jiné hezké věci*. Roč. 10, č. 4 (1933). Praha : Arthur Novák, 1933. s. 129-132.
- 34) Lifka, Bohumír. *Zámecké a palácové knihovny v Čechách : Přehled historicko-topografický*. Praha : Bohumír Lifka, 1934. 18 s.
- 35) Marková, Veronika. *Zámecká knihovna v Ropici : sonda do knižní kultury těšínské šlechty 18.-20. století*. In: *Těšínsko. Vlastivědný časopis*. 55, č. 4. 2012. s. 15-21.
- 36) Mašek, Petr. *Modrá krev : minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2., rozš. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. 330 s. ISBN 80-204-0760-X.
- 37) Mašek, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Vyd. 1. Praha : Argo, 2008-2010. 2 sv. (díl I. A-M. 2008. 668 s. -- díl II. N-Ž. 2010. 664 s.). ISBN 978-80-257-0027-3. ISBN 978-80-257-0294-9.
- 38) Mašek, Petr. *Zámecká knihovna Tovačov*. In: *Muzejní vlastivědná práce : časopis společnosti přátel starožitnictví*. roč. 32 (102). 4/94. Praha : Národní muzeum, 1994. s. 241-243. ISSN 0027-5255.
- 39) Mašek, Petr. *Zámecká knihovna Doksany, Zámecká knihovna Peruce* : nepublikovaná studie.

- 40) Mašek, Petr. Zámecké knihovny v zemích koruny české. In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. České Budějovice, 2000. Opera Romanica 1 Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis. s. 43-53.
- 41) Mašek, Petr. Zámecké knihovny z okolí Slaného. In: *Slánský obzor : ročenka společnosti Patria, vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně*. roč. 20 (120) 2012. Slaný : Musejní spolek, 2013. s. 58-73. ISSN 1214-3847.
- 42) Matoušková, Jiřina. *Francouzské tisky v arcibiskupské zámecké knihovně v Kroměříži : Krásná literatura*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 158 s. : il. ISBN 978-80-244-2722-5.
- 43) Mikeš, Vladimír. *Divadlo španělského zlatého věku*. 2., upr. vyd. Praha : Nakladatelství Akademie múzických umění, 2012. 232 s. : barev. il. ISBN 978-80-7331-258-9.
- 44) Muk, Jan. *Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské*. Praha 1931. 159 s.
- 45) Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste. In : *Forschungszentrum Europäische Aufklärung Potsdam*. Potsdam, aktul. 2014. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z <<http://141.89.36.83/digbib/zeitschrift>>.
- 46) *Der Neue Teutsche Merkur*. Weimar : C. M. Wieland, 1790-1810. 3 sv. Dostupné z : <<http://www.ub.uni-bielefeld.de/diglib/aufkl/neuteutmerk/index.htm>>.
- 47) *Neues Hamburgisches Magazin*. Hamburg : [s.n.], 1747-1762. Dostupné z : <<http://www.ub.uni-bielefeld.de/diglib/aufkl/hamag/>>.
- 48) Neuhaus, Helmut. Lodron. In: *Neue Deutsche Biographie 15* (1987). s. 11-12. Dostupné z: <<http://www.deutsche-biographie.de/pnd121381420.html>>.
- 49) Ortner, Franz. Paris Graf v. Lodron. In: *Neue deutsche Biographie, Bd. 20*. Berlin: Pagenstecher-Püterich, 2001. s. 67-68. Dostupné z:<<http://daten.digitalensammlungen.de/0001/bsb00016338/images/index.html?seite=83>>.

- 50) *Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM* [elektronický zdroj]. Aion CS, s.r.o. Verze 1 a 2. Zlín : Aion CS, c1997.
- 51) Peduzzi, Lubomír. Václav Petruzzi, stavitel Kouniců. In: *Vlastivědný věstník moravský*. Brno : Muzejní a vlastivědná společnost 45, č. 1. 1993. s. 56-61.
- 52) Pleva, Martin. Knižní kultura moravského šlechtického rodu Petřvaldských z Petřvaldu v 17. a 18. století (Co přinesl archivní výzkum). In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. České Budějovice, 2003. Opera Romanica 4 Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis. s. 255-280.
- 53) Pouzar, Vladimír. *Genealogická databáze šlechtických rodů*. [elektronický zdroj]. KNM. [19??-2012].
- 54) Pouzar, Vladimír. *Almanach českých šlechtických rodů*. Brandýs nad Labem : Martin, 2007. 488 s. ISBN 80-85955-34-2.
- 55) Pritz, Franz Xaver. *Geschichte der ehemaligen Benediktiner-Klöster Garsten und Gleink, im Lande ob der Enns, und der dazu gehörigen Pfarren*. Linz : Bei Quirin Haslinger, 1841. s. 61-68. Dostupné z <http://books.google.at/books?id=7aYDAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
- 56) Provenio : Knihovna Národního muzea [online]. Praha : Národní muzeum, c2012. [cit. 2014-07-24]. Dostupné z: <<http://www.provenio.net/index.php/cz/>>.
- 57) Radimská, Jitka. *Knihovna šlechtičny Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. 414 s. (Bibliotheca viva I) Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis. ISBN 9788070409824.
- 58) Radimská, Jitka. *Ve znamení havranů : knižní sbírka rodiny Eggenbergů na zámku v Českém Krumlově*. Vyd. 1. V Českých Budějovicích : Jihočeská univerzita, 2011. 1023 s., xvi s. obr. příl. (Bibliotheca viva ; 2). ISBN 978-80-7394-348-6.

- 59) Rohrschneider, Michael. Schwerin, Otto von. In: *Neue Deutsche Biographie* 24 (2010), s. 75-76. Dostupné z: <http://www.deutsche-biographie.de/pnd100334490.html>.
- 60) Ryantová, Marie. Polyxena z Lobkovic. In: *Eva nejen v ráji : žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2002. s. 67-103. ISBN 80-246-0375-6.
- 61) Sedláček, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl čtvrtý*. Praha : František Šimáček, 1885. s. 229-233.
- 62) Sedláček, August. *Minulost města Mladé Vožice*. 2. vyd. Mladá Vožice : Město Mladá Vožice pro Památník Mladovožick, 2003. 110 s. ISBN 80-239-0805-7.
- 63) Seyler, Gustav Adelbert. *Bisthümer und Klöster. I*. Nürnberg : Bauer & Raspe, 1881. 172 s.
- 64) Sommer, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen. 10. Bd., Taborer Kreis*. Prag : J.G. Calve, 1842. 313 s.
- 65) Starkenfels, Alois. *Oberösterreichischer Adel*. Nürnberg, 1885-1904. s. 377-379, Tf. 97-98.
- 66) Sturm, Heribert. *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Bd. II. I-M*. München : R. Oldenbourg, 1984. ISBN 3-486-52551-4.
- 67) Šimáková, Jitka; Vrchotka, Jaroslav. *Katalog prvotisků Knihovny Národního muzea v Praze a zámeckých a hradních knihoven v České republice*. Vyd. 1. Praha : KLP, 2001. lxxviii, 540 s., 22 obr. příl. : il. ISBN 80-85917-52-1.
- 68) Šimek, Otakar. *Dějiny francouzské literatury v obrysech. Díl 3, Klasický věk*. 2., dopl. vyd. Praha : Sfinx Bohumil Janda, 1949. 362 s.
- 69) Třiska, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Sv.] 5, Jižní Čechy*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1986. 293 s.
- 70) Urban, Jaroslav. *Vyprávění o mladovožických pánech*. Mladá Vožice : Město Mladá Vožice, 2006. 119 s. ISBN 80-86559-52-1.

- 71) Vlček, Pavel; Foltýn Dušan; Sommer, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha : Libri, 1997. 782 s. : il. ISBN 80-85983-17-6.
- 72) Voit, Petr. *Encyklopedie knihy : starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. 1. vyd. Praha : Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. 1350 s., [160] s. obr. příl. Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica, 2. ISBN 80-7277-312-7.
- 73) Volný, Řehoř Tomáš. *Die Markgrafschaft Mähren. IV. Band, Hradischer Kreis*. Brünn : G. Wolny ; In Commission der L.W. Seidel'schen Buchhandlung, 1838. 32, xxxix, 42-552 s.
- 74) Voždová, Marie. *Francouzské tisky v arcibiskupské zámecké knihovně v Kroměříži : Populární dobové žánry: životy, paměti, listy a cesty*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 150 s. : il. ISBN 978-80-244-2816-1.
- 75) Voždová, Marie. *Francouzské tisky v arcibiskupské zámecké knihovně v Kroměříži : Společenskovědní a jiná nauková literatura*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 257 s. ISBN 978-80-244-2721-8.
- 76) Vysloužilová, Markéta. *Mladá Vožice*. Praha: Maroli, 2001. 116 s. ISBN 80-86453-04-9.
- 77) Weitlauff, Manfred. Maximilian Gandolf, Graf von Kuenburg. In: *Neue Deutsche Biographie (NDB). Bd. 16*. Berlin : Duncker & Humblot, 1990. s. 515. ISBN 3-428-00197-4. Dostupné z: <http://daten.digital-sammlungen.de/0001/bsb00016334/images/index.html?seite=529>.
- 78) Witting, Johann Baptist. *Der Niederösterreichische Landständische Adel*. Nürnberg, 1918, s. 183.
- 79) Witting, Johann Baptist. *Die Wappen des Adels in Niederösterreich. Teil 1, A-R*. Neustadt an der Aisch : Bauer & Raspe, 1983. 399 s. ISBN 3-87947-026-X.
- 80) Weittenhiller, Maria Moriz. *Der Salzburgerische Adel*. Nürnberg : Bauer und Raspe, 1883. s. 83 s.

- 81) Wurzbach, Constantin. *Biographisches Lexikon des kaiserthums Oesterreich : enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*. Wien : Verlag der Universitäts-Buchdruckerei von L.C.Zamarski, 1856-1891. 60 sv.
- 82) Zach, Aleš. *Slovník českých nakladatelství 1849-1949*. 2007-2014. [cit. 2014-05-24]. Dostupné z < <http://www.slovník-nakladatelství.cz/>>.
- 83) Zappová, Marie. *Jiří hrabě Kúenburg a Mladá Vožice*. Mladá Vožice : město Mladá Vožice. 2001. 57 s. ISBN 80-238-6888-8.
- 84) Zedler, Johann Heinrich. *Grosses vollständiges Universallexicon aller Wissenschaften und Künste*. Halle ; Leipzig : Verlegts Johann Heinrich Zedler, 1732–1754. 64 sv. Hypertextová verze dostupná z WWW: <<http://www.zedlerlexikon.de/index.html?c=zedlerinfo&l=de>>.
- 85) Zedlitz-Neukirch, L. *Neues preussisches Adels-Lexicon, Bd. 4*. Leipzig : Gebrüder Reichenbach, 1837. s. 204-206.
- 86) Zelenka, Aleš. *Die Wappen der böhmischen und mährischen Bischöfe*. Regensburg : Beheim-Verlag, 1979. 319 s.
- 87) *212 Stammtafeln adeliger Familien denen geistliche Würdenträger (Bischöfe, Domherren, Äbte etc.) des Bistums Passau entsprossen sind*. Krick, Ludwig Heinrich. Vilshofen a. Donau : Missionskloster O. S. B. Schweiklberg, 1924. 467 s.

Archivní prameny

- 1) Nezpracované fondy v Státním oblastním archivu v Třeboni - oddělení správy fondů a sbírek Jindřichův Hradec: *Rodinný archiv Kúenburgů, Mladá Vožice a Velkostatek Mladá Vožice*.
- 2) *Catalogus Bibliotheca Excellentissimis Comitum Francisci de Kuenburg in Tobitschau* : [rukopisná sbírka zámecké knihovny Mladá Vožice].
- 3) *Ceník* [rukopisná sbírka zámecké knihovny Mladá Vožice].

- 4) *Katalog der allen gräflich Kuenburgischen Schloss-Bibliothek in Jungwoschitz* [xeroxová kopie – Knihovna Národního muzea].
- 5) Kuenburg, Maxmilian. *Instrukce ke katalogizaci knihovny z roku 1918* [rukopisná sbírka zámecké knihovny Mladá Vožice].
- 6) *Lístkový katalog* [rukopisná sbírka zámecké knihovny Mladá Vožice].
- 7) *Lokální katalog zámecké knihovny Mladé Vožice*. Praha, Knihovna Národního muzea, [1955].
- 8) *Národní kulturní komise v Praze. KNM4* [archivní složka]. Praha : KNM, [1950-2000].

10 Obrazová příloha

